

ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนห้อง
อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

พระพงษ์ศักดิ์ ภูลีโต (รัตนเทศ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2555

ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง
อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

พระพงษ์ศักดิ์ ภูสิทธิ์ (รัตนเทศ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2555

**SATISFACTION OF PRIMARY LEVEL STUDENTS IN TEACHING
OF TEACHER MONKS, NONKONG SUB-DISTRICT, BAN FANG
DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE**

PHRA PONGSAK PUSITO (RATTANATED)

**A THESIS PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF EDUCATION
DEPARTMENT OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E. 2555**

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น
ชื่อนักศึกษา	: พระพงษ์ศักดิ์ ภูติโต (รัตนเทศ)
สาขาวิชา	: การบริหารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สถาพร ชันโต
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: ดร. ชีรภัทร์ ถิ่นแสนดี
ปีการศึกษา	: 2555

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มีเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2554 จำนวนทั้งสิ้น 136 คน การวิจัยเป็นแบบเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า F-test (One-Way ANOVA) และ การเปรียบเทียบรายคู่ของเซฟเฟ้ (Scheffé)

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ ด้านคุณสมบัติของครูพระ และ การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนตามลำดับ

2) นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีเพศ และเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความพึงพอใจต่อครูพระโดยรวมไม่แตกต่างกัน

3) ข้อเสนอแนะของนักเรียนเกี่ยวกับครูพระ มีดังนี้ คือ ครูผู้สอนควรพานักเรียนไปทัศนศึกษาเพื่อให้เห็นสถานที่จริง ควรจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้นควรตั้งคำถามให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น ควรให้มีการปฏิบัติธรรมเพื่อให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงควรจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น และควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

Thesis Title : **Satisfaction of Primary Level Students in Teaching of Teachers-Monks, Nonkong sub-district, Ban Fang district, Khon Kaen province**

Student's Name : **Phra Pongsak Pusito (Rattanated)**

Department : **Educational Administration**

Advisor : **Asst.Prof.Dr.Sathaporn Khanto**

Co – Advisor : **Dr.Thearaphat Thinsandee**

Academic Year : **B.E. 2555 (2012)**

ABSTRACT

The objectives of this thesis were as follows: 1) to study satisfaction of primary level students towards teachers-monks, Nonkong sub-district, Ban Fang district, Khon Kaen province, 2) to compare satisfaction towards teachers-monks, Nonkong sub-district, Ban Fang district, Khon Kaen province of primary level students who had different sex, level, and grade point, and 3) to study suggestions on teacher-monks. The samples used in this research were 136 primary level students studying in Nonkong sub-district, Ban Fang district, Khon Kaen province. This research was a survey research. The tool used in this research was a questionnaire. The statistics used in this research were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test (One-Way ANOVA), and Scheffé's method.

The results of the research were as follows:

- 1) Students' satisfaction towards teachers-monks as a whole was at the high level. When considered each aspect, the maximum level to the minimum level of satisfaction was in aspect of technique and ways of teaching, qualities of teachers and medium and instrument.
- 2) Students with different level had different satisfaction towards teachers-monks at a statistically significant level of .05. However the students with different sex and grade point had no different satisfaction towards their teacher-monks.

3) Student's suggestions on teachers-monks were as follows: teachers should take students in educational tour, should arrange educational activities more, should set up more questions, should have Dhamma practice activities, should arrange teaching tools more, and should give chance for students to use teaching instrument.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้เพราะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณสถาบัน องค์กร และบุคคลที่ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลือดังต่อไปนี้

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานและคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และแนวทางการเขียนวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัย

ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร ชันโต อาจารย์ที่ปรึกษา และดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำแนะนำและสละเวลาตรวจข้อบกพร่องต่างๆ ปรับปรุงแก้ไขข้อมูลเพิ่มเติมเนื้อหา ข้อคิดเห็นต่างๆ เพื่อให้ได้วิทยานิพนธ์ที่ถูกต้องสมบูรณ์

ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม ไชยวรรณ ดร.แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย และดร.จินตนา ศรีสารคาม ที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะขอขอบพระคุณผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอบ้านฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่อนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการวิจัย และขอขอบคุณคณะครูในอำเภอบ้านฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามทุกท่าน ทำให้งานวิจัยสำเร็จ และมีความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสานทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือและติดต่อประสานงานด้วยดีตลอดมา รวมถึงบุคลากรห้องสมุดของมหาวิทยาลัยทุกท่านให้อำนวยความสะดวกในการค้นคว้า

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ได้อบรม สั่งสอน เลี้ยงดู สนับสนุนให้การศึกษาแต่วัยเยาว์ และขอขอบคุณเพื่อนๆ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา รุ่น 4 ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือด้วยการเติมเต็มสิ่งที่บกพร่องและคอยให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณอีกหลายๆ ท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ แต่ได้ให้ความอนุเคราะห์ ส่งเสริมให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี หากมีข้อผิดพลาดและบกพร่องประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงต่อไป

พระพงษ์ศักดิ์ ภูสีโต (รัตนเทศ)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ฑ
สารบัญคำย่อ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดเรื่องพระพุทธศาสนาต่อสังคม	7
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ	16
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรม	21
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอน	28
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน	58

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระภิกษุ	66
2.7 วัตถุประสงค์ของพระภิกษุ	73
2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา	75
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	76
2.10 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	85
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	86
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	86
3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง	87
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	87
3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	88
3.5 ตัวแปรที่ศึกษา	89
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล	89
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	90
3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	91
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	92
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	93
4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล	93
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	94
ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม	94
ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับ ประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	95
ตอนที่ 3 วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียน ระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น	100

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	118
5.1 สรุปผลการวิจัย	119
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	121
5.3 ข้อเสนอแนะ	124
บรรณานุกรม	125
ภาคผนวก	130
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	131
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	138
ภาคผนวก ค หนังสือขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ	140
ภาคผนวก ง แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม	144
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	151
ภาคผนวก ฉ คำสัมภาษณ์แอลฟา	158
ประวัติผู้วิจัย	161

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	87
ตารางที่ 4.1	แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	94
ตารางที่ 4.2	แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับชั้น	95
ตารางที่ 4.3	แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	95
ตารางที่ 4.4	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูพระ ทั้ง 3 ด้าน	96
ตารางที่ 4.5	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ	97
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ	98
ตารางที่ 4.7	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียน ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน	99
ตารางที่ 4.8	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 3 ด้าน จำแนกตามเพศ	100

ตารางที่ 4.9	แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม จำแนกตาม เพศ	101
ตารางที่ 4.10	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเพศ	102
ตารางที่ 4.11	แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเพศ	102
ตารางที่ 4.12	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามเพศ	103
ตารางที่ 4.13	แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามเพศ	103
ตารางที่ 4.14	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามเพศ	104
ตารางที่ 4.15	แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามเพศ	104
ตารางที่ 4.16	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 3 ด้าน จำแนกตามระดับชั้น	105

ตารางที่ 4.17	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 3 ด้าน จำแนกตามระดับชั้น	105
ตารางที่ 4.18	แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมจำแนกตามระดับชั้น ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')	106
ตารางที่ 4.19	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามระดับชั้น	106
ตารางที่ 4.20	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามระดับชั้น	107
ตารางที่ 4.21	แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามระดับชั้นด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')	107
ตารางที่ 4.22	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามระดับชั้น	108
ตารางที่ 4.23	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามระดับชั้น	108
ตารางที่ 4.24	แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามระดับชั้น ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')	109

ตารางที่ 4.25	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามระดับชั้น	109
ตารางที่ 4.26	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามระดับชั้น	110
ตารางที่ 4.27	แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามระดับชั้น ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe)	110
ตารางที่ 4.28	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 3 ด้าน จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	111
ตารางที่ 4.29	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามเกรดเฉลี่ย โดยรวมทั้ง 3 ด้าน	112
ตารางที่ 4.30	แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe)	112
ตารางที่ 4.31	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	113
ตารางที่ 4.32	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	113

ตารางที่ 4.33	แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')	114
ตารางที่ 4.34	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	114
ตารางที่ 4.35	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	115
ตารางที่ 4.36	แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีสอนของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')	115
ตารางที่ 4.37	แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	116
ตารางที่ 4.38	แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามเกรดเฉลี่ย	116
ตารางที่ 4.39	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ	117
ตารางที่ 4.40	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน	117

สารบัญแผนภาพ

		หน้า
แผนภาพที่ 2.1	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน ผู้เรียนและสื่อการเรียนการสอน	59
แผนภาพที่ 2.2	แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	85

สารบัญย่อ

พระไตรปิฎกที่ผู้วิจัยใช้เป็นหลักในการค้นคว้าศึกษา เพื่อการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 และพระไตรปิฎกภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2539 ฉบับภาษาบาลี คำย่อและคำเต็ม ชื่อของคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา มีดังต่อไปนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระวินัยปิฎก	
วิ.มหา.	วินยปิฎก มหาวิภังค
วิ.ม.	วินยปิฎก มหาวิภค
พระสุตตันตปิฎก	
ที.ปา.	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวิภค
ขุ.ธ.	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปท
ลั.ม.	สุตตันตปิฎก ลัษณนิกาย มหาวารวค
ม.ม.	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก
อง.จตุกก.	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาต
ที.ปา. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวคคปาติ
อง.จตุกก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาตปาติ
ลั.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก ลัษณนิกาย มหาวารวคคปาติ
อง.อฎฐก. (บาลี)	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฎฐกนิปาตปาติ

สำหรับการอ้างอิงเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์ใช้แบบ 3 ตอนและ 2 ตอน คือ เล่ม/ชื่อ/หน้า และ เล่ม/ หน้า

ส่วน การอ้างอิงเลขที่อยู่หลังชื่อย่อ เช่น วิ.มหา. 1/2. หมายถึง วินยปิฎก มหาวิภังค เล่ม 1 ข้อ 2 เป็นต้น

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 81 การจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการฝึกอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม¹ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนความรู้คู่คุณธรรม และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับเป็นกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการ หมวดที่ 1 บททั่วไป มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 8(2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ ความรู้เกี่ยวกับศาสนา มาตรา 24(4) การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในทุกระดับชั้น มีความจำเป็นที่ต้องจัดให้ถูกต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาเยาวชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมโลก²

---

¹กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2541), หน้า 122.

²กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา พ.ศ. 2542), หน้า 207.

พระสงฆ์ในอดีตมีบทบาทสูงต่อสังคมไทย ทั้งนี้ต่างฝ่ายต่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะว่าพระสงฆ์นั้นทำหน้าที่อบรมสั่งสอนหลักพุทธธรรมให้แก่ ประชาชนรวมทั้งการช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่างๆ ส่วนพุทธศาสนิกชนนั้นก็ให้การอุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยจัดปัจจัย เมื่อพระสงฆ์ได้รับการอุปถัมภ์แล้วต่างก็ตระหนักว่า พระสงฆ์เป็นคนของประชาชน จึงต้องมีภาระหน้าที่ จะต้องตอบแทนพุทธศาสนิกชน สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาช่วยกลมเกลียวและปลูกฝังโน้มน้าวจิตใจและสร้างสำนึกทางศีลธรรมโดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นกลไกสำคัญในการอบรมสมาชิกของสังคมให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ท้องถิ่นและประเทศชาติ เพื่อให้หลักธรรมที่จะช่วยกลมเกลียวและควบคุมสังคม ซึ่งมากมาย ตัวอย่างหลักธรรมที่ช่วยกลมเกลียวสังคมคือ ธรรมเป็น โลกบาล 2 ธรรมมีอุปการะมาก 2 ศีล 5 ธรรม 5 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ทิฏฐุชัมมิกัตถะ 4 พลธรรม 5 ทิส 6 สารณียธรรม 6 เป็นต้น อันเป็นสิ่งส่งเสริมให้สังคมมีระเบียบและมีค่านิยมว่าด้วยเมตตากรุณาต่อผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก สังคมไทยยังเป็นสังคมที่มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้ช่วยหล่อหลอมให้ความเชื่อและความยึดถือปรัชญาในการดำเนินชีวิตแบบเดียวกัน เท่ากับเป็นการสร้างความสามัคคีและเป็นปึกแผ่นให้แก่สังคมและพิธีกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาก็มีส่วนในการสร้างจิตสำนึกความเป็นพวกเดียวกัน พระสงฆ์นอกจากจะเป็นศูนย์รวมจิตใจ ของพุทธศาสนิกชนแล้ว พระสงฆ์จึงมีบทบาทอย่างยิ่งต่อสังคม นับได้ว่าพระสงฆ์นั้นมีบทบาทต่อวิถีชีวิตคนไทย กล่าวคือพระสงฆ์เป็นที่พึ่งบารมีสอนธรรม นำปฏิบัติ ช่วยพัฒนา ปรีกษาคติ มีส่วนช่วยสังคมในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก³

ปัจจุบันได้มีโครงการครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา อันเป็นประโยชน์สูงสุด คือผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมจากพระภิกษุสงฆ์โดยตรง แต่โครงการครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเป็นโครงการใหม่ที่กระทรวงวัฒนธรรมจัดทำโครงการขึ้น ซึ่งครูพระที่ทำการสอนเพื่อถ่ายทอดคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กนักเรียนนั้นยังมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาหลักสูตร สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน เป็นต้น ทางมหาวิทยาลัยสงฆ์ จึงได้เข้ามามีบทบาทโดยรับผิดชอบกำหนดเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมครูผู้สอนและพระภิกษุสงฆ์ที่จะไปปฏิบัติการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ประกอบกับปัจจุบันได้มีพระภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมากได้เข้ารับการศึกษาค้นสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่า

³พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2528), หน้า 13.

ปริญญตรี โดยมาจากจังหวัดต่างๆ และได้มีบทบาทสำคัญในด้านการศึกษาทุกระดับชั้นทั่วทุกท้องถิ่น ทำให้พระภิกษุสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนามีความพร้อมในด้านความรู้เป็นอย่างดี ในทางปฏิบัติโรงเรียนต่างๆ ได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์เข้าร่วมรับผิดชอบจัดการเรียนการสอนใน 4 ลักษณะ ได้แก่

1. พระสงฆ์สอนประจำมีลักษณะเป็นอาจารย์ประจำวิชา มีการปฏิบัติกรเช่นเดียวกับครู-อาจารย์ทั่วไป คือมีตารางสอนแน่นอน ดูแลนักเรียนที่สอน ออกข้อสอบ สอบเก็บคะแนน ตัดสินผลการเรียน

2. พระสงฆ์ฝึกสอนมีลักษณะเป็นอาจารย์พระสงฆ์มาฝึกสอน 1 ภาคเรียน ตามระดับชั้นที่ทางโรงเรียนมอบหมาย มีลักษณะเช่นเดียวกับพระสงฆ์สอนประจำแต่จะฝึกสอนเพียง 1 ภาคเรียนเท่านั้น

3. พระสงฆ์ฝึกงานมีลักษณะเช่นเดียวกับพระสงฆ์สอนประจำแต่จะฝึกงานสอนเป็นเวลา 1 ปี ณ ที่เคยฝึกสอน โดยไม่จำเป็นต้องฝึกงานหลังจากฝึกสอนแล้วเพื่อหาประสบการณ์เพิ่มก่อนเข้ารับประทานปริญญา

4. พระสงฆ์ช่วยสอนเป็นลักษณะวิทยากรซึ่งจะมาสอนตามที่โรงเรียนนัดหมาย นิมนต์ โดยมี 2 ลักษณะ คือ ทางโรงเรียนมอบหัวข้อการสอนให้ช่วยสอนในหัวข้อที่ครู-อาจารย์สอนไม่ถนัด หรือไม่มีความรู้เพียงพอ กับอีกลักษณะหนึ่ง คือ มาเทศน์สอนตามโอกาสสำคัญ เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันพ่อ วันแม่ เป็นต้น⁴

ด้วยความสำคัญตลอดจนสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรของสถาบันศาสนาซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทางการเรียนการสอน จึงสนใจศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะนำไปเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางใน การวางแผนพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนของครูพระ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน คณะครู ตลอดจนถึงตัวของนักเรียนเอง เพื่อทัดเทียมกับการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาอื่นๆ สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

---

⁴กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่เขตตรวจราชการที่ 6 และ 7 ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ, 2549, หน้า 6.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มีเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกัน

1.3.2 นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกัน

1.3.3 นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2554 จำนวน 210 คน

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ การศึกษาความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น แบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่

- 1) ด้านคุณสมบัติของครูพระ
- 2) ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ
- 3) ด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.5.1 ทำให้ทราบความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

1.5.2 ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มีเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน

1.5.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความพึงพอใจ หมายถึง ทศนคติทางบวกต่อครูพระ ซึ่งสำรวจจากความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ความรู้สึกพึงพอใจดังกล่าวจะเกิดขึ้น เมื่อความต้องการของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับความพึงพอใจได้รับการตอบสนอง หรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับใดระดับหนึ่ง ความรู้สึกพึงพอใจจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้นหากความต้องการนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

ครูพระ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ที่ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

นักเรียน หมายถึง นักเรียนประถมศึกษา ชั้น ป.4 - 6 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2554

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ด้านคุณสมบัติของครูพระ หมายถึง พฤติกรรมของครูพระที่แสดงออก ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีงาม ประกอบด้วยความรู้ความสารถในการสอน ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความเมตตา ความเสียสละ ความยุติธรรม ความมีระเบียบวินัย รวมทั้งบุคลิกภาพภายนอกได้แก่ การแต่งกาย การพูดจา และการแสดงออกด้วยท่าทางภายนอกต่างๆ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งมองเห็นได้ชัดเจน บุคลิกภาพภายใน ได้แก่ การแสดงอารมณ์ เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์ดี และอารมณ์เครียด

ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ หมายถึง การที่ครูพระนำวิธีการสอนที่หลากหลาย มีแบบแผน ตัวอย่าง คำราหรือพฤติกรรมการสอนของผู้สอนที่ใช้ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในระหว่างกำลังเรียน เพื่อเสริมความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือให้เป็นไปในทิศทางที่ผู้สอนต้องการ

ด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การที่ครูจัดเตรียมสิ่งต่างๆ ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หนังสือแบบเรียน แผ่นโปรงใสเทปบันทึกเสียงวีดิทัศน์ แผ่นภาพ แผนภูมิ และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

เพศ หมายถึง เพศของผู้ที่ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์นี้ แบ่งเป็น 2 เพศ ได้แก่

1) เพศชาย และ 2) เพศหญิง

ระดับชั้น หมายถึง ชั้นประถมศึกษาผู้ที่ตอบแบบสอบถาม สำหรับวิทยานิพนธ์นี้ แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 3) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2554

เกรดเฉลี่ย หมายถึง ผลการเรียนของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์นี้แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ 0.00-1.00, 1.01-2.00, 2.01-3.00 และ 3.01-4.00

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเรื่องพระพุทธศาสนาต่อสังคม
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรม
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอน
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระภิกษุ
- 2.7 สรุปบทบาทของพระภิกษุ
- 2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.10 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคิดเรื่องพระพุทธศาสนาต่อสังคม

พระพุทธศาสนาโดยรูปศัพท์แปลว่าคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง ข้อนี้หมายถึงคำสั่งสอนที่เป็นข้อห้ามทางศีลธรรมเช่นเบญจศีลและข้อประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น เบญจธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่ง พระพุทธศาสนา หมายถึงหลักความเชื่อและการปฏิบัติที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบจากการทดลองปฏิบัติด้วยพระองค์เองจนเป็นประจักษ์ชัดในผลดีของการปฏิบัติ จากนั้นพระองค์ทรงนำมาแสดงแก่เวไนยสัตว์ทั้งหลายให้เชื่อและปฏิบัติตามซึ่งส่งผลให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประสบความสงบสูงสุดในชีวิตและทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบสงบปราศจากการเบียดเบียนซึ่ง

กันและกันตลอดจนส่งผลให้เกิดดุลยภาพแห่งระบบนิเวศวิทยาหรือความสมดุลแห่งสภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ¹

พระพุทธศาสนาเกิดมาจากพระมหากษัตริย์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ซึ่งทรงแสวงหาสังฆธรรมและทรงค้นพบสังฆธรรมในที่สุด ข้อสำคัญคือพระองค์มิได้เสวยวิมุตติสุขอยู่เพียงลำพังทรงปรารถนาให้สรรพสัตว์พื้นทุกขได้อมตธรรมที่ยั่งยืนแน่นอน เมื่อได้พระสาวกแล้วทรงสั่งสอนให้แผ่ธรรมะให้แก่สัตว์ทุกหมู่เหล่า ดังที่ทรงวางแนวปณิธานให้แก่สาวกปฏิบัติเพื่อการนี้ว่าภิกษุทั้งหลายเรานั้นพ้นแล้วจากบ่วงมารที่รัดทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และเป็นของมนุษย์ภิกษุทั้งหลาย แม้เรอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงมารทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ภิกษุทั้งหลายพวกเรอจงเดินทางรอนแรมไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูลเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย²

นั่นคือเหตุผลที่สำคัญว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเพื่อมวลชนเป็นศาสนาเพื่อการเข้าไปช่วยเหลือมวลชนให้ได้ซึ่งอย่างถูกต้องให้ได้ประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิตสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตัดสินพระทัยแสดงธรรมโปรดสัตว์โลกหลังจากที่ทรงตรัสรู้หรือสังฆธรรมแล้วการตัดสินใจแสดงธรรมของพระพุทธองค์จึงถือว่าเป็นการสงเคราะห์อันยิ่งใหญ่และเป็นจุดเริ่มแห่งการประกาศพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงมีพระชนม์มายุได้ 80 พรรษาระยะเวลาที่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจยาวนานถึง 45 ปีและระยะเวลา 45 ปีเต็มไปด้วยพุทธกิจและพุทธจริยาที่เป็นไปเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์สัตว์โลกอย่างหาประมาณมิได้หลักพุทธกิจที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญการงานที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำหรืออาจจะเรียกหน้าที่ประจำวันของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเครื่องยืนยันหรือแสดงให้เห็นถึงการที่พระองค์มีพระกรุณาต่อสัตว์โลกพุทธกิจประจำวัน 5 พุทธกิจที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเป็นประจำในแต่ละวันมี 5 อย่างคือ

1. ปุพฺพณฺเฑ ปิณฺฑปาตณฺจ เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต
2. สายณฺเฑ ฌมฺมเทศน์ เวลาเย็นทรงแสดงธรรม
3. ปโทเส ภิกฺขุโสภาทํ เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ
4. อพฺุรตฺเต เทวปฺุณฺหนํ เทียงคินฺทรวงคอบปัญหาเทวดา

¹จางง อติวัฒน์สิทธิ์, ศ.ดร., *ศาสนานชีวิตและสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2547), หน้า 35.

²วิ.ม. (บาลี) 4/32/39, วิ.ม. (ไทย) 4/32/32.

5. ปัจจุเสว คเตกาเล ภพพาภพเพ วิโลกนั จวนสว่างทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่³

สำหรับในส่วนของหลักพุทธจริยาที่ทรงปฏิบัติงานเพื่อบำเพ็ญประโยชน์และเป็นหลักการทำงานของพระพุทธเจ้ามีปรากฏในพุทธจริยา 3 พระจริยาหรือการทรงบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้าได้แก่

1. โลกัตถจริยา พระพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่โลก
2. ญาติัตถจริยา พระพุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่พระญาติตามฐานะ
3. พุทธัตถจริยา พระพุทธจริยาที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ของพระพุทธเจ้า⁴

กล่าวถึงลักษณะการสงเคราะห์และอนุเคราะห์ชาวโลกของพระพุทธองค์ได้ทรงปฏิบัติมาตลอดเวลาที่ทรงเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนนั้นอาจแบ่งเป็น 2 ประการคือ

1. ทรงสงเคราะห์ระดับโลกิยสุข คือ สงเคราะห์ให้ชาวโลกได้รับความสุขอย่างโลกิย์เป็นวิสัยของชาวโลกเป็นความสุขที่ยังประกอบด้วยอาสวะ เช่น กามสุข มนุษยสุข ทิพยสุขตลอดถึงฉานสุขและวิปัสสนาสุข

2. ทรงสงเคราะห์ระดับโลกุตตรสุข คือ สงเคราะห์บุคคลผู้จะได้บรรลุพระนิพพานให้ได้รับความสุขจากโลกุตตระหรือได้รับความสุขที่เหนือกว่าระดับชาวโลกคือความสุขเนื่องด้วยมรรคผลนิพพาน

ในอีกแง่มุมหนึ่งนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงมุ่งเน้นหลักการอันสำคัญได้แก่อัตถะแปลว่าเรื่องราวความหมายความมุ่งหมายประโยชน์ผลที่หมายหรือจุดหมายหมายถึงประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของชีวิตเป็นจุดหมายของพรหมจรรย์หรือจริยธรรมหรือระบบการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรมของพระพุทธเจ้านั่นเอง⁵

³พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 159.

⁴พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 97.

⁵พระราชวรมุนี (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) และคณะ, พุทธศาสนสุภาษิตฉบับบันทึกธรรมประจำวัน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2540), หน้า 594.

พระพุทธศาสนาได้จำแนกอัตถะไว้แนวหนึ่งทีนอกเหนือจากอัตถะ 2 ประการคือประโยชน์ในปัจจุบัน 1 ประโยชน์ในสัมปรายภพ 1⁶ ประโยชน์ในปัจจุบันหรือประโยชน์ขั้นต้นคือทิวฏฐัมมิกัตถะประโยชน์ในสัมปรายภพหรือประโยชน์ขั้นลึกล้ำคือสัมปรายิกัตถะก็คืออัตถะหรืออรรถประโยชน์ผลที่มุ่งหมาย⁷ เป็นการจำแนกตามลำดับความรับผิดชอบหรือความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ได้แก่ประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

1. อัตถัตถะ ประโยชน์ตนคือการบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตของตนเน้นการพึ่งตนได้เพื่อไม่เป็นภาระของผู้อื่นและเพื่อความเป็นผู้ที่พร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่นบำเพ็ญกิจการต่างๆ ได้ผลดี การจะบรรลุเป้าหมายนี้ได้จึงต้องบำเพ็ญไตรสิกขามีศีล สมาธิ ปัญญาในแง่ที่เป็นความรับผิดชอบต่อตนเองให้บริบูรณ์

2. ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น หรือประโยชน์ท่าน คือการช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนผู้อื่นให้บรรลุประโยชน์หรือเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตของเขาในระดับต่างๆ ปรคับประคองให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้

3. อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายหรือประโยชน์ร่วมกันเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและคนอื่นหรือสังคม

การปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนาเน้นให้บุคคลเข้าถึงประโยชน์เข้าถึงจุดหมายของชีวิต เช่นเดียวกับการปฏิบัติธรรมเพื่อการสงเคราะห์ไม่ว่าจะปฏิบัติตามพรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุธรรม ทศพิธราชธรรม ฯลฯ ก็ย่อมต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์ทั้ง 3 ประการดังกล่าว การที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้บุคคลรู้จักประโยชน์ตนเป็นการสอนให้ตนเป็นผู้พร้อม เป็นผู้สมบูรณ์คือสามารถพึ่งตนได้จึงจะสามารถช่วยให้ผู้อื่นสำเร็จประโยชน์ได้ กล่าวได้ว่าการอำนวยความสะดวกหรือการสงเคราะห์สังคมต้องรู้จักทำตนให้ถึงพร้อมเพื่อตนและผู้อื่น เมื่อสงเคราะห์กันแล้วจะได้ไม่เกิดโทษหรือเป็นที่น่าตำหนิ การคำนึงถึงประโยชน์ 3 ประการจึงพิจารณาว่าเมื่อปฏิบัติกิจการใดต้องไม่เกิดโทษคือไม่กระทบต่อจุดหมายตนและไม่กระทบต่อจุดหมายผู้อื่น เป็นการทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตน ผู้อื่นและทั้งสองฝ่าย

⁶จุ.อิตติ. (บาลี) 25/201/242, จุ.อิตติ. (ไทย) 25/201/174.

⁷พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลธรรม, หน้า 111.

การปฏิบัติภารกิจในการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนที่ทรงปฏิบัติมานั้น ได้ทรงแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการทำงานในการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ให้ประจักษ์ชัดแก่สาวกของพระองค์ได้เป็นอย่างดีว่าพระพุทธรศาสนาที่แท้จริงนั้นมีใช่เพื่อปลดปล่อยทุกข์ให้แก่ตนเองแต่อย่างเดียวไม่ หากแต่ยังให้สาวกทั้งหลายได้คำนึงถึงการทำงานเพื่อผู้อื่นอีกประการหนึ่งด้วยทั้งในปัจจุบันยังได้มีนักวิชาการทางพระพุทธรศาสนาที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้กล่าวถึงแนวคิดในเรื่องพระพุทธรศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมไว้หลายประการดังนี้

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้เขียนหนังสือที่ชื่อว่า *ธัมมิกสังคมนิยม* และได้ให้ความหมายคำว่า *ธัมมิกสังคมนิยม* ไว้ว่า หมายถึงสังคมหรือสังคมนิยมที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมหรือประกอบด้วยธรรม คำว่า *ธรรม* ในที่นี้ท่านใช้หมายถึงธรรมที่ว่าธรรมชาติแท้ๆ มีลักษณะสังคมนิยมมีเจตนารมณ์ของสังคมนิยมมันเป็นตัวสังคมนิยมเพราะมันไม่มีอะไรที่อยู่ได้ตามลำพังคนเดียว ตัวเดียว ส่วนเดียว ชาติเดียว อณูเดียว มันมีไม่ได้มันต้องเป็นกลุ่มเป็นก้อนกันไปทั้งนั้น ในหนึ่งปริมาณก็อยู่อย่างสังคมนิยม⁸

ท่านพุทธทาสภิกขุ มองว่าธรรมชาติมีเจตนารมณ์สังคมนิยมคือมีระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของสรรพสิ่ง ตั้งแต่สิ่งที่เล็กที่สุดไปจนถึงสิ่งที่กว้างใหญ่ระดับจักรวาล เจตนารมณ์สังคมนิยมของธรรมชาตินี้เองที่ช่วยคำจูงให้สรรพสิ่งดำรงอยู่ได้ ท่านพุทธทาสยังได้ยกตัวอย่างอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ที่มุ่งทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นว่าเป็นภาพสะท้อนการทำงานตามเจตนารมณ์สังคมนิยม อุดมคติของโพธิสัตว์นั้นต้องช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละเพื่อผู้อื่นแม้ชีวิตของตัวเองก็สละได้ นี่ก็เพราะว่าเห็นแก่สังคม ในพุทธศาสนาก็ยอมรับอุดมคติอันนี้ยอมรับเนื่องเข้าไปในพระพุทธรศาสนา นั่นก็เพราะมีเจตนาของสังคมนิยม แม้ระบบของศีลหรือวินัยก็เช่นเดียวกันท่านพุทธทาสภิกขุมองว่าบัญญัติหรือจัดตามเจตนารมณ์สังคมนิยมของธรรมหรือธรรมชาติ (ธัมมิกสังคมนิยม) กล่าวคือเป็นระบบที่สร้างขึ้นเพื่อผูกพันให้สังคมอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นตามเจตนารมณ์ของธรรมดังข้อความที่ว่าพระพุทธรองค์ทรงบัญญัติระบบวินัยทำให้เราเห็นได้ทีเดียวว่าเป็นระบบที่ผูกพันกันไว้เป็นพวกเป็นหมู่ไม่แยกออกจากกันไปคำว่า สังฆะ แปลว่าหมู่หรือพวกมันไม่ได้แปลว่าเดี่ยวคนเดียวเมื่อมันอยู่เป็นพวกมันก็ต้องมีอะไรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหรือมีหลักธรรมสัจจะอันใด

⁸พุทธทาส อินทปญฺโญ, *ธัมมิกสังคมนิยม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามประเทศ, 2538), หน้า 144.

อันหนึ่งที่จะทำให้คณะสงฆ์ตั้งอยู่ได้เป็นหน่วยเดียวจากส่วนประกอบของหน่วยหลายร้อยหลายพันหลายหมื่นหน่วยจึงเข้าเป็นสังคมที่ถูกต้อง⁹

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) มีความเห็นว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สะท้อนมิติทางสังคมของพระพุทธศาสนา ได้อย่างเด่นชัดที่สุดคือหลักคำสอนในขั้นของศีลหรือวินัยดังกล่าวของท่านที่ว่าคำสอนและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสะท้อนเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมมากที่สุดก็คือคำสอนและหลักปฏิบัติในขั้นศีลเพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางกายวาจาเป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันการดำเนินกิจการต่างๆของหมู่ชนการจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่มชนนั้นและแก่ความผาสุกแห่งสมาชิกทั้งปวงของหมู่มชนอันจะเอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถบำเพ็ญกิจกรณีย์ที่พึงงามยิ่งๆ ขึ้นไป¹⁰

พระธรรมปิฎกมองว่าถ้าเราไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของศีลในทางสังคมแล้วไม่เพียงเจตนารมณ์นั้นจะไม่ขยายกว้างออกไปสู่การปฏิบัติในสังคมคฤหัสถ์เท่านั้นแม้แต่เจตนารมณ์ส่วนที่มีอยู่แล้วในวินัยของสงฆ์เองก็จะเลื่อนกลางเหลืออยู่เพียงในสภาพของพิธีกรรมเท่านั้นด้วยเหตุนี้การที่จะฟื้นฟูศีลหรือวินัยไม่ควรเน้นแต่เพียงความเคร่งครัดด้านรูปแบบเพียงอย่างเดียวสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมคือการรักษาเจตนารมณ์ทางสังคมของศีลหรือวินัยของสงฆ์ให้คงอยู่ไม่ให้เลื่อนกลางเหลืออยู่แต่ในรูปของพิธีกรรมอย่างแห้งแล้งนอกจากนั้นควรขยายเจตนารมณ์ทางสังคมของศีลให้กว้างออกไปสู่การปฏิบัติในสังคมคฤหัสถ์รอบนอกด้วยโดยจัดสรรวินัยที่เป็นระบบชีวิตและระเบียบสังคมแบบพุทธของชาวบ้านให้เกิดมีขึ้นอย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของกาลสมัย¹¹

ถ้ากล่าวเฉพาะในส่วนวินัยของพระสงฆ์ท่านมองว่าเป็นระบบที่ครอบคลุมชีวิตด้านนอกของภิกษุสงฆ์ทุกแห่งทุกมุมเริ่มตั้งแต่กำหนดคุณสมบัติสิทธิหน้าที่และวิธีการรับสมาชิกใหม่เข้าสู่ชุมชนคือสงฆ์การดูแลฝึกอบรมสมาชิกใหม่การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทำกิจการของสงฆ์พร้อมด้วยคุณสมบัติและหน้าที่ที่กำหนดให้ระเบียบเกี่ยวกับการแสวงหาจัดทำเก็บรักษาแบ่งสรรปัจจัย 4 ระเบียบการรับและการจัดแบ่งส่วนอาหารการทำจีวรและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับจีวรข้อปฏิบัติของคณเฑาะว์และผู้รักษาพยาบาล ใ้การจัดสรรที่อยู่อาศัยข้อปฏิบัติของผู้อยู่อาศัยระเบียบการก่อสร้างที่อยู่อาศัย

⁹พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม : ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 431.

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 451.

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 451.

การดำเนินงานและรับผิดชอบในการก่อสร้างการจัดตั้งที่อยู่อาศัยของชุมชนสงฆ์ว่าพึงมีอาคารหรือสิ่งก่อสร้างใดๆบ้างระเบียบวิธีดำเนินการประชุมการโจทหรือฟ้องคดีข้อปฏิบัติของโจทก์จำเลยและผู้วินิจฉัยคดีวิธีดำเนินคดีและตัดสินคดีการลงโทษแบบต่างๆเป็นต้นเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเรื่องที่ดำเนินตามเจตนารมณ์ทางสังคมของศีลทั้งสิ้น¹²

ในส่วน of ธรรมเนียมท่านกล่าวไว้ว่า ธรรมเนียมเป็นพื้นฐานของวินัยและเป็นทั้งจุดหมายของวินัย (1) ที่ว่าเป็นพื้นฐานหมายความว่าต้องรู้ความจริงของกฎธรรมชาติจึงจะสามารถมาจัดตั้งวางระบบแบบแผนในหมู่มนุษย์เพื่อให้มนุษย์ได้ประโยชน์จากธรรมเนียมนั้นได้ถ้าไม่รู้จักตั้งก็ผิดพลาดหรือไร้ความหมาย (2) ที่ว่าเป็นจุดหมายคือการที่ให้นุญยอมอยู่ร่วมกันและมีการจัดตั้งระเบียบแบบแผนทั้งหมดนั้นก็เพื่อช่วยให้นุญเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากธรรมเนียมนั้นเอง¹³

ดร. บี.อาร์. อัมเบดการ์ (Dr. B. R. Ambedkar) ชาวอินเดียนับถือศาสนาฮินดูตัดสินใจมานับถือพระพุทธศาสนาและเป็นผู้จุดประกายความเปลี่ยนแปลงในการนับถือพระพุทธศาสนาที่สูญหายไปจากดินแดนที่ถือว่าเป็นดินแดนก่อนกำเนิดพระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาในดินแดนนี้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่งได้กล่าวว่าสิ่งที่พระพุทธเจ้าสอนนั้นคือหลักอหิงสา (ความไม่เบียดเบียนกัน) ข้าพเจ้าไม่ประสงค์จะลดความสำคัญของหลักคำสอนเรื่องนี้เพราะหลักอหิงสาจัดเป็นคำสอนที่ยิ่งใหญ่ของโลกของเราไม่อาจจะอยู่รอดปลอดภัยและประสบสันติสุขได้เลยหากพวกเราไม่ปฏิบัติตามหลักอหิงสาแต่สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากจะทำในตอนนี้ก็คือพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสอนหลักธรรมสำคัญอื่นๆอีกมากมาย

นอกจากหลักอหิงสาเช่นพระองค์ทรงสอนหลักแห่งเสรีภาพทางสังคมเสรีภาพทางสติปัญญาเสรีภาพทางเศรษฐกิจและเสรีภาพทางการเมืองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนในศาสนาของพระองค์¹⁴

พระวัลโปละราหุล (Ven. Walpola Rahula) พระภิกษุนักวิชาการและนักกิจกรรมสังคมนิยมชาวศรีลังกา ได้เขียนไว้ในเดือนสุดท้ายก่อนที่ศรีลังกาจะได้รับเอกราชจากการยึดครองของอังกฤษ (ศรีลังกาได้รับเอกราชจากอังกฤษ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2491) กล่าวว่า

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 448-449.

¹³ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิกจำกัด, 2539), หน้า 18.

¹⁴ บี. อาร์. อัมเบดการ์, **ดร. พระพุทธศาสนาแนวคิดเพื่อพัฒนาสังคมและการเมือง**, แปลโดย พระราชปัญญามณี (สมชัย กุศลจิตฺโต), (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, 2548), หน้า 46-47.

“พระพุทธศาสนาตั้งอยู่บนฐานของการให้บริการแก่บุคคลอื่นและความผูกพันทางการเมืองและสังคมถือว่าเป็นมรดกของพระสงฆ์และเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา” ดังข้อความที่ท่านเขียนไว้ว่า “พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในอินเดียในฐานะเป็นพลังทางจิตวิญญาณที่ต่อต้านความอยุติธรรมทางสังคม ต่อต้านพิธีกรรมประเพณีและการบวงสรวงสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ ยกเลิกระบบวรรณะและส่งเสริมความเสมอภาคของมนุษย์ทั้งปวง”¹⁵

อริยัตนะ (Ariyaratne) ชมราวาสชาวศรีลังกาผู้ที่มีบทบาทโดดเด่นในการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับมิติทางสังคมของพระพุทธศาสนาอริยัตนะมองว่า

การตีความคำสอนทางพระพุทธศาสนาไม่ควรจำกัดขอบเขตให้เหลือเพียงมิติทางจิตวิญญาณเท่านั้น เพราะการทำเช่นนี้ก็เท่ากับที่เราไปตีกรอบคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เป็นเพียงเรื่องของโลกอื่นเท่านั้น แท้จริงแล้วพระพุทธเจ้าทรงมีคำสอนเป็นจำนวนมากที่เกี่ยวกับปรัชญาสังคมและความรับผิดชอบต่อสังคม¹⁶ สำหรับหลักธรรมที่อริยัตนะมองว่าเป็นมิติทางสังคมของพระพุทธศาสนาคือหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 เป็นต้น¹⁷

พระเขมธัมโม (Ven. Khemadhammo) ชาวพุทธประเทศอังกฤษมีทัศนะคล้ายกับพระดิชันทันห์และองค์ทะไลลามะที่ว่าขึ้นชื่อว่าเป็นชาวพุทธก็ต้องทำงานเพื่อสังคมอยู่แล้วไม่มีการแบ่งแยกเป็นชาวพุทธเพื่อสังคมและไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคมดังข้อความที่ว่า

---

¹⁵WalpolaRahula, **Zen and the Taming of the Bull : Towards the Definition of Buddhism Thought**, (London: Gordon Fraser, 1978), **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, ปีที่ 2 ฉบับที่4, (ตุลาคม-ธันวาคม 2549), หน้า 71.

¹⁶George D. Bond, “A. T. Ariyatne and The SarvodayaShramadana Movement”, **Engaged Buddhism : Buddhist Liberation Movements in Asia**. ed. By Christopher S. Queen, (New York :State University of New York Press, 1996), p. 126. อ้างในพระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (พรธรรณา), “ประเด็นโต้แย้งว่าด้วยพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม”, หน้า 72.

¹⁷George D. Bond, “A. T. Ariyatne and The SarvodayaShramadana Movement”, p. 127. อ้างในพระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (พรธรรณา), “ประเด็นโต้แย้งว่าด้วยพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม”, หน้า 72.

มีคนถามอาตมภาพบ่อยๆว่าชาวพุทธเพื่อสังคมคืออะไร อาตมภาพรู้สึกขำขันขึ้นมาทันที คำถามนี้มีนัยสำคัญว่ามีชาวพุทธประเภทที่ไม่ทำงานเพื่อสังคมอาตมภาพรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ไม่สุภาพที่จะยอมรับได้ ถ้าเราใช้คำกล่าวขององค์ทะไลลามะที่ว่า “ความรับผิดชอบระดับสากล” (universal responsibility) ก็จะทำให้ชัดเจนขึ้นแล้วอย่างนี้จะพูดได้อย่างไรว่า “พวกเราเป็นชาวพุทธที่รับผิดชอบ (ต่อสังคม) พวกเขาเป็นชาวพุทธที่ไม่รับผิดชอบ”¹⁸

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งของโลกที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการหล่อหลอมหรือจัดเกลาอุปนิสัยใจคอของบุคคลให้ละเอียดอ่อนสวยงามมีความรักความเมตตาหรือความเอื้ออาทรต่อกันและกัน ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่องจะมีบุคลิกภาพสง่างามจิตใจเยือกเย็นและเป็นสุข และเป็นบุคคลที่สังคมปรารถนามากที่สุด ขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับจากสหประชาชาติว่าเป็นศาสนาที่มีบทบาทเอื้อประโยชน์แก่มนุษยชาติอย่างสูงยิ่ง โดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่องเมตตากรุณาและการไม่เบียดเบียนกันถือว่าเป็นหลักคำสอนที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในหมู่มนุษยชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด¹⁹

สรุปได้ว่า หากพิจารณาจากหลักพุทธกิจที่ทรงปฏิบัติเป็นประจำประกอบกับหลักธรรมคำสอนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนพระสาวกทั้งหลายของพระองค์เช่นหลักเมตตากรุณาในพรหมวิหาร 4 หลักความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมตามหลักทศ 6 หลักการสงเคราะห์กันในสังคหวัตถุ 4 เป็นต้นประกอบกับการที่พระองค์ได้ส่งพระสาวกเที่ยวจาริกไปเพื่อประกาศหลักธรรมคำสอนของพระองค์ให้ประโยชน์แก่ชาวโลก อีกทั้งในปัจจุบันยังได้มีนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติหลายท่าน เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ ดร. ปิ. อาร์. อัมเบดการ์ พระวัลโปละราหุล (Walpola Rahula) อริยรัตนะ (Ariyaratne) พระเขมธัมโม (Khemadhammo) เป็นต้น ได้กล่าวถึงแนวคิดในเรื่องพระพุทธศาสนานั้นมีความเกี่ยวข้องกับสังคมในแง่มุมที่แตกต่างกันไป หากแต่ความเห็นของท่านเหล่านั้นล้วนแสดงให้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติของพระพุทธศาสนามีไว้เพื่อความหลุดพ้นเฉพาะตนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีแนวทางของพระพุทธศาสนาที่เพื่อสังคมรวมอยู่ด้วย

¹⁸ Quoted in Christopher S. Queen, (ed.), **Engaged Buddhism in the West**, p. 8. อ้างในพระมหาสมบุญ วุฑฺฒิกโร (พรณณา), “ประเด็นโต้แย้งว่าด้วยพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม”, หน้า 74.

¹⁹ วิจารณ์ อธิวัฒน์สิทธิ์, ศ. ดร. **ศาสนาชีวิตและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : นิธิธรรมการพิมพ์, 2548), หน้า 61.

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจของมาสโลว์ พยุงศักดิ์ นามวรรณ ได้ให้แนวคิดที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางคือทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's General Theory of Human Motivation) เป็นทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ โดยตั้งสมมติฐานว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอไม่มีสิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ความต้องการสิ่งอื่นๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีกความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำสุดไปหาสูงสุดซึ่งแบ่งเป็น 5 ขั้นตอนคือ

1. ความต้องการความสมหวังในชีวิต (Self-Actualization Needs)
2. ความต้องการชื่อเสียงยกย่อง (Self-esteem Needs)
3. ความต้องการด้านสังคมความรักความพอใจ (Belong ness And Love Needs)
4. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)
5. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs)²⁰

ทฤษฎีความต้องการอีอาร์จี (E R G Theory) ในช่วงปีค.ศ. 1969 เคลย์ตันอัลเดอร์เฟอร์ได้เสนอแนวความคิดที่สอดคล้องกับมาสโลว์ ซึ่งได้แบ่งระดับความต้องการของมนุษย์เป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. ความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ (Existence Needs : E) ประกอบด้วยความต้องการที่จำเป็นในการอยู่รอดของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม
2. ความต้องการสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relatedness Needs : R) เช่นครอบครัวเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา
3. ความต้องการเจริญเติบโต (Growth Needs : G) เป็นความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและใช้ศักยภาพในตนเองที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งเป็นความต้องการสูงสุด²¹

---

²⁰ พยุงศักดิ์ นามวรรณ, ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนในสถานีตำรวจภูธรจังหวัดขอนแก่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2550), หน้า 53-54.

²¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2535), หน้า 195-196.

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีของอัลเดอร์เฟอร์มีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์แต่แตกต่างที่ความต้องการของมนุษย์อาจกลับไปกลับมาได้เช่นกระบวนการความพึงพอใจความก้าวหน้า (Satisfaction–progression process) อาจทำให้ยึดติดใจในความพยายามเพราะต้องเพิ่มความรับผิดชอบจึงกลับมาสนใจความต้องการทางสังคมหรือความต้องการความเป็นอยู่อย่างสุขสบายแทนอัลเดอร์เฟอร์เห็นว่าความสำคัญของความแตกต่างของบุคคลในความต้องการต่างๆกันทั้งความแตกต่างของบุคคลในระดับพัฒนาและความแตกต่างของบุคคลในฐานะสมาชิกของกลุ่ม

ทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factors Theory) ทฤษฎีสองปัจจัยเป็นทฤษฎีจิตใจของเฮอริเบอร์ก (Frederick Herzberg) ซึ่งได้กล่าวถึงความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการเฮอริเบอร์กเมสเนอร์และสไนเคร์แมน

พรหมมล ชูกลิ่นธุ์ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่องานของวิศวกรและบัญชี 200 คนจากอุตสาหกรรม 11 แห่งในบริเวณเมือง Pittsburgh มลรัฐ Pennsylvania สหรัฐอเมริกาได้ข้อสรุปว่ามีปัจจัยสำคัญ 2 ประการที่สัมพันธ์กับความรู้สึกว่าชอบหรือไม่ชอบงานของแต่ละคน ปัจจัยดังกล่าวเฮอริเบอร์กเรียกว่าปัจจัยจูงใจ (Motivation factor) และปัจจัยค้ำจุน (Maintenance factor) หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าปัจจัยสุขอนามัย (Hygienic factor) ปัจจัยจูงใจ (Motivation factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรงเป็นปัจจัยที่จูงใจให้คนชอบและรักงานเป็นตัวการสร้างความพึงพอใจให้บุคคลในองค์การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นปัจจัยดังกล่าวมีองค์ประกอบอยู่ 5 ประการคือ

1. ความสำเร็จในการทำงานของบุคคล (Achievement) คือการที่บุคคลสามารถทำงานให้เสร็จสิ้นและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีมีความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นครั้งผลงานสำเร็จเขาจึงเกิดความรู้สึกพอใจและปลื้มใจในผลสำเร็จของงานนั้นเป็นอย่างดี

2. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) คือการได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา จากเพื่อน จากผู้มาขอรับคำปรึกษา หรือจากบุคคลในหน่วยงาน การยอมรับนี้อาจจะอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย การแสดงความยินดี การให้กำลังใจ หรือการแสดงออกอื่นใดที่บอกถึงการยอมรับในความสามารถ เมื่อได้ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งบรรลุผลสำเร็จการยอมรับนับถือจะแฝงอยู่ในความสำเร็จของงานด้วย

3. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (The work itself) คืองานที่น่าสนใจงานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำทลายให้ลงมือปฏิบัติเป็นงานที่สามารถทำตั้งแต่ต้นจนจบได้โดยลำพัง

4. ความรับผิดชอบ (Responsibility) คือความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับการมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีตรวจสอบหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

5. ความก้าวหน้า (Promotion) คือการได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์การการมีโอกาสศึกษาเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมหรือได้รับการฝึกอบรมปัจจัยบำรุง (Maintenance factor) คือปัจจัยที่จะบำรุงให้แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลาถ้าไม่มีหรือมีในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับบุคคลในองค์การก็จะเกิดความไม่ชอบงาน²²

แนวคิดที่เกี่ยวกับความพึงพอใจหรือความพอใจ (Satisfaction) พจนานุกรมด้านจิตวิทยาได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึงความรู้สึกรู้สึกของผู้ที่มารับบริการต่อสถานบริการตามประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าไปติดต่อขอรับบริการในสถานบริการนั้นนอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายทฤษฎีด้วยกันเช่น

วรูม (Vroom) กล่าวว่าทัศนคติและความพึงพอใจเป็นสิ่งที่สามารถ interchangeable ได้ เพราะทั้งสองคำนี้จะหมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้น ทัศนคติด้านบวกจะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้นและทัศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจนั่นเอง²³

ความพึงพอใจในความคิดของออสแคมป์มีความหมายอยู่ 3 นัยด้วยกันคือ

1. ความพึงพอใจหมายถึงสภาพการณ์ที่ผลการปฏิบัติจริงได้เป็นไปตามที่บุคคลคาดหวังไว้
2. ความพึงพอใจหมายถึงระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ
3. ความพึงพอใจหมายถึงการทำงานได้เป็นตามหรือตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคล

ซึ่งจากความหมายทั้ง 3 นัยดังกล่าว ออสแคมป์ เห็นว่าเป็นการนำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยความพึงพอใจต่องาน 3 ทฤษฎีที่สำคัญคือตามความหมายนัยแรกอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy theories) ตามความหมายที่สองอยู่ในกลุ่มทฤษฎีความต้องการ (Need theories) และตามความหมายนัยที่สามจัดอยู่ในกลุ่มทฤษฎีคุณค่า (Value theories) นอกจากนี้ ยังได้สรุปถึงปัจจัย

²²พรพิมล ชูวสินธุ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานบริหารงานฝึกอบรม : ศึกษาเฉพาะหน่วยงานฝึกอบรมในเขตกรุงเทพมหานคร”, *ภาคนิพนธ์หลักสูตรบริหารศาสตรมหาบัณฑิต*, (โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), 2538, หน้า 22-23.

²³Vroom W. H., *Work and Motivation*, (New York : John Wiley, 1964), p. 90.

หลักที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจว่ามี 4 ปัจจัยที่สำคัญคือ 1) ตัวลักษณะงาน 2) เงื่อนไขเกี่ยวกับงาน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ 4) ความแตกต่างของแต่ละบุคคล²⁴

กู๊ด (Good) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงสภาพคุณภาพหรือระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่างๆ และทัศนคติที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้นๆ²⁵

โวลแมน (Wolman) กล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายความต้องการหรือแรงจูงใจ²⁶

พินคิง พูล ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่าหมายถึงความรู้สึกที่รักชอบยินดีเต็มใจหรือเจตคติของบุคคลที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งด้านวัตถุและจิตใจ²⁷

กิตติยา ปรีดีดิถ ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่าหมายถึงความรู้สึกชอบหรือพอใจที่มีองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่างๆ ของงานและเขาได้รับการตอบสนองความต้องการเขาได้²⁸

ชวิณี เดชจินดา กล่าวถึงความพึงพอใจว่าหมายถึงความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง²⁹

²⁴อมรรัตน์ เชาวลิท, “ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตต่อระบบการจัดบริการสารสนเทศของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกริก”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2541, หน้า 57-58.

²⁵Cartor V. Good, *Dictionary of Education*, p. 320.

²⁶Wolman, Thomas E., *Education and Organizational Leadership in Elementary Schools*, (Englewood Cliff. New Jersey : Prentice- Hall, 1973), p. 384

²⁷พินคิง พูล, “ความพึงพอใจที่มีต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดใน 14 จังหวัดภาคใต้”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา), 2549, หน้า 21.

²⁸กิตติยา ปรีดีดิถ, *ทฤษฎีการบริหารองค์การ*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2542), หน้า 321.

²⁹ชวิณี เดชจินดา, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อศูนย์บริการกำจัดภาคอุตสาหกรรมแขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาสิ่งแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), 2530, หน้า 45.

สรุปได้ว่าความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกที่ดีหรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อบุคคลอุทิศแรงกายแรงใจและสติปัญญาเพื่อกระทำในสิ่งนั้นๆ

มนตรี เขียบแหลม กล่าวว่าความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับสิ่งที่ตนเองต้องการหรือเป็นไปตามที่ตนเองต้องการ³⁰

ชวลิต เหล่ารุ่งกาญจน์ กล่าวว่าระบบความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนอง หรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้นหากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนองหรือจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้สึกทางบวกมีค่ามากกว่าความรู้สึกทางลบ³¹

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ กล่าวว่าความพึงพอใจและการจูงใจจะเป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน และได้ให้แนวความคิดไว้ว่าการจูงใจ (Motivation) เป็นสิ่งเร้าและความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการหรือเป้าหมาย ส่วนความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึงความพอใจเมื่อต้องการหรือเป้าหมายได้รับการตอบสนอง ดังนั้นการจูงใจจึงเป็นสิ่งเร้าเพื่อให้เกิดผลลัพธ์คือความพึงพอใจ³²

วรูม (Vroom) กล่าวว่าความพึงพอใจกับทัศนคติเป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันมากจนสามารถใช้แทนกันได้โดยให้คำอธิบายความหมายของทั้งสองคำนี้ว่าหมายถึงผลจากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้นและทัศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจนั่นเอง³³

เชลลีย์ (Shelly) กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์คือความรู้สึกในแง่บวกและแง่ลบโดยความรู้สึกในแง่บวกและความรู้สึกในแง่ลบและความสุขมีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนเรียกกันว่าระบบความพึงพอใจ³⁴

³⁰มนตรี เขียบแหลม, “ความพึงพอใจในภาระหน้าที่และงานของเกษตรกรอำเภอในจังหวัดภาคเหนือ”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), 2536, หน้า 9.

³¹ชวลิต เหล่ารุ่งกาญจน์, “ความพึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี”, ภาคนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), 2538, หน้า 8.

³²ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, **องค์การและการจัดการ (ฉบับสมบูรณ์)**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสารการพิมพ์, 2545), หน้า 13.

³³Vroom, W. H., **Work and Motivation**, (New York : John Wiley, 1964), p. 328.

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกหรือความคิดเห็นทางด้านบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลนั้นได้ แต่ทั้งนี้ ความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันขึ้นกับค่านิยมและประสบการณ์ที่ได้รับ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรม

2.3.1 ความหมายของครูพระสอนศีลธรรม

ครูพระสอนศีลธรรม หมายถึง พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านปริยัติ และปฏิบัติ เพื่ออบรมสั่งสอนและปลูกฝังหลักธรรมทางศาสนาแก่นักเรียนจนเกิดความรู้คู่คุณธรรม³⁵

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา พิจารณาจากกลุ่มเป้าหมายคือผู้ฟัง หรือผู้รับสารได้ 2 ประเภท ดังนี้ คือ การเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนและการเผยแพร่แก่คนทั่วไปที่ยังไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ

การเผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชนเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากขึ้นจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตระหนักในคุณค่าของพระพุทธศาสนารักการปฏิบัติธรรมจนกระทั่งช่วยกันเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป

การเผยแพร่แก่บุคคลทั่วไปที่ยังไม่ได้นับถือศาสนาพุทธนั้นก็เพื่อให้มีความเข้าใจถึงแนวความคิดพื้นฐาน หรือหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนาสร้างทัศนคติที่ดีต่อศาสนาพุทธ จนเกิดความสนใจศึกษาและทดลองปฏิบัติธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่นลองฝึกสมาธิ

จนกระทั่งเห็นผล คือ เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุดแล้วหันมานับถือศาสนาพุทธ เป็นชาวพุทธโดยสมบูรณ์จากความหมายดังกล่าวข้างต้น กรมการศาสนาได้ดำเนินงานโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีเป้าประสงค์อย่างเชื่อมั่นว่าจะเป็โครงการที่สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมโดยต้องการใช้โครงการนี้ให้เข้าไปมีส่วนผลักดันสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ที่มีครูพระที่จะนำหลักธรรมคำสอนผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน นักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศ เข้าสู่สถานศึกษาทุกระดับชั้น ซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศและให้การอบรมแก่ประชาชนพร้อมกันด้วย ดังนั้น กรมการศาสนา ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง และเห็นว่าครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะเป็นองค์เผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างดียิ่ง

³⁴ Shelly, Maynard W., **Responding to social change**, (Strondsburg, Penn : Powden, Hutohison & Rose, 1975), P. 83.

³⁵ กระทรวงศึกษาธิการ, **โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน**, อ้างแล้ว, หน้า 3.

2.3.2 คุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรม

คุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นต้องสำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก หรือประโยค 1-2 ขึ้นไป หรือสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) หรือเป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรีขึ้นไป³⁶

แผนกพระธรรมวิทยากรได้กำหนดคุณสมบัติของพระธรรมวิทยากรไว้ ดังนี้

1. มีอุดมการณ์ในอันที่จะทำงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. มีคุณธรรมของความเป็นนักสังคมอยู่ในจิตใจ
3. มีบุคลิกภาพ กาย และจิตดี
4. มีความสะอาดทั้งด้านร่างกายและเครื่องแต่งกาย
5. มีความสามารถอันเป็นพื้นฐานของการทำงาน
6. มีวาทศิลป์พอสมควร
7. มีความตื่นตัวช่างสังเกต และใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ เสมอ
8. มีความรู้หลายๆ ด้าน และฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ
9. ฉลาดในการใช้เทคนิคอุปกรรม์
10. เป็นคนทันสมัยเข้าใจคนทุกวัย
11. มีความรับผิดชอบสูง ไม่ทิ้งธุระ

คุณสมบัติของ "ครูพระสอนศีลธรรม"นอกจากเป็นผู้มีความรู้และอุดมการณ์ทำงานเพื่อสังคมด้วยความเสียสละแล้วจะต้องครองตนใน "สมณสาธูป" คือ ร่วมในการใช้โทรศัพท์มือถือไม่พูดเสียงดัง ไม่สูบบุหรี่ รมัตถะวังในการนุ่งห่มและความสัมพันธ์กับนักเรียน นักศึกษา อย่าให้เกินเลยขอบเขตจนเกิดข้อครหาในทางไม่ดีอันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ทั้งนี้ เพื่อสร้างศรัทธาแก่ครูอาจารย์ผู้ปกครอง และตัวนักเรียนเอง³⁷

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

³⁷ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, งานปฐมนิเทศพระธรรมวิทยากร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุรวัดน์, 2542), หน้า 6.

2.3.3 คุณธรรมของครูพระสอนศีลธรรม

คุณธรรมของครูพระสอนศีลธรรมควรมี 4 ประการ ที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียน ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ

สภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยเนเรศวร คุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงมีพระราชดำรัสและพระราชทานไว้เมื่อวันจันทร์ที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2525 เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองกรุงเทพฯ มีอายุครบ 200 ปี นั้นเป็นคุณธรรม ที่ควรจะศึกษาและน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติให้แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น คุณธรรมดังกล่าว ได้แก่ คุณธรรม 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ การรักษาความตั้งใจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความตั้งใจความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความดีสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการ ตามพระราชดำรัสดังกล่าวทั้งในหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และประชาชน โดยทั่วไปได้น้อมนำไปเผยแพร่และประพฤติปฏิบัติอย่างกว้างขวาง หากผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาจะหาตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณธรรม 4 ประการ นำมาอ้างอิงแล้ว พระราชจริยวัตรและพระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงประพฤติปฏิบัติอยู่เป็นเนืองนิตย์ จะปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของทุกๆ ปี³⁸

พัฒนาการด้านคุณธรรมนั้น มีทฤษฎีต่างๆ ที่ได้ปรากฏขึ้นเพื่ออธิบายรูปแบบและแนวทางของคุณธรรมในหลายๆ ด้านด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

³⁸สภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยเนเรศวร, “พระราชดำรัสในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2542 การวิเคราะห์คุณธรรม 4 ประการ”, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยเนเรศวร), 2543, (อัดสำเนา).

2.3.4 คุณสมบัติพื้นฐานของนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรมีคุณสมบัติพื้นฐานต่อไปนี้ คือ

1. **มีอุดมการณ์** มีเป้าหมายในการบวชที่ชัดเจน มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา อย่างแน่นแฟ้น ตั้งใจปฏิบัติธรรม ฝึกฝนตนเอง มุ่งพระนิพพาน และเผยแผ่ธรรมแก่บุคคลอื่น บำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ตามโอวาทของพระบรมศาสดา

การมีอุดมการณ์ถือเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะหากไม่มีอุดมการณ์อันมั่นคง เมื่อทำงานไปแล้วประสบปัญหาใดๆ ก็จะทำให้เกิดความท้อถอย เบื่อหน่าย มักจะทำงานไปไม่ได้ตลอด จนถึงกับลาสิกขา หรือมีเป้าหมายที่เบี่ยงเบนไป เช่น แทนที่จะมุ่งไปนิพพาน กลับมุ่งแสวงหาลาภสักการะ

2. **มีศีลาจารวัตรงดงาม** ด้วยการสำรวมกาย วาจา ใจ ให้เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา ในครั้งพุทธกาลนั้น ผู้ที่ทำงานเผยแผ่พระศาสนา ส่วนใหญ่เป็นผู้บรรลุนิพพานแล้ว เป็นพระอริยบุคคลหมดกิเลสแล้ว บำเพ็ญประโยชน์ตนได้สำเร็จสมบูรณ์แล้ว จึงสามารถทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่ ในยุคปัจจุบันไม่เหมือนเมื่อครั้งพุทธกาล ผู้ที่ทำงานเผยแผ่ศาสนายังไม่หมดกิเลส จำเป็นจะต้องฝึกฝนอบรมตนเองไปด้วย สั่งสอนเผยแผ่ธรรมแก่ผู้อื่นด้วย เช่นนี้แล้วจึงต้องระมัดระวังอย่างยิ่งยวด ต้องพยายามรักษาศีลของตนให้ดี ไม่ให้เผลอหลุดไปในทางที่เสื่อมได้

พระมหาเถระรูปหนึ่งได้เคยให้โอวาทแก่ศิษยานุศิษย์ไว้ว่า สิ่งที่ต้องระมัดระวังอย่างมากของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ สตรี สดางค์ และสรรเสริญ

เนื่องจากผู้ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องพบปะผู้คนจำนวนมาก เมื่อการเผยแผ่เริ่มได้ผลก็จะมีผู้เคารพศรัทธามาก มีลาภสักการะมาก จึงจำเป็นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ไม่ให้เผลอพึงใจในเพศตรงข้ามที่ศรัทธาห้อมล้อมอยู่ ให้มีสมณสัญญาเตือนใจตนอยู่เสมอไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่ให้มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ไม่ติดยึดในลาภสมบัติ และไม่มีทิฐิภูมิมานะ ทะนงตนว่าเป็นพระอาจารย์ใหญ่มีศิษย์มาก ทั้งต้องหมั่นเตือนตนอยู่เสมอว่ากิจหลักของสงฆ์คือ การปราบกิเลสในตัวเพื่อมุ่งพระนิพพานนั้น เรายังทำไม่สำเร็จ จึงต้องมีสติระมัดระวังตั้งใจฝึกตัวเองต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

3. **มีความรู้ความสามารถ** ผู้เผยแผ่ศาสนาจะต้องมีความรู้ทั้งพระปริยัติธรรมและธรรมปฏิบัติ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา จะต้องรู้หลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนาอย่างดี มีความรอบรู้ที่กว้างขวาง รู้จักโลก เข้าใจโลก สามารถแนะนำบุคคลอื่นให้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ แนะนำการปฏิบัติธรรมได้

2.3.5 คุณสมบัติ 6 ประการของนักเผยแผ่ คือ

1. กาลวาที พูดถูกกาล
2. สัจจวาที พูดความจริง
3. ภูตวาที พูดสิ่งที่เป็นจริง
4. อัถตวาที พูดสิ่งเป็นประโยชน์
5. ธรรมวาที พูดเป็นธรรม
6. วินยวาที พูดอย่างมีจรรยาบรรณ คือ
  - 1) คำพูดไม่จริงไม่ถูกต้องไม่เป็นประโยชน์ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น.. ไม่พูด
  - 2) คำพูดจริงถูกต้องแต่ไม่เป็นประโยชน์ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น... ไม่พูด
  - 3) คำพูดจริงถูกต้องเป็นประโยชน์แต่ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...เลือกกาลพูด
  - 4) คำพูดไม่จริง ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...ก็ ไม่พูด
  - 5) คำพูดจริงถูกต้องแต่ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...ก็ ไม่พูด
  - 6) คำพูดจริงถูกต้องเป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...เลือกกาลพูด³⁹

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง เทคนิคและวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าไว้ว่า พุทธวิธีในการสอนนั้นต้องเริ่มต้นจากปรัชญาพื้นฐาน คือ ต้องมีกัลยาณมิตตตา (ปร โต โฆสะ) และมีปัญญา (โยนิโสมนสิการ) ก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงได้แจกแจงถึง โครงสร้างรูปแบบของพุทธวิธีในการสอนต่างๆ ซึ่งได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้สอนไว้ด้วย คือ

2.3.6 คุณสมบัติผู้สอน

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้เผยแผ่กับผู้ฟัง หรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นมีความสัมพันธ์กัน ในฐานะเป็นกัลยาณมิตร ความกรุณาที่แสดงออกในการอบรมสั่งสอน ย่อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญให้เกิดคุณลักษณะของผู้สอนซึ่งเรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร ดังนั้น พระธรรมกถึก นักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงจำเป็นต้องมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตร 7 ประการ ดังพระพุทธพจน์ว่า

ปิโย ครุ ภาวนีโย	วตุตา วจนกุขโม
คมภีรญจกถักตตตา	โน จภูฐานะ นีโยชเย

³⁹ อัง.สตุตตก. 27/34/165.

1. ปิโย น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้ผู้ฟังอยากสนใจซักถาม

2. ครู น่าเคารพ คือ มีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะ ชวนให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่ฟังได้อย่างปลอดภัย

3. ภาวนิโย นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่ยกย่องน่าเอาอย่าง ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้

4. วัตตา รู้จักพูดชี้แจงเผยแผ่ให้ได้ผล โดยอาจจะเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่างๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจได้

5. วจนักขโม อุดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำใดก็ตาม คำล่วงเกิน ตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อุดทนได้ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์ แม้บางครั้งอาจถูกต่อต้านจากลัทธิภายนอกมาขัดขวางต่องานเผยแผ่ธรรม

6. คัมภีรญาณจกถังกัตตา สามารถอธิบายหลักธรรมที่ลึกซึ้งให้ผู้ฟังเข้าใจได้นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องมีความรู้ในศาสตร์หลายๆ อย่างและต้องฉลาดในการเลือกใช้วิธีเผยแผ่แบบต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟังเพื่อให้เกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามได้

7. โน จัญฐานเน นิโยชเย ไม่ชักนำผู้ฟังให้เดินผิดทางไปจากพุทธดำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูงแนะนำในทางที่ถูกที่ควร⁴⁰

แสง จันทรงาม ได้ศึกษาถึงคุณสมบัติของนักเผยแผ่ซึ่งเรียกว่า คุณสมบัติของผู้สอน สรุปได้ว่าผู้สอนควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิต
2. ไม่ถือตัวหยิ่งยโส
3. มีความอดทน ใจเย็น
4. มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่หน้า
5. มีความรอบคอบ
6. มีความประพฤติน่าเคารพบูชา
7. รู้จักภูมิสติปัญญาของผู้ฟัง⁴¹

⁴⁰พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), “พุทธวิธีในการสอน”, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : ไชยเอ็นจิ การพิมพ์ จำกัด, 2542), หน้า 26.

⁴¹แสง จันทรงาม, “วิธีสอนของพระพุทธเจ้า”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กมลการพิมพ์, 2546), หน้า 24-30.

สรุปได้ว่า ผู้สอนต้องมีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นกัลยาณมิตร มีความกรุณาที่แสดงออกในการอบรมสั่งสอนผู้เรียน

2.3.7 ความสัมพันธ์ระหว่างครูพระกับครูและผู้บริหารของโรงเรียน

ครูพระส่วนมากเข้ามาสอนนักเรียนในสถานศึกษาปัจจุบันก่อนที่จะมีโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ครูพระบางรูปสอนในสถานศึกษาเดิมติดต่อกันมากกว่า 15 ปี จนมีความเป็นส่วนหนึ่งในการสอนศีลธรรมให้กับสถานศึกษา

การเข้ามาสอนศีลธรรมในสถานศึกษาของครูพระ ช่วยในการลดพฤติกรรมเบี่ยงเบนให้กับนักเรียนได้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนด้านยาเสพติด โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนดูแลสุขภาพตนเอง การเล่นการพนัน การเที่ยวเตร่ พฤติกรรมชู้สาว และอื่นๆ เหล่านี้ ครูพระจะใช้วิธีให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษาพร้อมทั้งนำเอาไปบูรณาการกับหลักการสอนของพุทธศาสนา เช่น นั่งสมาธิ สวดมนต์ เล่านิทานธรรมะ การที่ครูพระได้เข้ามาช่วยเหลือสถานศึกษาโดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทนจากทางสถานศึกษา อีกทั้งยังช่วยเหลือสถานศึกษาสอนศีลธรรมให้กับนักเรียน ช่วยเหลือนักเรียนบางกลุ่ม เป็นรายคน และในปัจจุบันสถานศึกษาส่วนมากขาดแคลนครูผู้สอน เมื่อสถานศึกษามีครูพระเข้าไปสอนจึงแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้กับสถานศึกษาแห่งนี้ เป็นที่พึงพอใจเป็นอย่างมากให้กับสถานศึกษาโดยทั่วไป แต่ก็มีสถานศึกษาบางแห่งได้ดำเนินการสอนศีลธรรม โดยครูผู้สอนในสถานศึกษาตนเองอยู่แล้ว ซึ่งส่วนมากจะเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งมีครูและบุคลากรเพียงพออยู่แล้ว⁴²

สรุปได้ว่า ครูพระสอนศีลธรรมควรมีบุคลิกและคุณสมบัติ มีความรู้ในวิชาพระพุทธศาสนา มีบุคลิกลักษณะน่าเลื่อมใส ศรัทธามีความยุติธรรม ไม่อคติหรือลำเอียงมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์มีความรัก เอาใจใส่ ช่วยเหลือให้กำลังใจแก่ศิษย์เป็นคนทันสมัยเข้าใจคนทุกวัยเป็นตัวอย่างในด้านกิริยามารยาทและความประพฤติเปิดโอกาสและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียนให้มีความสำคัญกับนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาคเป็นผู้จริงจังและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอน มีความมั่นใจในขณะที่สอน มีความตั้งใจสอนด้วยจิตเมตตา สุภาพ อ่อน โยน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง สร้างความประทับใจให้เกิดความศรัทธาในการเรียนการสอน มีความสามารถในการสอนให้นักเรียนเข้าใจในพระพุทธศาสนา มีความขยันหมั่นเพียรและรับผิดชอบในการสอน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนและชุมชน

⁴² กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในพื้นที่เขตตรวจราชการที่ 6 และ 7 ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ, 2549, หน้า 6.

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอน

2.4.1 ความหมายของวิธีการสอน

วิธีการสอนหมายถึงมรรควิธีใดๆ ที่ผู้สอนร่วมกับผู้เรียนจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพราะการสอนหมายถึงวิธีการที่หลากหลาย เป็นต้นว่า การจัดกิจกรรม การจัดสถานการณ์ ให้ไปค้นคว้าศึกษา การจัดให้มีการไปศึกษาสภาพการณ์ การไปร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ประเด็นสำคัญผู้เรียนต้องเกิดการเรียนรู้ ดังนั้นกล่าวได้ว่า รูปแบบและวิธีการสอน หมายถึงรูปแบบวิธีการใดก็ตามที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

วิธีการสอน (Method of Teaching) หมายถึง การสอนที่มุ่งกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตเหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง⁴³

ศิริมาส พุทธิสนันท์ กล่าวว่าวิธีการสอน เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง (Construct) โดยนำข้อมูลเนื้อหามาทำกิจกรรมภายในห้องเรียน ประกอบกับการใช้ประสบการณ์ความรู้และความชำนาญของผู้เรียนแต่ละคน⁴⁴

จ่านง พรายแย้มแชน กล่าวว่า วิธีการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงาม และพัฒนาไปในทางที่พึงปรารถนา และสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่คาดหวัง

การจัดระบบการสอนมีองค์ประกอบโดยได้กำหนดองค์ประกอบไว้ 5 ส่วน ได้แก่

1. จุดประสงค์ของการสอน
2. การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน
3. การจัดกระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผลการเรียนการสอน
5. ข้อมูลย้อนกลับ⁴⁵

---

⁴³จำเนียร ศิลปวานิช, **หลักการและวิธีการสอน**, (นนทบุรี : โรงพิมพ์เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์, 2545), หน้า 89 .

⁴⁴ศิริมาส พุทธิสนันท์, **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องทักษะและวิธีการสอนสำหรับครูโรงเรียนอาชีวศึกษา**, สังกัดสังฆมณฑลราชบุรี, สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีการสอน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2543, หน้า 56.

⁴⁵จ่านง พรายแย้มแชน, **เทคนิคการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาเจริญผล, 2533), หน้า 45.

สังัด อูทรานันท์ ได้กล่าวอธิบายโดยย่อไว้ดังนี้

1. ลักษณะของผู้เรียน

การรู้จักนักเรียนจะให้ประโยชน์ต่อครูผู้สอน คือช่วยในการกำหนดจุดประสงค์การสอน ช่วยการกำหนดเนื้อหาสาระ ช่วยในการแบ่งกลุ่มผู้เรียน และช่วยให้ผู้สอนรู้ว่าในระหว่างการเรียน การสอนสมควรจะได้อะไรช่วยเหลือผู้เรียนกลุ่มใด หรือคนใดเป็นพิเศษเพื่อจะทำให้สามารถเรียนรู้ได้ทันผู้อื่น ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องรู้พื้นฐานของผู้เรียนในด้านต่อไปนี้

1.1 ความสามารถทางสติปัญญา ผู้เรียนแต่ละคนจะมีความสามารถทางสติปัญญา ไม่เหมือนกัน บางคนมีความสามารถในการคิดคำนวณ บางคนมีความสามารถในด้านภาษา สังคม ศิลปะ ดนตรี ฯลฯ คนไหนมีความสามารถในวิชาใดก็ย่อมจะสามารถเรียนรู้ได้ดีในวิชานั้นๆ ผู้สอน จะทราบความสามารถทางการเรียนของผู้เรียนได้จากการใช้แบบทดสอบความสามารถทางการ เรียน และจากการศึกษาข้อมูลจากระเบียนสะสมหรือผลการเรียนที่ผ่านมาในปีก่อนๆ

1.2 อัตราการเรียน หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้หรือ เข้าใจในสิ่งที่เรียนได้มากน้อย และรวดเร็วเพียงใด วิธีการที่จะทราบอัตราการเรียนหรือทักษะใน การเรียนของผู้เรียน อาจทำได้โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะในการเรียน เช่น ทักษะการอ่านทักษะ การทำงานต่างๆ โดยจำกัดเวลาการทำ และใช้วิธีการประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมในการ เรียนของผู้เรียนว่าแต่ละคนมีอัตราการเรียนอย่างไร

1.3 ลักษณะการเรียน ลักษณะการเรียนเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ ความเอา ใจใส่ ความมานะอดทน และความขยันขันแข็งในการเรียน ซึ่งอาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “ความพยายามในการเรียน” ของผู้เรียนก็ได้ ผู้สอนจำเป็นต้องรู้ลักษณะการเรียนรู้อันหนึ่งของผู้เรียนแต่ละ คนว่า คนไหนพอจะเรียนด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องมีการควบคุม และคนไหนจำเป็นต้องช่วยเหลือ เอาใจใส่เป็นพิเศษ ถ้าหากผู้สอนทราบข้อมูลเหล่านี้ก็ย่อมจะสะดวกในการแบ่งกลุ่มผู้เรียนหรือผู้ ช่วยเหลือผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนด้วยตัวเองได้ถูกต้อง การที่จะทราบว่าผู้เรียนคนไหนมีลักษณะ การเรียนอย่างไร อาจจะศึกษาและเก็บข้อมูลได้โดยการสังเกตพฤติกรรมในการเรียน หรือศึกษาจาก ระเบียนการเรียนสะสม หรือสอบถามจากผู้ที่เคยสอนมาในปีก่อนเพื่อประกอบการพิจารณาได้

1.4 ประสบการณ์เดิม เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็วขึ้นถ้า ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานดีจะสามารถเข้าใจได้รวดเร็ว และเกิดความเข้าใจได้แจ่มแจ้ง เนื่องจากเห็น ความสัมพันธ์ของความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การที่จะทราบว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเดิมเป็นอย่างไร โดยดูจากผลการเรียนในช่วงก่อนๆ และจากการทดสอบความรู้ก่อนสอน

2. จุดประสงค์ของการสอน

การกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นงานที่มีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา จุดมุ่งหมายเปรียบเสมือนหลักชัยที่ผู้เรียนจะต้องเดินไปถึงจุดนั้น และขณะเดียวกันก็จะเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการสอนของครูว่าจะสอนให้นักเรียนบรรลุในสิ่งใดบ้าง ดังนั้นในการสอนจึงต้องกำหนดจุดประสงค์ของการสอนให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน อัน ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะ และด้านเจตคติและค่านิยม ในการเขียนจุดประสงค์ควรได้เขียนออกมาในลักษณะของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเพราะทำให้ผู้สอนสังเกตและวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

3. เนื้อหาสาระที่จะนำมาสอน

ในการเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน และให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน ถ้าหากเนื้อหาสาระที่นำมาสอนมีความง่ายเกินไป ผู้เรียนก็จะไม่เกิดการเรียนรู้แต่อย่างใด แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากเนื้อหาที่นำมาสอนมีความยากเกินไปก็ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยความยากลำบาก ดังนั้นผู้สอนต้องพิจารณาเนื้อหาสาระที่นำมาสอนให้มีความเหมาะสม และพิจารณาว่าเป็นเนื้อหาประเภทใดในประเภทเหล่านี้

- 3.1 ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
- 3.2 ความคิดรวบยอดและหลักการ
- 3.3 การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์
- 3.4 ทักษะทางกาย
- 3.5 เจตคติและค่านิยม

ในการสอนแต่ละครั้งผู้สอนจำเป็นจะต้องศึกษารายละเอียดต่างๆ ของประเภทความรู้ที่จะนำมาสอนว่าจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง

4. การเตรียมความพร้อม

เป็นกิจกรรมที่ช่วยชักนำให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่สอน ผู้สอนไม่ควรใช้เวลาในการเตรียมความพร้อม คืออาจใช้เวลาประมาณ 3-5 นาที และไม่ควรเกิน 10 นาที กิจกรรมในส่วนของการเตรียมความพร้อมอาจประกอบด้วย

4.1 การเตรียมสภาพแวดล้อมในการเรียน เช่น การตรวจดูความพร้อมของผู้เรียน หรือตรวจดูสภาพแวดล้อมอื่นๆ ในห้องเรียน เพื่อจะได้ช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น

4.2 การเร้าความสนใจ เช่น การสนทนา ซักถาม เล่าเรื่อง ทายปัญหา ตลอดจนการใช้ อุปกรณ์การสอนเป็นสื่อ ใช้เพลงและเกมเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ฯลฯ เป็นต้น การเร้าความสนใจมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตื่นตัว มีความกระตือรือร้น อยากเรียนรู้ในสิ่งที่ครูจะนำมาสอน

5. การดำเนินการสอน

ถือเป็นกิจกรรมหลักที่มีความสำคัญยิ่ง ซึ่งจะใช้เวลามากกว่ากิจกรรมอื่นๆ คือควรใช้ประมาณร้อยละ 65 ของเวลาทั้งหมด เช่น ถ้ามีเวลาสอนทั้งหมด 1 ชั่วโมง จะเป็นเวลาการดำเนินการสอนประมาณ 40 นาที การจัดดำเนินการสอนนี้ผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ

5.1 การเลือกเทคนิควิธีการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกเทคนิคและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชาต่างๆ และเหมาะสมกับวัยของเรียนด้วย ดังนั้นผู้สอนควรจะได้ศึกษาถึงเทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆ ให้รู้ถึงข้อดีและข้อจำกัดของวิธีสอนเหล่านั้น ให้รู้ว่าวิธีสอนเหล่านั้นเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาประเภทใด หรือเหมาะสมกับผู้เรียนในวัยใด

5.2 การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน ควรจะได้คำนึงถึงความประหยัดและสะดวกในการจัดหาเป็นประการสำคัญ สื่อการเรียนการสอนที่ดีไม่จำเป็นจะต้องมีราคาแพง แต่ควรจะได้คำนึงถึงคุณค่าที่จะให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.3 การเลือกใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบางครั้งอาจจำเป็นต้องใช้แหล่งวิชาจากภายนอกโรงเรียนด้วย อาจจะเป็นการเชิญบุคคลภายนอกมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ หรืออาจจะพาผู้เรียนออกไปทัศนศึกษายังสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนก็ได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นประการสำคัญ

6. การสร้างเสริมทักษะ

เป็นการให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเพื่อสร้างความเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนมาแล้วให้ดียิ่งขึ้น เช่น อาจเป็นการให้ทำแบบฝึกหัด หรือทำงานอื่นๆ กิจกรรมสร้างเสริมทักษะนี้อาจเป็นกิจกรรมที่ทุกคนทำเหมือนกัน หรือเป็นกิจกรรมสร้างเสริมทักษะเป็นรายบุคคล โดยจัดให้แก่ผู้เรียนช้าและผู้เรียนเก่งซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล

7. การจัดกิจกรรมสนับสนุน

7.1 กิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น ช่วยให้อาจจำได้นานยิ่งขึ้น หรือช่วยให้การเรียนการสอนที่จะดำเนินการในครั้งต่อไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กิจกรรมสนับสนุนได้แก่การสรุปบททวน และการสั่งงาน

7.2 การสรุปบททวน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้เรียนมาและเป็นการย้ำให้ผู้เรียนเกิดความจดจำได้ดียิ่งขึ้น การสรุปหรือการทบทวนควรเป็นการสรุปของผู้เรียนเอง หรือผู้สอนอาจถามคำถามเพื่อนำไปสู่การสรุปนั้นๆ

7.3 การสั่งงาน การสั่งงานมี 2 ลักษณะคือ การสั่งงานเพื่อให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม หรือให้ทำแบบฝึกหัดเป็นการบ้าน และการสั่งงานเพื่อเป็นการเตรียมการเรียนการสอนล่วงหน้า เช่น การสั่งให้ผู้เรียนได้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ หรือสั่งให้ไปศึกษาค้นคว้าเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการล่วงหน้า ซึ่งการสั่งงานนี้จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8. การควบคุมและตรวจสอบ

เป็นองค์ประกอบที่ดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่ต้นจนจบ ชั่วโมงสอน ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพกล่าวคือ ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น มีความสนใจ และเอาใจจดจ่อต่อการเรียนมากขึ้นและช่วยให้ผู้สอนได้จัดการเรียนการสอนให้พอเหมาะกับสภาพความต้องการ และความสามารถของผู้เรียน กิจกรรมการควบคุมและตรวจสอบพฤติกรรมกรเรียนการสอนประกอบด้วย

8.1 การวัดความรู้ก่อนสอน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนว่ามีความรู้ความเข้าใจเพียงพอที่จะเรียนเนื้อหาใหม่ได้หรือไม่ ถ้าหากพบว่าผู้เรียนยังมีพื้นฐานไม่เพียงพอ ผู้สอนก็จำเป็นต้องทบทวนหรือสอนเพิ่มเติมก่อนที่จะเรียนเนื้อหาใหม่ตามที่ได้กำหนดไว้ การรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้สอนได้เริ่มสอนให้ต่อเนื่องกับความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว การปฏิบัติเช่นนี้จะทำให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลได้ง่าย การวัดความรู้ก่อนสอนควรดำเนินการอย่างง่ายๆ และใช้เวลาให้น้อยที่สุด

8.2 การใช้คำถาม การใช้คำถามเพื่อประโยชน์ในการควบคุม และตรวจสอบพฤติกรรมกรเรียนมีจุดประสงค์สำคัญ 2 ประการคือ

1) เพื่อเป็นการควบคุมความสนใจของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะการซักถามจะทำให้ผู้เรียนเอาใจจดจ่อต่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

2) เพื่อเป็นการตรวจสอบการรับรู้ระหว่างกรเรียนการสอนว่าผู้เรียนมีความเข้าใจหรือไม่เพียงใด

เนื่องจากคำถามมีหลายประเภท เช่น คำถามประเภทความรู้ ความจำ ประเภทความเข้าใจ ประเภทความคิด ฯลฯ ผู้สอนควรใช้คำถามประเภทให้ผู้เรียนได้คิด และเป็นคำถามที่สามารถตอบได้หลายคำตอบ เพราะคำถามชนิดนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดแก้ปัญหา และส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

8.3 การเสริมกำลังใจ การเสริมกำลังใจทั้งทางบวกและทางลบ การเสริมกำลังใจทางบวก เช่น การให้รางวัล การยกย่องชมเชย การให้สิ่งตอบแทนส่วนการเสริมกำลังใจทางลบ เช่น การตำหนิติเตียน ดูด่าว่ากล่าวหรือด้วยการทำโทษด้วยวิธีการต่างๆ ผู้สอนควรเสริมกำลังใจให้ถูกต้องกับสภาพความต้องการของผู้รับในแต่ละวัย ควรให้ความจริงใจและใช้หลายๆวิธีแตกต่างกันไป เช่น การให้ความชมเชย การแสดงออกทางสีหน้าท่าทางการสัมผัสทางกายการให้เครื่องหมายหรือรางวัล ฯลฯ เป็นต้น

8.4 การวัดผลหลังจากการเรียนการสอนได้ผ่านไปแล้วควรจะได้ทำการตรวจสอบดูว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมีทักษะและมีเจตคติต่อสิ่งที่เรียนมาแล้วเป็นอย่างไร โดยอาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น การตรวจสอบผลงานจากการทำแบบฝึกหัดการทำข้อสอบการให้ทำข้อทดสอบสั้นๆ การให้ผู้เรียนสรุปสาระสำคัญ การซักถามและสัมภาษณ์ เป็นต้น

9. สัมฤทธิ์ผลของการสอนการประเมินการเรียนการสอนเป็นการตรวจสอบผลผลิต (Output)

ประเมินว่าผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้เพียงใดโดยประเมินผลจากการทำกิจกรรมการทดสอบความรู้หลังการสอนหรือจากการสรุป ความเข้าใจของผู้เรียน ผู้สอนควรแจ้งผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบถ้าผู้เรียนคนใดยังไม่บรรลุจุดประสงค์ก็ควรได้มีการสอนซ่อมเสริมให้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการสอนจะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้นและขณะเดียวกันข้อมูลเหล่านี้จะแสดงให้เห็นทราบถึงพื้นฐานของผู้เรียนสำหรับการเตรียมการเรียนการสอนในครั้งต่อไปอีกด้วย

10. การประเมินเพื่อปรับปรุงแก้ไขจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ในการประเมินผลแต่ละครั้งถ้าพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ก็ควรจะทำวิเคราะห์หาค่าว่าการทำกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งนั้นบกพร่องที่ส่วนใดซึ่งอาจเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ เช่น พื้นฐานของผู้เรียนไม่ดีพอสำหรับการเรียนการสอนในหน่วยนั้นจุดประสงค์ที่ตั้งไว้สูงเกินไปเนื้อหาสาระยากเกินไปสำหรับผู้เรียนกิจกรรมการเรียนการสอนไม่น่าสนใจเครื่องมือการวัดผลการประเมินผลไม่เหมาะสม ฯลฯ เป็นต้น ถ้าทำการตรวจสอบดูแล้วเห็น

ว่าการเรียนการสอนไม่ได้เป็นไปตามจุดประสงค์และมีจุดบกพร่องอยู่ก็สมควรได้ปรับปรุงแก้ไขตามสาเหตุของข้อบกพร่องนั้น⁴⁶

จากรูปแบบระบบการสอน ตามทัศนะของนักการศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่ามีรายละเอียดมากน้อยแตกต่างกันผู้สอนควรได้วิเคราะห์พิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความถนัดความสามารถของตนและของผู้เรียนและให้สอดคล้องกันสภาพแวดล้อมหรือผู้สอนอาจพัฒนาออกแบบระบบการสอนใหม่เป็นของตนเองโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นประการสำคัญ

2.3.3 การนำระบบการสอนไปใช้

เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพผู้สอนควรได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบไปใช้ให้ได้ผลอย่างเต็มที่โดยมีแนวทางการจัดการสอนดังนี้

1. ก่อนสอน ผู้สอนควรได้เตรียมการสอนทุกครั้งโดย เตรียมตามหัวข้อที่กำหนดไว้ในระบบการสอนได้แก่

1.1 ศึกษาพฤติกรรมเบื้องต้นของผู้เรียนว่ามีความสามารถทางสติปัญญาความถนัดความสนใจประสบการณ์เดิมเป็นอย่างไร โดยศึกษาจากระเบียนสะสม การสัมภาษณ์การให้ทำข้อทดสอบ ฯลฯ

1.2 กำหนดจุดประสงค์การสอนควรเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้มีครบทั้ง 3 ด้านคือด้านความรู้ด้านทักษะและด้านเจตคติโดยศึกษาหลักสูตรและคู่มือการสอน

1.3 จัด เลือก เนื้อหาสาระที่จะสอนกันว่าหารายละเอียดให้ครบตามที่หลักสูตรกำหนดจัดเลือกและลำดับขั้นตอนของเนื้อหาให้สอดคล้องกับเวลาสภาพการและผู้เรียน

1.4 พิจารณาเลือกใช้ วิธีการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเวลา ผู้เรียน สภาพแวดล้อมและจุดประสงค์การสอน

1.5 จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกิจกรรม

1.6 จัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางการเรียนเช่น โต๊ะ เก้าอี้ ป้ายนิเทศ แหล่งวิทยาการห้องสมุด ฯลฯ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

1.7 กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์

1.8 เขียนขึ้นเป็นแผนการสอนเพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินการสอน

⁴⁶สังัด สุนทรานันท์, **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วงเดือนการพิมพ์, 2547), หน้า 117.

2. ระหว่างการสอน ควรดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้เป็นลำดับขั้นดังนี้

2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ได้รับความสนใจและเตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียน โดยใช้เวลาไม่มากนักไม่ควรเกิน 10 % ของเวลาทั้งหมดที่ใช้ในการสอน

2.2 ชี้นำดำเนินการสอนอาจดำเนินการสอนเป็นหมู่ทั้งชั้นเมื่อผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจดีแล้วควรได้จัดให้มีการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาความสามารถเป็นส่วนรวมและเป็นรายบุคคลจะดำเนินการสอนเป็นรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการสอนที่นำมาใช้โดยมุ่งให้ผู้เรียนด้วยความกระตือรือร้นและเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดในขั้นนี้ผู้สอนต้องมีทักษะและเทคนิคการสอนเป็นอย่างดี

2.3 ชี้นำสรุป เป็นการย้ำความเข้าใจและสรุปทบทวนความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนมาทั้งหมดให้ข้อเสนอแนะแนวทางการนำหลักการที่ได้เรียนไปใช้เมื่อสรุปแล้วต้องทำการวัดผลหลังการเรียนการสอน โดยอาจถามคำถามให้ทำแบบทดสอบให้ทำแบบฝึกหัดเพิ่มเติมฯลฯและอาจส่งงานเพื่อประโยชน์ในการสอนครั้งต่อไป

3. หลังการสอน หลังจากที่ได้ดำเนินการและวัดผลหลังการเรียนการสอนแล้วควรได้ประเมินผลการเรียนการสอนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใจมีสิ่งใดควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลต่างๆไปประกอบหรือปรับปรุงการเรียนการสอนที่จะมีขึ้นในครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

2.4.4 รูปแบบและวิธีการสอนแบบต่างๆ

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง เทคนิคและวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าไว้ว่า พุทธวิธีในการสอนนั้นต้องเริ่มต้นจากปรัชญาพื้นฐาน คือ ต้องมีกัลยาณมิตตตา (ปร โทโมสะ) และมีปัญญา (โยนิโสมนสิการ) ก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงได้แจกแจงถึง โครงสร้างรูปแบบของพุทธวิธีในการสอนต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. **หลักทั่วไปในการสอน** ในการแสดงธรรม พระองค์จึงทรงใช้หลักการสอนให้เหมาะสมกับบุคคลประเภทต่างๆ โดยคำนึงถึงตัวผู้สอน และเกี่ยวกับการสอนหรือเนื้อหาเรื่องที่สอนเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับหลักการสอนต่างๆ ไป กล่าวคือ

1) เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน

1. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้วไปหาสิ่งที่รู้เห็นหรือเข้าใจยากหรือยังไม่รู้เห็นไม่เข้าใจ

2. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึก ยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป

3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ฟังสอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง

4. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วอกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่อง โดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

5. สอนมีเหตุผล ผู้ฟังสามารถตรึกตรองตาม จนเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

6. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก

7. สอนสิ่งที่มีความหมายควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

2) เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

1. รู้คำนึงถึง และสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น บุคคล 4 ประเภท

2. ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้ต่างวิธี

3. นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนยังจะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสุกงอม ความแก่รอบแห่งอินทรีย์หรือญาณ ที่บาลีเรียกว่า ปริ پاکะ ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นรายๆ ไปด้วย

4. สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจนแม่นยำ และได้ผลจริง

5. การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สึกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสวงหาความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบโดยเสรี หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด และโดยวิธีนี้เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้ว่าตนได้มองเห็นความจริงด้วยตนเอง

6. เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นรายบุคคลๆ ไปตามสมควรแก่กาลเทศะและเหตุการณ์

3) เกี่ยวกับตัวการสอน

1. ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่งการเริ่มต้นสอนที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำเข้าสู่เนื้อหาได้

2. สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลินไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว

3. สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดสีใครๆ

4. สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกรู้สึกว่าเป็นสิ่งมีคุณค่ามองเห็นความสำคัญของผู้เรียน และงานสั่งสอนนั้นไม่ใช่สั่งว่าทำ หรือเห็นผู้เรียน โง่เขลา หรือเห็นเป็นคนชั้นต่ำ

5. ใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ขวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่าย

2. **ลีลาการสอน** การสอนของพระพุทธเจ้า แต่ละครั้งมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอนมี 4 ประการ คือ

1. สันทัดสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา

2. สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ขวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

3. สมุตเตชนา เร้าใจให้แกลั้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จ ทนต่อความเหนื่อยยาก

4. สัมปหังสนา ชโลมใจให้ชุ่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน พึงไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะเห็นประโยชน์ในการปฏิบัติ

3. **วิธีสอนแบบต่างๆ** วิธีสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายวิธีด้วยกัน แต่ที่ทรงใช้บ่อย ได้แก่วิธีต่อไปนี้

1. แบบสากัจฉา หรือการสนทนา เป็นวิธีที่ทรงใช้ในเมื่อมีผู้เข้าเฝ้า หรือทรงพบนั้นยังไม่ได้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยังไม่รู้ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนา พระพุทธเจ้าจะทรงเป็นฝ่ายถามนำเข้าสู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสในที่สุด เช่น ปฐมปัจโจโรหิตสูตร การสนทนาระหว่างพระพุทธเจ้ากับพราหมณ์ชานูสโสมิ ถึงเรื่องวิธีการอาบน้ำลอยบาป ครั้นจบการสนทนาแล้ว ชานูสโสมิพราหมณ์ก็ประกาศตนเป็นอุบาสก

2. แบบบรรยาย เป็นวิธีการที่ทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากและบรรดาคนเหล่านั้นส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจ ก็มีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสุขทางจิตใจ และวิธีการนี้พระพุทธเจ้าจะทรงใช้บรรยายแบบกว้างๆ เช่น ปฐมสัจตคกสูตร ว่าด้วยธรรมที่ไม่เสื่อมของภิกษุ 7 ประการ ซึ่งมีเรื่องอยู่ว่า สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ ได้ทรงแสดงถึงธรรมที่ภิกษุปฏิบัติแล้ว จะมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียวไม่มีความเสื่อมเลย เรียกว่า อปริหานิยธรรม มี 7 ประการ คือ (1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ (2) พร้อมเพรียงกันประชุม (3) ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น (4) เคารพภิกษุที่เป็นประธาน (5) ไม่ลู่อ่านางแก้แค้นหาที่เกิดขึ้น (6) ยินดีในเสนาสนะป่า และ (7) ระลึกถึงเพื่อนพรหมจารีผู้มีศีล ที่ยังไม่มาก็ขอให้มา ที่มาแล้วก็ขอให้อยู่เป็นสุข

3. แบบถามตอบปัญหา เป็นวิธีการที่ทรงใช้ในเมื่อผู้ที่มาถามปัญหา มีความสงสัยข้องใจในข้อความต่างๆ โดยมากผู้ที่มาถามปัญหานั้น เป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บางคนก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บางคนก็มาถามเพื่อทดลองภูมิหรือเพื่อข่มให้จน เช่น ชนัญชานิสูตฺร ว่าด้วยเรื่องนางชนัญชานิพราหมณี ผู้เป็นภรรยาของพราหมณ์ภารทวาชโคตร ซึ่งมีเรื่องอยู่ว่า วันหนึ่ง พราหมณ์ภารทวาชะไม่พอใจภรรยาที่กล่าววนอบน้อมพระพุทธเจ้าอยู่เสมอ จึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วถามคำถามว่า ฆ่าอะไรจึงจะมีความสุข พระพุทธเจ้าก็ทรงตอบว่า ฆ่าความโกรธเสียได้จึงมีความสุข ในที่สุด พราหมณ์ภารทวาชะก็ประกาศตนเป็นอุบาสก และได้บวชในพระพุทธศาสนา ภายหลังได้บรรลุพระอรหัตผล หรือเรื่องเกลีสูตฺร ว่าด้วยเรื่องการตอบข้อสงสัยระหว่างพระพุทธเจ้ากับนายเกลี ถึงเรื่องวิธีการฝึกและการฆ่าม้าในที่สุด นายเกลี ก็ประกาศตนเป็นอุบาสก

ในการถามตอบปัญหานี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและวิธีการตอบปัญหาไว้ 4 ประการ คือ

1. เอกังสพพยากรณ์ปัญหา	ปัญหาที่ควรตอบโดยตรง
2. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา	ปัญหาที่ควรย้อนถามก่อนแล้วจึงตอบ
3. วิภังชพยากรณ์ปัญหา	ปัญหาที่ควรจะต้องแยกแยะตอบ
4. รูปนียปัญหา	ปัญหาที่ไม่ควรตอบ

4. กลวิธีและอุบายประกอบการสอนของพระพุทธเจ้า การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ

4.1 การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายและการเล่านิทานประกอบ ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำแม่นย่ำ เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น เช่น เมื่อจะอธิบายให้เห็นว่า คนมีความปรารถนาดี อยากช่วยทำประโยชน์ แต่หากขาดปัญญา อาจกลับทำลายประโยชน์ให้เสียก็ได้ ก็ทรงเล่านิทานชาดกเรื่อง ลิงเฝ้าสวน หรือ คนขายเหล้าเป็นต้น พระพุทธองค์ทรงใช้อุทาหรณ์และนิทานประกอบการสอนมากมายเพียงใด จะเห็นได้จากการที่ในคัมภีร์ต่างๆ มีอุทาหรณ์และนิทานปรากฏอยู่ทั่วไป เฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวก็มีนิทานชาดกถึง 547 เรื่อง⁴⁷

⁴⁷ที.ป.า. 11/312/204. ฉบับ มหาจุฬาเตปิฎก 2500. : อจ.จตุกก. 21/42/51. ฉบับ มหาจุฬาเตปิฎก 2500.

4.2 การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยทำให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมเปรียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นยิ่งขึ้น เช่น

“ภูเขาศิลาล้วน เป็นแท่งทึบ ย่อมไม่หวั่นไหวด้วยแรงลม ฉันทิ บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่หวั่นไหวในเพราะคำนิทาและสรรเสริญ ฉันทัน”⁴⁸

“คนผู้เรียนรู้น้อย ย่อมแก่ลงเหมือนโคถึก เนื้อของเขาเจริญขึ้น แต่ปัญญาหาเจริญไม่”⁴⁹

“เมื่อพระอาทิตย์จะอุทัย ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏขึ้น เป็นนิมิตรมาก่อนฉันทิ ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตรหมายแห่งการบังเกิดขึ้นของโพชฌงค์ 7 ฉันทัน”⁵⁰

การใช้อุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ทรงใช้มากที่สุด มากกว่ากลวิธีอื่นใด

4.3 การใช้อุปการณการสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปการณการสอนชนิดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ หากจะใช้อุปการณบ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่

อย่างไรก็ดี มีตัวอย่างที่ทรงใช้อุปการณการสอนเหมือนกัน โดยทรงใช้เครื่องใช้ที่มีอยู่ในกรณีสอนผู้เรียนที่อายุน้อยๆ ซึ่งเข้าใจจากวัตถุได้ง่ายกว่านามธรรม ดังปรากฏในจุฬารุโรวาทสูตร⁵¹ เป็นต้น และในการสอนสามเณรนี้ บางทีก็ทรงใช้วิธีทายปัญหา ซึ่งคงจะช่วยให้เกิดความรู้สึกสนุกสำหรับเด็ก อย่างเรื่องสอนธรรมยากๆ โดยปรากฏในสามเณรปัญหสูตร ว่า “อะไรเอ๋ย? มีอย่างเดียว อะไรเอ๋ย? มีสองอย่าง อะไรเอ๋ย? มีสามอย่าง” เป็นต้น

4.4 การทำเป็นตัวอย่างหรือสาธิตให้ดู วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือ การทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่ที่พระพุทธองค์ทรงกระทำนั้นเป็นไปในลักษณะการเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำให้ดูเป็นตัวอย่างก็คือ พระจริยวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกติตนเอง แต่ที่ทรงปฏิบัติเป็นเรื่องราวเฉพาะก็มี เช่น

⁴⁸ พุ.ธ. 25/16. ฉบับ มหาจุฬารุโรวาท 2500.

⁴⁹ ส.ม. 19/516. ฉบับ มหาจุฬารุโรวาท 2500.

⁵⁰ พุ.ธ. 25/21. ฉบับ มหาจุฬารุโรวาท 2500.

⁵¹ ม.ม. 13/125-129.

“.....คราวหนึ่ง พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์ตามเสด็จ ขณะเสด็จไปตาม เสนาสนะที่อยู่ของพระสงฆ์ ได้ทอดพระเนตรเห็นพระภิกษุรูปหนึ่ง อาพาธเป็น โรคท้องร่วง นอน จมกองมูลและคูของตนไม่มีผู้พยาบาลดูแล จึงเสด็จเข้าไปหา จัดการทำความสะอาด ให้นอนโดย เรียบร้อย เสร็จแล้วจึงทรงประมุขสงฆ์ ทรงสอบถามเรื่องนั้น และตรัสต่อนางว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอ ไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุอาพาธเถิด”

4.5 การเล่นเกม เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องของ ความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ

บางครั้งผู้มาเฝ้าบริภาษพระองค์ ด้วยคำพูดต่างๆ ที่รุนแรงยิ่งพระองค์ทรงยอม รับคำบริภาษเหล่านั้นทั้งหมดแล้วทรงแปลความหมายอธิบายเสียใหม่ให้เป็นเรื่องที่ดีงาม เช่น กรณี ของเวรัชชพราหมณ์⁵² และสีหเสนาบดีผู้รับแผนมาจากนิครนถ์นาฏบุตร เป็นต้น⁵³

แม้ในด้านการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีอยู่แต่เดิมใน ลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายใหม่เท่านั้น และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณา เปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรในกฎอย่างไรในผิดอย่างไร จึงเห็นได้ว่าคำว่า พรหม พราหมณ์ อริยะชัย ตบะ ไพบูชาญญ ฯลฯ ซึ่งเป็นคำในลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่ มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างใหม่

4.6 อุบายการเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มตั้งแต่ระยะแรกประดิษฐาน พระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงดำเนินพุทธกิจด้วยพระพุทธ โธบายที่ได้ผลดียิ่ง

ในการสั่งสอนคนแต่ละถิ่น หรือแต่ละหมู่คณะก็มักทรงเริ่มต้นที่บุคคลผู้เป็น ประมุข เช่น พระมหากษัตริย์ หรือหัวหน้าของชนหมู่นั้น ๆ ทำให้การประกาศพระศาสนาได้ผลดี และรวดเร็ว และเป็นการยืนยันถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ด้วย

ในการบำเพ็ญพุทธกิจประจำวัน พระองค์ก็ทรงสอดส่องพิจารณาบุคคลผู้ควร โปรดในวันนั้นตั้งแต่เวลาจะรุ่งสาง แล้วจึงเสด็จไปโปรดในเวลาเช้าเป็นการให้ความสนพระทัย สงเคราะห์บุคคลเป็นรายๆ ซึ่งได้ผลดีกว่าการสอนโดยไม่มีเป้าหมาย และแม้เมื่อแสดงธรรมในที่ ประชุม ก็ทรงกำหนดบุคคลที่ควรเอาพระทัยใส่พิเศษในคราวนั้นๆ ไว้ด้วย กับทั้งแสดงธรรมโดย วิธีการที่จะทำให้ทุกคนในที่ประชุมได้รับผลประโยชน์ที่น่าพอใจ และทำให้เกิดความรู้สึกแก่ทุกคน ว่า พระพุทธเจ้าอยู่กับตน ดังกล่าวมาแล้ว

⁵²อง.อฎฐก. 23/101. ฉบับ มหาจุฬาฯ ปี 2500.

⁵³อง.อฎฐก. 23/102. ฉบับ มหาจุฬาฯ ปี 2500.

4.7 การรู้จักจังหวะและโอกาส ในการรู้จักจังหวะและโอกาสนี้ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปรีชาไหวพริบหรืออินทรีก็จะต้องมีความอดทน ไม่ชิงหักหาญหรือดึงดันทำ แต่ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่ปล่อยไม่ผ่านเลยไปเสียเปล่า แม้ในการเผยแผ่พุทธธรรมแก่คนส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าก็ทรงปฏิบัติตามจังหวะและโอกาสด้วย เช่น

ในระยะแรกประกาศพระศาสนา ณ วันมาฆปุรณมี หลังตรัสรู้ 3 เดือน เมื่อประทับอยู่ ณ เวฬุวัน พระสงฆ์สาวกมาชุมนุมพร้อมกัน ณ ที่นั้น และเป็นโอกาสเหมาะ พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์⁵⁴ สำหรับเป็นหลักยึดถือร่วมกันของพระสงฆ์ ที่จะแยกย้ายกันไปบำเพ็ญศาสนกิจและเมื่อคราวนิครนถ์นาฏบุตรสิ้นชีวิต เกิดความแตกแยกในหมู่นิครนถ์ พระสารีบุตรถือเหตุการณ์นั้นเป็นตัวอย่าง ชี้ให้ภิกษุสงฆ์เห็นความสำคัญในการรื้อยกรองพระธรรมวินัย ชักชวนพระสงฆ์ให้พร้อมใจกันทำสังคายนา และท่านได้ทำสังคายนาเป็นตัวอย่าง โดยแสดงสังกัทธิสูตร⁵⁵ ไว้

4.8 ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตายัดคั้นหา มานะ พิถีพิถันให้น้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญสุด แต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอนได้ผลดีที่สุดก็จะทำในทางนั้น ไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกผู้ศึกษาว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรข่มก็ข่ม บางคราวสมควรอ่อนอ่อนผ่อนตามก็ยอมตาม สมควรขัดก็ขัด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบก็ปลอบ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

“เรายอมฝึกคนด้วยวิธีอ่อนละมุนละไมบ้าง ด้วยวิธีรุนแรงบ้างด้วยวิธีที่ทั้งอ่อนละมุนละไม และทั้งรุนแรงปนกัน ไปบ้าง”⁵⁶

4.9 การลงโทษและการให้รางวัล มีคำสรรเสริญพระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นแล้วว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงฝึกรบรรมชุมชน ได้ดีถึงเพียงนี้ โดยไม่ต้องใช้อาชญา”⁵⁷ แสดงว่าการใช้อำนาจลงโทษ ไม่ใช่วิธีการฝึกคนของพระพุทธเจ้า

⁵⁴ พ.ธ. 25/183-185/49-50.

⁵⁵ ที.ปา.11/221-363.

⁵⁶ อ.จตุกก. 21/111.

⁵⁷ ม.ม. 13/565.

อย่างไรก็ดี การลงโทษน่าจะมีอยู่แบบหนึ่ง คือ การลงโทษตนเองซึ่งมีทั้งในทางธรรมและทางวินัย ในทางพระวินัย ถือว่ามีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้วและบทบัญญัติเหล่านี้ พระพุทธองค์ทรงตราไว้ โดยความเห็นชอบร่วมกันของสงฆ์ พร้อมทั้งมีบทกำหนดโทษไว้เสร็จเมื่อผู้ใดล่วงละเมิดถือเป็นการกระทำผิดต่อส่วนรวม ต้องไถ่ถอนความผิดของตน มิฉะนั้นจะเป็นผู้ไม่เป็นที่ยอมรับของสงฆ์คือ หมุกณะทั้งหมด ส่วนในทางธรรม ภิกษุที่เลืือของจริง ๆ สอนไม่ได้ ก็กลายเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้าและเพื่อนพรหมจารีทั้งปวง ไม่ถือว่าเป็นผู้ที่ควรกล่าวสั่งสอน โดยวิธีนี้ถือว่าการลงโทษอย่างรุนแรงที่สุด ส่วนการให้รางวัล ก็คือทรงใช้การชมเชยยกย่อง แต่ก็เป็นไปในรูปการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น คือ กล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการกระทำความดีของตน แต่ไม่ให้เป็นการแข่งขันกับคนอื่น บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิด ให้ตั้งทัศนคติที่ถูกต้อง เช่น ทรงชมพระนันทกะ ทรงชมพระนวกะรูปหนึ่ง ทรงชมพระสุชาติทรงชมพระลกุณฏกัททิยะ ทรงชมพระวิสาขปัญจาลบุตร และทรงตำหนิเดือนพระนันทะ เป็นต้น

4.10 กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมต้องอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป โดยกลวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของพระพุทธเจ้านี้ มีตัวอย่างที่สำคัญๆ ปรากฏอยู่ในธรรมาสนีสูตร อักโกสกสูตร สุนทรวิภังคสูตร อุทยสูตร และกสิสูตร เป็นต้น

2.4.5 รูปแบบของวิธีสอนต่างๆ

ที่ได้มีการพัฒนาตามลำดับที่สำคัญๆดังต่อไปนี้

1) **วิธีสอนแบบบูรณาการ (Integrative Method)** การสอนแบบบูรณาการ เป็นการสอนที่ผสมผสานเนื้อหาวิชาต่างๆ เข้าเป็นหน่วยการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงการผสมผสานเนื้อหาวิชาในแง่มุมต่างๆ อันจะทำให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันดีขึ้น และจะเป็นการแก้ปัญหาคความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาต่างๆ ด้วย

การสอนแบบบูรณาการ มีจุดเน้นที่พัฒนาการของบุคลิกภาพอย่างผสมกลมกลืนได้แก่ การปรับตัวและตอบสนองต่อสภาพการณ์อย่างมีความหมาย เป็นการสอนที่อาศัยกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างจริงจังเป็นพื้นฐานในหน่วย ผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการตั้งวัตถุประสงค์ของการเรียนและการวางแผน

การสอนแบบบูรณาการ อาจแปรเปลี่ยนห้องเรียนให้อยู่ในลักษณะห้องปฏิบัติการที่ผู้เรียนและครูช่วยกันแก้ปัญหาตามวัตถุประสงค์ การสอนแบบบูรณาการจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความสามารถและทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวันสำหรับสังคมของตนในภายหน้า

การสอนแบบนี้ ลาร์ดิซาเบลและคณะ (Lardizabel and Others;1969) กล่าวว่าจะใช้ได้ผลอย่างผสมกลมกลืนกับหลักสูตรที่เน้นบูรณาการเพราะ โครงสร้างหรือวิธีจัดหลักสูตรแบบนี้ จะช่วยให้ครูสามารถสอนเป็นหน่วยได้

วัตถุประสงค์ของการสอนแบบบูรณาการ

1. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. ส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง
3. ช่วยพัฒนาวินัยในตนเอง เพราะผู้เรียนจะเป็นผู้ควบคุมการทำงานของตนเอง
4. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมในสังคม โดยครูจะใช้โอกาสต่างๆ ในการพัฒนาผู้เรียนในด้านความเต็มใจที่จะร่วมมือกันของกลุ่ม
5. ช่วยวัดผลการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้มีโอกาสตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้

ลักษณะการจัดการสอน

การสอนแบบบูรณาการ ชีคหลักการสำคัญที่ว่า แกนกลางของประสบการณ์อยู่ที่ความต้องการของผู้เรียนและประสบการณ์การเรียนรู้จะจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้หมายถึง ประสบการณ์หรือกลุ่มกิจกรรมที่จัดไว้เพื่อสนองวัตถุประสงค์ หรือสำหรับแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง การเรียนจะเริ่มจากจุดสนใจใหญ่แล้วแยกย่อยไปสู่กิจกรรมในแง่มุมต่างๆ จนผู้เรียนสามารถตอบสนองสถานการณ์ที่กำหนดโดยรวมได้

หน่วยการเรียนรู้ อาจแยกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1. หน่วยเนื้อหาวิชา (Subject - Matter Unit) เป็นการเน้นเนื้อหาในตำรา หรือหัวข้อเรื่องต่างๆ หลักการ หรือสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำ ท้องฟ้า หรือภูมิอากาศ เป็นต้น
2. หน่วยความสนใจ (Center of Interest Unit) มีพื้นฐานที่ความสนใจ และความต้องการ หรือวัตถุประสงค์เด่นๆ ของผู้เรียน
3. หน่วยสร้างเสริมประสบการณ์ (Integrative Experience) มีจุดเน้นอยู่ที่ผลการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การปรับพฤติกรรมและการปรับตัวของผู้เรียน

ขั้นตอนในการสอนแบบบูรณาการ

การสอนแบบบูรณาการมีลำดับขั้นตอนในการสอน ดังนี้

1. ขั้นเริ่ม (Initiating the Unit) ครูจะเป็นผู้นำทางให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจะนำไปสู่การกระทำ ครูอาจจะตั้งคำถามว่า เราจะแก้ ปัญหานี้ได้อย่างไร ต้องใช้อะไรบ้างในการเริ่มหน่วยซึ่งจะเริ่มได้หลายวิธี เช่น การใช้โอกาสพิเศษและเหตุการณ์สำคัญเป็นการเริ่มหน่วยการจัดสภาพห้องเรียนให้เร้าความสนใจ การศึกษานอกสถานที่และการเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ ปัญหาต่างๆ ในครอบครัวหรือโรงเรียน เป็นต้น หน่วยการเรียนรู้อาจเริ่มจากข้อเสนอแนะบางอย่างของโรงเรียน

หรือชุมชนในท้องถิ่น ครูอาจจะใช้สื่อเพื่อเร้าความสนใจของผู้เรียนในการเริ่มต้นหน่วย เช่น ใช้ สไลด์ ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ บทประพันธ์ เป็นต้น

2. **ขั้นปฏิบัติการ (Point of Experience)** ในขั้นนี้ผู้เรียนพิจารณาและตกลงใจเลือกสิ่งที่ตนสนใจภายใต้คำแนะนำของครู และเริ่มต้นทำกิจกรรมต่างๆ มีการฟอร์มกลุ่มและเลือกหัวหน้า ในขั้นนี้ต้องอาศัยทักษะความสามารถของครูที่จะแนะนำกิจกรรม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนถึงที่สุดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การอ่าน การทัศนศึกษา การสัมภาษณ์ เป็นต้น

3. **กิจกรรมสรุป (Culminating Activities)** ในขั้นนี้ครูเน้นที่การบูรณาการ (Integration) ของหน่วย ผู้เรียนสรุปกิจกรรมภายใต้การแนะนำของครู ด้วยการรวบรวมแนวคิดต่างๆ และฝึกฝนการแสดงออก ผู้เรียนโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมย่อยเข้าด้วยกันเป็นงานของกลุ่มใหญ่ ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านเนื้อหาได้ฝึกทักษะความสามารถและได้พัฒนาเจตคติ ในช่วงนี้เป็นเวลาแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มและขยายความคิดต่างๆ ในขณะที่ทำกิจกรรมแบบหน่วยผู้เรียนต่างแบ่งงานกันทำคนละด้าน ดังนั้นการผสมผสานงานทุกด้านเข้าด้วยกันเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง วิธีการที่กลุ่มแลกเปลี่ยนหรือรายงานการค้นคว้าของตนเป็น โอกาสของการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องได้รับคำแนะนำให้สังเกตค้นคว้าว่ากิจกรรมของวงคนสามารถตอบปัญหาในกลุ่มใหญ่ได้อย่างไร และวางแผนเสนอผลงานของตนให้เพื่อนๆ ที่ไม่ได้ทำกิจกรรม ส่วนนั้นเข้าใจจุดสำคัญข้อนี้ด้วย ในขณะที่ผู้เรียนหาทางสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เขาเกิดความเข้าใจในกิจกรรมอย่างลึกซึ้งขึ้นวิธีการเสนอผลงานของผู้เรียนอาจทำได้หลายๆ วิธี เช่น จัดแสดงนิทรรศการ จัดการสาธิต การทดลอง เป็นต้น และจะต้องมีการอภิปรายกลุ่มด้วย

4. **ขั้นประเมินผล (Evaluation)** การประเมินผลถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องในทุกระยะของการเรียนแบบหน่วย ไม่ได้หมายถึงการวัดผลขั้นสุดท้ายเท่านั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการกระตุ้นให้ตระหนักว่า การประเมินผลของกลุ่มนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งกว่าตัวครูเป็นผู้ประเมินเพราะในขณะที่ผู้เรียนต้องประเมินผลการทำงานของตนอยู่เป็นระยะนั้น หมายถึงว่าผู้เรียนได้ระลึกถึงและตรวจสอบวัตถุประสงค์ของหน่วยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นแนวทางปรับปรุงวิธีการทำกิจกรรมของตนได้

ข้อควรคำนึงในการจัดสอนแบบบูรณาการ

ครูควรได้มีการเตรียมตัวอย่างรอบคอบในการวางแผน เพื่อให้สามารถนำทางผู้เรียนได้ดี โดยการใช้หลัก 4 ประการต่อไปนี้

1. ผู้เรียนมีความสำคัญมากเท่ากับเนื้อหาวิชาโดยคำนึงถึงการเรียนรู้ทั้งด้านร่างกาย ด้านสังคม อารมณ์และสติปัญญา
2. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
3. สร้างบรรยากาศการทำงานที่พึงพอใจแก่ผู้เรียน
4. กิจกรรมการเรียนรู้ควรสัมพันธ์กับปัญหาในชีวิตจริง ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นเกณฑ์⁵⁸

2) วิธีสอนแบบอุปนัย (Inductive Method)

วิธีสอนแบบอุปนัยหรือแบบอุปมาน ซึ่งใช้ตั้งแต่สมัย อริสโตเติล (Aristotle) เป็นการสอนจากรายละเอียดปลีกย่อยหากฎเกณฑ์ กล่าวคือ เป็นการสอนจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวมหรือสอนจากตัวอย่างหากฎเกณฑ์ หลักการข้อเท็จจริงหรือข้อสรุป โดยการให้นักเรียนทำการศึกษา สังเกต ทดลอง เปรียบเทียบแล้วพิจารณาค้นหองค์ประกอบที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันจากตัวอย่างต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อสรุป

ความมุ่งหมายของวิธีสอนแบบอุปนัย (อุปมาน)

เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบกฎเกณฑ์หรือความจริงที่สำคัญๆ ด้วยตนเองกับให้เข้าใจ ความหมายและความสัมพันธ์ของความคิดต่างๆ อย่างแจ่มแจ้ง ตลอดจนกระตุ้นให้นักเรียนรู้จัก ทำการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนการสอนแบบอุปนัย (อุปมาน)

1. ขั้นเตรียมคือการเตรียมตัวของนักเรียน เป็นการทบทวนความรู้เดิมกำหนดจุดมุ่งหมาย และอธิบายความมุ่งหมายให้นักเรียนได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง
2. ขั้นสอนหรือขั้นแสดงคือการเสนอตัวอย่างหรือกรณีต่างๆ ให้นักเรียนได้พิจารณาเพื่อให้นักเรียนสามารถเปรียบเทียบ สรุปกฎเกณฑ์ได้ การเสนอตัวอย่าง ควรเสนอหลายๆตัวอย่างให้มากพอที่จะสรุปกฎเกณฑ์ได้ ไม่ควรเสนอเพียงตัวอย่างเดียว
3. ขั้นเปรียบเทียบและรวบรวมเป็นขั้นหองค์ประกอบรวม คือการที่นักเรียนได้มีโอกาส พิจารณาความคล้ายคลึงกันขององค์ประกอบในตัวอย่างเพื่อเตรียมสรุปกฎเกณฑ์ ไม่ควรรีบร้อนหรือเร่งเร้าเกินไป

⁵⁸จำเนียร ศิลพานิช, “หลักและวิธีการสอน”, อ้างแล้ว, หน้า 160.

4. ขึ้นสรุปคือการนำข้อสังเกตต่างๆ จาก ตัวอย่างมาสรุปเป็นกฎเกณฑ์ นิยาม หลักการ หรือสูตรด้วยตัวนักเรียนเอง

5. ขึ้นนำไปใช้คือขึ้นทดลองความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือข้อสรุปที่ได้ทำมาแล้วว่าสามารถที่จะนำไปใช้ในปัญหาหรือแบบฝึกหัดอื่นๆ ได้หรือไม่

ข้อดี

1. จะทำให้นักเรียนเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้งและจำได้นาน
2. ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดตามตรรกศาสตร์ และหลักวิทยาศาสตร์
3. ทำให้นักเรียนเข้าใจในการแก้ปัญหา และรู้จักวิธีทำงานที่ถูกต้องตามหลักจิตวิทยา

ข้อเสีย

1. ไม่เหมาะสมที่จะใช้สอนวิชาที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ
2. ใช้เวลามาก อาจทำให้เกิดความเบื่อหน่าย
3. ทำให้บรรยากาศการเรียนเป็นทางการเกินไป
4. ครูต้องเข้าใจในเทคนิควิธีสอนแบบนี้อย่างดี จึงจะได้ผลสัมฤทธิ์ในการสอน⁵⁹

3) วิธีสอนแบบนิรนัย (อนุมาน) (Deductive Method)

วิธีสอนแบบนิรนัยหรือแบบอนุมาน ซึ่งใช้ในสมัยของเพลโต (Plato) เป็นการสอนที่เริ่มจากกฎหรือหลักการต่างๆ แล้วในนักเรียนหาหลักฐานเหตุผลมาพิสูจน์ยืนยันวิธีสอนแบบนี้ฝึกหัดให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ จนกว่าจะพิสูจน์ให้เห็นจริงเสียก่อน

ความมุ่งหมายของวิธีสอนแบบนิรนัย (อนุมาน)

ให้นักเรียนรู้จักใช้ กฎ สูตร และหลักเกณฑ์ต่างๆ มาช่วยในการแก้ปัญหา ไม่ตัดสินใจในการทำงานอย่างง่าย ๆ จนกว่าจะพิสูจน์ให้ทราบข้อเท็จจริงเสียก่อน

ขั้นตอนในการสอนแบบนิรนัย (อนุมาน)

1. ขึ้นอธิบายปัญหาหรือสิ่งที่จะสอนในแง่ของปัญหา เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะหาคำตอบ ปัญหาจะต้องเกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงของชีวิต และเหมาะสมกับวุฒิภาวะของนักเรียน
2. ขึ้นอธิบายข้อสรุปได้แก่การนำเอาข้อสรุปกฎหรือนิยามมากกว่า 1 อย่างมาอธิบายเพื่อให้นักเรียนได้เลือกใช้สอนการแก้ปัญหา
3. ขึ้นตกลงใจเป็นขั้นที่นักเรียนจะเลือกข้อสรุป กฎหรือนิยามที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 162.

4. **ขั้นพิสูจน์หรืออาจเรียกว่าขั้นตรวจสอบ** เป็นขั้นที่สรุปคำ หรือนิยามว่าเป็นความจริงหรือไม่ โดยการปรึกษาครู ค้นคว้าจากตำราต่างๆ และจากการทดลองข้อสรุปที่ได้พิสูจน์ว่าเป็นความจริงจึงจะเป็นความรู้ที่ถูกต้อง

ข้อดี

1. วิธีสอนแบบนี้เหมาะที่จะใช้สอนเนื้อหาวิชาต่างๆ หรือหลักเกณฑ์ต่างๆ จะสามารถอธิบายให้นักเรียนเข้าใจความหมายได้ดี และเป็นวิธีสอนที่ง่ายกว่าสอนแบบอุปนัย
2. ฝึกให้เป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ โดยไม่มีการพิสูจน์ให้เห็นจริง

ข้อเสีย

1. วิธีสอนแบบนี้เหมาะที่จะใช้สอนได้เฉพาะบางเนื้อหา ไม่ส่งเสริมคุณค่าในการแสวงหาความรู้และคุณค่าทางอารมณ์
2. เป็นการสอนที่นักเรียนไม่ได้เกิดความคิดรวบยอดด้วยตนเอง เพราะครูกำหนดความคิดรวบยอดให้แต่เพียงฝ่ายเดียว

4) **วิธีสอนแบบเลียนแบบและท่องจำ (Imitation and Memorization)**

มนุษย์ได้นำรูปแบบของการสอนนี้มาใช้เป็นครั้งแรก เพื่อการอยู่รอดของชีวิตเช่นการล่าสัตว์ การเพาะปลูก การประกอบอาชีพการสร้างที่อยู่อาศัยและเพื่อการดำรงรักษาวัฒนธรรม เช่น การสื่อสาร การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ดังนั้น จึงได้มีการเลียนแบบและท่องจำเกิดขึ้น

เรื่องมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันก็ยังมีการใช้อยู่เป็นจำนวนมาก ครูบางคนนิยมให้นักเรียนท่องจำเนื้อหาวิชาที่เรียน โดยไม่คำนึงว่าเนื้อหาวิชาไหนควรท่องหรือไม่ควรท่อง วิธีนี้นักเรียนต้องเชื่อฟังครูมาก ถ้านักเรียนไม่ท่องตามที่ครูสั่งก็มีการลงโทษ เย็นยตี เพราะถือว่าการฝึกให้เด็กมีความอดทนและเชื่อฟังครู

5) **วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture Method)**

วิธีการสอนแบบบรรยายนี้ เป็นวิธีสอนซึ่งใช้กิจกรรมของผู้สอนเป็นหลัก ผู้สอนบอกเล่าอธิบายแสดงสาธิต หรือให้เนื้อหาความรู้แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นเวลาสั้นยาวเพียงใด โดยผู้เรียนจะเป็นผู้ฟังเพียงอย่างเดียว ในบางครั้งผู้สอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถาม แต่มักทำกันในช่วงท้ายของการบรรยาย

วิธีการในการบรรยายอาจแบ่งแยกได้เป็น 3 รูปแบบตามลักษณะของการเสนอเรื่องดังนี้

1. การบรรยายที่เป็นลักษณะของการเน้นปัญหา ผู้บรรยายจะเริ่มต้นด้วยการเสนอปัญหาแล้วแนะแนวทางหรือเสนอวิธีการแก้ปัญหาและปิดท้ายด้วยวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดเป็นการสรุป
2. การบรรยายที่เป็นลักษณะของการให้ข้อคิดเห็น ผู้บรรยายจะเสนอข้อคิดหรือความคิดเห็นหลายๆ แนวทาง เพื่อให้ผู้ฟังได้เห็นแล้วปิดท้ายด้วยวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดเป็นการสรุปข้อคิดหรือความคิดเห็นและแนวทางที่เหมาะสม
3. การบรรยายในลักษณะที่เน้นการเสนอเนื้อหาความรู้ เป็นการบรรยายในชั้นเรียนทั่วไปวิธีสอนแบบนี้เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนระดับอุดมศึกษาหรือมัธยมศึกษา ไม่เหมาะสำหรับนักเรียนระดับประถม

ข้อดี

1. สอนได้รวดเร็ว
2. เหมาะสำหรับเนื้อหาวิชาที่ยากทำให้ง่ายขึ้น ง่ายแก่การเข้าใจ
3. เหมาะสำหรับเนื้อหาวิชาที่ยากทำให้เข้าใจสอนตั้งแต่กลุ่มเล็กจนถึงกลุ่มใหญ่
4. ส่งเสริมทักษะในการย่อและเขียนสรุป
5. ให้เนื้อหาความรู้ได้มากในเวลาอันจำกัด

ข้อเสีย

1. รักษาความตั้งใจของผู้เรียนให้มีตลอดเวลาของการบรรยายได้ยาก
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ผู้เรียนบางกลุ่มอาจตามไม่ทัน
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมน้อย ทำให้หมดความสนใจ

7) วิธีสอนแบบใช้วินัย (Disciplinary Method)

ผู้คิดวิธีสอนนี้ คือนักการศึกษาของอังกฤษชื่อ จอห์น ล็อก (John Locke) เป็นวิธีสอนที่จะให้นักเรียนมีเสรีภาพที่จะใช้เหตุผลในทางที่ถูก โดยมีการฝึกให้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นก่อนแล้วจะมีเหตุผลของตัวเองในภายหลัง การฝึกให้มีเหตุผลจะต้องไม่กำหนด กฎเกณฑ์ให้มากเกินไป เพราะนักเรียนจะลืมหืมแล้วได้รับการลงโทษบ่อยๆ นักเรียนจะไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร การทำโทษควรทำเมื่อเขาคือ หรือ พุคเท็จ และควรทำโทษให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดสำนึกในความผิดเท่านั้น จอห์น ล็อก เชื่อว่าเมื่อครูสามารถวางระเบียบให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจะช่วยให้เด็กได้ประสบการณ์ที่ดีและได้รับความรู้ที่ดีอีกส่วนหนึ่ง

8) วิธีสอนแบบผ่านประสาทสัมผัส (Method of Sense Realism)

เป็นวิธีสอนแบบให้นักเรียนเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า จอห์น อามอส โคมินิเยส (John Amos Comenius) ได้วางกฎในการสอนไว้ว่า การสอนทุกอย่างต้องใช้ประสาทสัมผัสเป็นสื่อ และสอนแต่ละครั้งให้ใช้ประสาทสัมผัสหลายๆ ทาง จะทำให้นักเรียนเกิดความจำและเข้าใจ นอกจากนี้ยังเน้นเรื่องการใช้รูปภาพซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

9) วิธีสอนแบบบทเรียนด้วยของจริงหรือวัตถุ

โยฮัน ไฮน์ริค เปสตาลอสซี (Johann Heinrich Pestalozzi) ได้ค้นคว้าวิธีสอนขึ้นมาใหม่ คือ สอนทุกอย่าง สิ่งจากของจริงไปสู่กฎเกณฑ์ กิจกรรมของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญของการเรียนให้เข้าใจ ทำกิจกรรมซึ่งทำให้เกิดความประทับใจแก่ตนเอง ส่วนครูต้องมีความรู้ดี เก่งในการตั้งคำถาม และกระตุ้นให้นักเรียนสนใจบทเรียน เช่น การสอนเลข ครูต้องสอนให้เกิดความคิดทางด้านจำนวน และชื่อเลขจำนวนก่อน โดยการให้เขาเห็นสิ่งของต่อมามีจึงให้ใช้สมองคิดเลขแล้ววางเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น เป็นวิธีที่เริ่มจากง่ายไปหายาก

10) วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem – solving Method) หรือวิธีทางวิทยาศาสตร์จอห์น ดีวอี้ (John Dewey) นักการศึกษาชาวอเมริกัน เป็นผู้คิดค้น วิธีสอนแบบนี้มี 4 ขั้น คือ

1. ขั้นตั้งปัญหา
2. ขั้นตั้งสมมติฐานและวางแผนในการแก้ปัญหา
3. ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล
4. ขั้นสรุปผล

11) วิธีสอนแบบโครงการ (Project Method)

วิลเลียม เอชคิลแพตริก (William H. Kilpatrick) เป็นผู้คิดค้นเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้วางโครงการดำเนินงานให้สำเร็จตามนั้น โครงการที่กำหนดขึ้นอาจเป็นโครงการรายบุคคลหรือโครงการหมู่ก็ได้แล้วแต่จะเหมาะสมสำหรับวิชาปฏิบัติเป็นการกระทำที่มีลักษณะคล้ายกับการแก้ปัญหาแต่ละขั้นอาจจัดลำดับขั้นได้ดังนี้

1. ขั้นเสนอแนะ เป็นการเสนอตั้งปัญหา
2. ขั้นวางแผน วางโครงการแก้ปัญหาที่ตั้งไว้
3. ขั้นดำเนินงาน ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง
4. ขั้นประเมินผล ตัดสินผลงานที่ดำเนินไปแล้วโดยพิจารณาข้อบกพร่องเป็นช่วงๆ แล้ว

ช่วยกันแก้ปัญหามาจนเสร็จตามโครงการ

หมายถึงการสอนที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียน ทั้งกลุ่มลงมือปฏิบัติหรือทำการทดลองค้นคว้าด้วยตนเอง อันเป็นวิธีสอนที่ให้ได้รับประสบการณ์โดยตรง และการเรียนรู้ของเด็กก็เป็นการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ

12) วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion Method)

การอภิปรายเป็นแบบการสอนที่ครูนิยมใช้อีกแบบหนึ่ง การอภิปรายเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดง ความคิดเห็น และรู้จักคิด นักเรียนมักไม่เบื่อหน่ายต่อการสอน โดยวิธีนี้ เป็นการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมเป็นผู้ลงมือเป็นการสอนที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า active learning ในการสอนแบบอภิปรายส่วนใหญ่ ครูจะเป็นผู้คอยให้ความคิดเห็น สรุป หรือเสนอแนะในความคิดเห็นหลายๆ แนวของนักเรียน และอาจใช้อุปกรณ์การสอนอื่นๆ ประกอบไปด้วยก็ได้ เช่น รูปภาพ ฟิล์ม หนังสือ สไลด์ ฯลฯ

การดำเนินการสอนแบ่งเป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นเตรียมการอภิปราย
2. ขั้นอภิปราย
3. ขั้นประเมินผล

ข้อดี

1. เป็นการสอนแบบประชาธิปไตย ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น โดยเสรี
2. เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนในด้านการฝึกให้คิด ให้แสดงความคิดเห็น
3. เป็นการร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาอันเป็นการช่วยในการตัดสินใจ
4. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน และยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
5. ผู้เรียนมีปัญหาและประสบการณ์และความสนใจในเรื่องเดียวกัน
6. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ไปใช้ได้จริง
7. การอภิปรายมีวัตถุประสงค์แจ่มชัด แะสะดวกต่อการประเมินผล

ข้อเสีย

1. ถ้าผู้นำอภิปรายขาดความสามารถในการนำ จะทำให้ผลการอภิปรายไม่ดีเท่าที่ควร
2. ถ้าผู้เรียนแตกต่างกันมากในด้านความคิด หรือ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอาจทำให้การอภิปรายไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร
3. วิธีการมอบเรื่องให้ใครคนใดคนหนึ่งนำไปพิจารณาซึ่งมักจะมีเสมอในการประชุมซึ่งผิดหลักการระดมความคิดจากทุกคนๆ คน

4. บางครั้งประธานในการอภิปรายอาจกล่าวหาหรือแนะนำสมาชิกไม่คิดเอง
5. ถ้าเรื่องราวข้อเท็จจริง และความคิดเห็นอยู่ในวงแคบ ข้อยุติอาจไม่ดีเท่าที่ควร

13) วิธีสอนแบบนิเทศ (Supervised Plan)

วิธีสอนแบบนิเทศ หมายถึง การสอนที่ครูให้คำแนะนำแก่นักเรียนในการปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ที่ละขั้นที่ละตอนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม โดยไม่ขัดกับงานหรือกิจกรรมของคนอื่นเป็นการศึกษาที่นักเรียนศึกษาเองตามลำพังที่มีครูคอยช่วยเหลือหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการสอนโดยการแนะนำให้นักเรียนเข้าใจเทคนิควิธีเรียนที่จะให้เกิดผลดี ฝึกให้นักเรียนใช้วิธีเหล่านั้น โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำการสอนแบบนี้สามารถทำได้ 2 แบบ คือ

1. ให้นักเรียนศึกษาเป็นรายบุคคล และ
2. ศึกษาเป็นกลุ่ม

ในขั้นแรกครูจะมอบงานเป็นกลุ่มและครูคอยควบคุม เมื่อนักเรียนใช้เทคนิคในการเรียนได้คล่องแคล่ว ครูจึงค่อยๆ มอบงานให้ทำเป็นรายบุคคล และคอยดูแลและแนะนำเป็นรายบุคคล สำหรับวิธีการศึกษาและเรียนรู้ที่มุ่งที่จะให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองตามคำแนะนำของครู เช่น ให้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ศึกษากับบุคคล เช่น ใต้ถุนวิทยากร ศึกษาจากของจริง เช่น โรงเรียนทอผ้า โรงงานอุตสาหกรรม และร้านค้า ฯลฯ

14) วิธีสอนแบบการแสดงบทบาท (Role Playing Method)

คือการแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมุติขึ้น เทียบเคียงกับสถานการณ์ที่เป็นจริงตามที่ผู้แสดงบทบาทเข้าใจ เพื่อจะให้ดูเข้าใจ ว่าเกิดอะไรขึ้น โดยมีเหตุการณ์แวดล้อมอย่างไรจุดสำคัญอยู่ที่ต้องการให้สถานการณ์ หรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นปรากฏแก่ผู้ดูราวกับได้ผ่านพบเหตุการณ์นั้นด้วยตนเอง เพื่อให้ดูเข้าใจ กระจ่างและนำมาอภิปรายกันอย่างถูกต้อง

หลักสำคัญของการใช้วิธี การแสดงบทบาทอยู่ที่การกำหนดให้สมาชิกในกลุ่ม แสดงบทบาทของบุคคลที่ปรากฏในเหตุการณ์เป็นรายคน ในบุคคลเหล่านั้นแสดงบทบาทที่ปรากฏปัญหาทางมนุษย์สัมพันธ์ที่จะต้องอภิปรายกัน ทั้งนี้โดยไม่ได้เขียนบทล่วงหน้าหลังจากนั้นก็อภิปรายจากบทที่ได้เห็นนั้นอาจจะมี การแสดงบทบาทเรื่องนั้นใหม่แต่เปลี่ยนบุคคลและเปลี่ยนสถานการณ์ไปเป็นทางให้ผู้ร่วมดูและแสดงมีความรู้สึกเหมือนว่าอยู่ในฐานะของบุคคลนั้นๆ จะช่วยให้เขาพิจารณาสิ่งที่ตนมักปฏิบัติหรือผู้อื่นมักปฏิบัติต่อตน และหาทางแก้ไขให้ดีขึ้น การฝึกบุคคลด้วยวิธีแสดงบทบาทนี้ ผู้ดำเนินการจะต้องเป็นบุคคลที่ต้องการจะช่วยสมาชิกกลุ่มนั้นเข้าใจปัญหาโดยแท้จริง และเป็นบุคคลที่มีทักษะอยู่แล้วในศิลปะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

15) วิธีสอนแบบใช้โสตทัศนวัสดุ (Audio-Visual Material of Instruction Method)

เป็นวิธีสอนที่นำเอาภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นเสียงเทป ฯลฯ เข้าช่วยในการสอนซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ โดยตั้งจุดมุ่งหมายการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ระดับชั้นสติปัญญา และความสามารถของผู้เรียน

16) วิธีสอนแบบทีม (Team Teaching Method)

เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2500 ผู้คิดครั้งแรกคือ ฟรานซิสเคเพล (Francis Keppel) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ต่อมา โรเบิร์ตเอช แอนเดอร์สัน (Robert H. Anderson) ได้นำไปปฏิบัติจริง วิธีสอนแบบนี้นำไปใช้ได้ทุกระดับทั้งประถมและมัธยมตลอดจนถึงอุดมศึกษา หลักทั่วไป คือ อาศัยครูหลายคนอย่างน้อย 2 คน ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ดำเนินการสอนเด็กหมู่เดียวกัน ครูทุกคนรับผิดชอบเกี่ยวกับการสอน การจัดหมู่ต้องช่วยกัน ตั้งวัตถุประสงค์และวางแผนการสอน วิธีสอนแบบทีมทำให้ ครูมีความสามารถในการสอนเฉพาะวิชานั้น ครูที่มีความรู้สูงกว่าครูอื่นๆ และมีความเชี่ยวชาญมากกว่าและเต็มใจที่จะเป็นผู้นำจะได้รับมอบเป็นหัวหน้าทีม (Team Leader) ครูที่ร่วมทีม เช่น ครูอาวุโส (Senior Teacher) ครูประจำ (Master Teacher) และครูช่วยสอน (Cooperative Teacher) การสอนแบบนี้จะได้ผลดีถ้ามีครูหัวหน้าทีมที่เข้มแข็งและมีครูร่วมทีมที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

17) วิธีสอนแบบบทเรียนสำเร็จรูป (Programmed Learning Method)

เนื่องจากปัจจุบันจำนวนนักเรียนมีเพิ่มมากขึ้น ครูคนหนึ่งต้องสอนนักเรียนแต่ละชั้นเป็นจำนวนถึง 40-50 คน จึงมีผู้คิดค้นหาเครื่องผ่อนแรงช่วยครูทำการสอน ประเทศที่ก้าวหน้าไปไกลในเรื่องนี้ได้แก่ อเมริกา ระยะเวลาแรกได้มีการสอนโดยใช้วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ แต่อุปกรณ์การสอนเหล่านี้ไม่ได้ช่วยผ่อนภาระครูเลยกลับช่วยเพิ่มภาระมากขึ้น ต่อมาภายหลังจึงได้มีการสร้างเครื่องสอน (Teaching Machine) และบทเรียนสำเร็จรูป (Programmed learning) ขึ้น ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้นักการศึกษาหวังว่าอาจช่วยผ่อนแรงให้ครูได้

18) วิธีสอนแบบศึกษาด้วยตนเอง (Self Study Method)

เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งวิชาต่างๆ ด้วยตนเองซึ่งได้แก่ การศึกษาจากหนังสือและการศึกษานอกสถานที่ การสอนวิธีนี้บางครั้งเรียกการสอนนี้ว่าวิธี Problem Solving หรือวิธี Discovery Method

ลักษณะเด่น ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลและการแนะนำของครู วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ทำได้โดยการถกเถียงปัญหาต่างๆ ในกลุ่มย่อยๆ เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่เป็นประเด็นอยู่ หรืออาจเป็นการวางโครงการในปฏิบัติการต่างๆ

การจัดกลุ่มนักเรียน ตามปกติแล้วเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือมีจำนวนไม่เกิน 25 คน ส่วนมากมักออกมาในรูปของกลุ่มดำเนินงานหรือเป็นคณะกรรมการ ในบางกรณีผู้เรียนเพียงคนเดียวอาจได้รับมอบหมายให้ศึกษาค้นคว้าตามลำพัง กลุ่มนักเรียนที่เหมาะสมกับการสอนวิธีนี้ คือ ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในระดับมัธยมศึกษา และในระดับที่สูงกว่า

กิจกรรมของครูเป็นผู้นำในขั้นที่จะกระตุ้นให้นักเรียนถกเถียงและแสดงความคิดเห็นอภิปรายกัน ให้คำแนะนำ มีการร่วมมือกันระหว่างครูกับนักเรียนในการวางแผนที่จะศึกษาหรือค้นคว้าในเรื่องต่างๆ ดูแลและให้ความช่วยเหลือในการศึกษาของนักเรียนแต่ละคน จัดหาและชี้ช่องทางเกี่ยวกับวัสดุ รวมทั้งหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่นๆ ซึ่งนักเรียนต้องใช้ประกอบ

กิจกรรมของนักเรียน เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการค้นคว้า อภิปราย เขียนรายงาน มีการวินิจฉัยปัญหาและสาเหตุของปัญหา วิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้ มีการนำเอาความรู้ที่หามาได้โดยการรายงานหน้าชั้นหรือแจกเอกสารให้สมาชิกคนอื่นๆ อ่านนักเรียนจะเป็นผู้กำหนดประเด็นต่างๆที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในบางครั้งอาจขอความช่วยเหลือจากครูได้

อุปกรณ์การสอนใช้ได้หลายชนิด เช่น ห้องสมุด หนังสือประกอบรายงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง บางครั้งนักเรียนอาจหาความรู้ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลภายนอก โรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่กำลังศึกษา

ประโยชน์ เป็นการช่วยพัฒนาความงอกงามทางด้านสติปัญญา ส่งเสริมนิสัยในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจ การเลือกวิธีแก้ปัญหา ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักที่จะควบคุมและบงการการทำงานของตนเองได้ ช่วยสร้างนิสัยรักการศึกษา

ข้อดี

1. เป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาให้สำเร็จผลตามความเร็วของผู้เรียนแต่ละคน
2. เป็นวิธีที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดรับผิดชอบต่อตนเอง
3. เป็นวิธีมุ่งเน้นที่ผลการเรียน มิใช่การสอน
4. วิธีนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการตรวจปรับในผลงานจากการลงมือศึกษาจริง

ข้อเสีย

1. วิธีนี้อาจจะไม่ได้ผล ถ้าผู้เรียนไม่มีความสนใจ
2. วิธีนี้อาจจะไม่ได้ผล ถ้าผู้เรียนไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง
3. การทดสอบความสามารถไม่อาจวัดด้วยการใช้ข้อเขียนเสมอไป
4. ยากแก่การควบคุมผู้เรียนด้วยความเร็วแตกต่างกัน

19) วิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์

วิธีสอนแบบนี้ได้แนวคิดจากเรื่องของวิทยาศาสตร์ เพราะนักวิทยาศาสตร์จะเชื่อในความจริงที่มีเหตุผล และมีหลักเกณฑ์ข้อคิดอันนี้ทำให้นักการศึกษามองเห็นความสำคัญที่จะนำมาให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษา และวิธีสอนแบบนี้ยังเชื่อว่าคน โดยทั่วไปจะไม่กระตือรือร้นที่จะทำอะไรเลย ถ้าหากไม่มีปัญหาอะไรเลยเกิดขึ้นแก่ตัว การที่เราทำงานกันอยู่ก็เพราะมีปัญหาหลายอย่างมาคอยบีบบังคับการเรียนก็เหมือนกัน หากผู้เรียน ไม่มีปัญหาก็จะไม่สนใจและไม่กระตือรือร้นที่จะเรียน แต่ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นก็จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนพยายามหาทางแก้ปัญหาให้ลุล่วง ไปด้วยความสนใจและตั้งใจและแต่ละคนก็มีวิธีการไม่เหมือนกัน นักการศึกษาจึงได้ดัดแปลง และปรับปรุงเป็นแบบของการสอนลำดับขั้นต่อไปนี้คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นตั้งปัญหาและทำความเข้าใจถึงปัญหา

ขั้นนี้เป็นขั้นที่ทำให้นักเรียนเกิดปัญหา เพราะปัญหาจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากรู้ อยากเห็นและอยากกระทำกิจกรรมในสิ่งที่เรียนปัญหาสำหรับสอนนั้นจะต้องเป็นปัญหาของนักเรียนเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน ไม่ใช่เป็นปัญหาที่ครูวางไว้ให้ ครูเป็นแต่คอยแนะแนวทางให้เด็กเห็นว่าปัญหาอยู่ที่ไหน ครูอาจทำได้หลายวิธีที่จะให้นักเรียนเกิดปัญหา เช่น นำของจริงของจำลอง มาให้นักเรียนดูทดลองให้ดูพาไปศึกษา นอกสถานที่ลองให้ทำดูต่างๆ ที่ยังไม่ทราบเรื่องที่จะเรียน สนทนาหรือเล่านิทาน เป็นต้น วิธีการดังกล่าว ข่อมเป็นศิลปะของครูแต่ละคนที่จะดัดแปลงให้เหมาะสมกับเด็ก

ขั้นที่ 2 ขั้นแยกปัญหาและวางแผนการแก้ปัญหา

เมื่อนักเรียนมีปัญหามองปัญหา และเข้าใจในความหมายของปัญหาแล้ว ครูและนักเรียน จะต้องช่วยกันแยกแยะปัญหาออกไปอย่างกว้างๆ เพื่อความสะดวกแก่การแก้ปัญหาว่าจะเรียนอะไร ก่อนอะไรหลัง

ขั้นที่ 3 ขั้นลงมือแก้ปัญหา

ในขั้นนี้นักเรียนได้ลงมือแก้ปัญหาตามแผนที่วางไว้ โดยการค้นคว้าหาความรู้ทำงานและทดลองนับเป็นขั้นการเรียนของนักเรียน นักเรียนจะเรียนรู้ด้วยการกระทำจริงๆ เป็นส่วนใหญ่

ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

รวบรวมความรู้เข้าด้วยกันและแสดงผลขั้นนี้เป็นขั้นที่รวบรวมความรู้ต่างๆจากปัญหาที่แก้ ตกไปแล้ว ความรู้ต่างๆ ที่ได้ในการเรียนของแต่ละหมู่จึงต้องให้นักเรียนทุกคนทราบด้วยคือ นักเรียนแต่ละหมู่จะต้องแสดงผลงานของตน ซึ่งกระทำได้หลายทางด้วยกัน

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินผล

เมื่อจบบทเรียนครั้งหนึ่งๆ ครูและนักเรียนจำต้องกลั่นกรองและสรุปเข้าด้วยกันเรียงเรียง เป็นเรื่องราวให้มีระเบียบเพื่อบันทึกเอาไว้เป็นหลักฐาน ต่อจากนั้นก็วัดผลงาน บทเรียนที่ได้เรียนไปแล้วนั้น ได้ผลดีหรือเสียอย่างไร และวัดผลงานของนักเรียนแต่ละคน โดยการทดสอบกิจกรรมที่ครู และนักเรียนกระทำในขั้นนี้

20) วิธีสอนแบบอริยสัจ

วิธีสอนแบบอริยสัจสี่นั้น คล้ายคลึงกับวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์อย่างที่สุด ขั้นต่างๆ คือ

1. ทุกซ์ (ขั้นปัญหา) คือการพิจารณาเพื่อกำหนดปัญหาได้ถูกต้อง
2. สมุทัย คือการรู้ที่มาของปัญหา และหาวิธีแก้ไขปัญหา
3. นิโรธ การดับทุกซ์ คือ การทดลองและการบันทึกผล หรือการเก็บข้อมูล
4. มรรค คือการหาเหตุผลและการแก้ปัญห

21) วิธีสอนแบบถามตอบ

วิธีการสอนแบบถามตอบ เป็นวิธีการเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอน กิจกรรมของผู้สอนจะลดลง ผู้สอนเปิด โอกาสและชี้แนะให้ผู้เรียนได้ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมค้นคว้า และสรุปเนื้อหาวิชาด้วยการตอบคำถามตามแนวทางที่ผู้สอนถามชี้แนะแนวให้ การสอนด้วยวิธีนี้จึงมีการสื่อความหมายสองทาง คือ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนและจากผู้เรียนกลับไปสู่ผู้สอน หรือในบางครั้งก็จากผู้เรียน ไปสู่ผู้เรียนด้วยกันเองก็ได้

ข้อดี

วิธีสอนแบบถามตอบเป็นวิธีที่มีความเหมาะสมในการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการคิด แสดงความคิดเห็นหาเหตุผล สรุป ดังนั้นจึงเหมาะกับวิชาที่ต้องใช้เหตุผล คือ

1. รักษาความตั้งใจของผู้เรียนได้ดี
2. ให้ผู้เรียน ได้คิดค้นหาเหตุผลและฝึกการแก้ปัญหา
3. ผู้สอนมีโอกาสรอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตลอดเวลา
4. พัฒนาให้ผู้เรียนมีการแสดงออก
5. สร้างบรรยากาศเป็นกันเองระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
6. การสรุปเนื้อหาทำได้ด้วยความเข้าใจของผู้เรียนเอง
7. เป็นวิธีการที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนได้ดี

ข้อเสีย

1. ใช้ได้กับชั้นเรียนไม่เกิน 30 คน
2. ใช้เวลาในการสอนมากกว่าแบบบรรยาย
3. การเตรียมการสอนและดำเนินการสอนทำได้ยากกว่าแบบบรรยาย
4. ผู้สอนควรรู้วิธีตั้งคำถามที่ดีในการสอนได้

โดยสรุปแล้ว รูปแบบและวิธีการสอนนั้นเป็นมรรควิธีหนึ่งๆ เท่านั้น เพราะความจริงแล้วจะเป็นรูปแบบวิธีการใดๆ ก็ตามหากสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือที่เรียกว่าทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ก็ถือว่าเป็นอันใช้ได้ ดังนั้นการในเรื่องหนึ่งๆ อาจต้องใช้หลายๆ รูปแบบ หลายวิธีการก็เป็นได้ ก่อนตัดสินใจว่าจะเลือกรูปแบบวิธีการใดนั้นต้องคำนึงถึงเนื้อหา เวลาสถานที่และเพศ วัยของบุคคลที่จะสอนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใดเป็นสำคัญ

การเรียนการสอนในปัจจุบัน มุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ครูจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนใหม่ คือ ต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนใหม่ มีวิธีสอนที่หลากหลายโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งครูจะต้องใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะและมีความสามารถในการเรียนรู้ และการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ครูจึงเป็นหัวใจสำคัญของการทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ ซึ่งครูจะต้องใช้วิธีสอนที่หลากหลายเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งความคิด การปฏิบัติ เจตคติและค่านิยม จริยธรรมต่างๆ ซึ่งการสอนจะให้ผลการเรียนที่ดี ครูจะต้องสอน โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมเป็นขั้นตอน เพื่อหาความรู้และพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ เสมอ จึงกล่าวได้ว่า การสอนที่ดี คือ วิธีการสอนที่ครูไม่เป็นผู้บอกความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีหลักดังนี้

1. การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยผู้เรียนจะมีบทบาทเป็นผู้กระทำซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและความกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา
2. การเน้นกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุย ปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และการเรียนรู้ที่จะปรับให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ดี
3. การเน้นการค้นพบตัวเอง เป็นวิธีการที่สำคัญ เป็นการเรียนรู้โดยผู้สอนพยายามจัดการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เพราะการค้นพบความจริงใดๆ ด้วยตนเองนั้นผู้เรียนมักจะจดจำได้ดี และมีความหมาย โดยตรงต่อผู้เรียน

4. การเน้นกระบวนการ (Process) ควบคู่ไปกับผลงาน (Product) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาถึงผลของงานแต่เพียงอย่างเดียว

5. การเน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้มีการปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

ข้อดีของการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตน จากการได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
2. ผู้เรียนได้มีโอกาส ได้ใช้ประสบการณ์ที่เรียนมาก่อนแล้ว เนื่องจากกิจกรรมที่จัดในลักษณะปลายเปิดจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเสริมรายละเอียดมากขึ้น
3. ผู้เรียนให้ความสนใจในบทเรียนมากขึ้น เพราะผู้เรียนจะต้องปฏิบัติกิจกรรมที่คลุมอบหมาย และสนใจจะรู้ว่าตนทำอะไรบ้าง เพราะไม่รู้ตัวล่วงหน้ามาก่อน
4. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากเพื่อนในกลุ่ม เพราะสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน
5. ผู้เรียนมีความสามัคคีกัน เพราะในการทำงานร่วมกัน สมาชิกทุกคนจะต้องช่วยกันทำงานเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม

เนื่องจากการสอน มีหลายวิธีทุกวิธีมีประโยชน์ในการนำมาสอนทั้งสิ้น การเลือกวิธีสอนจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการสอน ครูจึงควรพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสม โดยมีเกณฑ์การเลือกใช้ดังนี้

1. วิธีการสอนที่นำมาใช้ต้องเหมาะสมกับความสามารถ ความรู้ในเนื้อหาวิชา และความสนใจของครู วิธีการใดก็ตามถ้าครูเห็นว่าใช้ได้ผล และมีความมั่นใจในการสอนนั้นๆ
2. วิธีการสอนที่ครูพิจารณาเลือกมาใช้ ต้องเหมาะสมกับความสามารถและวัยของผู้เรียน
3. วิธีการสอนที่นำมาใช้ ต้องพิจารณาให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ทางการสอน เช่น ครูกำหนดจุดประสงค์ให้ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีมได้ รู้จักแก้ปัญหาาร่วมกัน ครูควรใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา

4. วิธีการสอนต้องเลือกให้เหมาะสมกับวัน เวลา และสถานที่ที่จะใช้สอน เช่น วิธีสอนที่ต้องใช้เวลามาก แต่ครุมีเวลาจำกัด ก็ไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ หรือถ้าครูใช้วิธีสอนแบบสาธิต แต่สถานที่สอนไม่เหมาะ ผู้เรียนเห็นไม่ทั่วถึงก็ไม่ควรใช้วิธีนี้

5. เลือกการสอนให้เหมาะกับอุปกรณ์ และสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเต็มที่⁶⁰

สรุปได้ว่า การพิจารณาวิธีการสอนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ไม่มีวิธีการสอนใดดีที่สุด แต่อยู่ที่ครูผู้สอนจะสามารถเลือกใช้วิธีการสอนได้หลากหลาย และใช้การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในการเลือกวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งการมีความรู้ในเนื้อหาอย่างเดียวนั้นไม่พอ ผู้สอนยังต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีวิธีการจัดระบบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการเรียนรู้มากที่สุด

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

2.5.1 ความหมายของสื่อการสอน

สื่อ หมายถึง ตัวกลางหรือพาหนะที่ให้สิ่งหนึ่งเดินทางจากจุดเริ่มต้นไปยังจุดหมายปลายทาง สื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างจุดหมายปลายทางทั้งสองข้าง

การสอน หมายถึง การกระทำของครู เพื่อจะให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในตัวผู้เรียน การสอน คือ การส่งสารไปยังผู้เรียน แต่การส่งสารนั้นจะต้องมีพาหนะหรือสื่อ นำสารไป สื่อ นำสารลักษณะเช่นนี้ เราเรียกว่า สื่อการสอน

สื่อการสอน หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของครูกับผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ครูวางไว้ได้เป็นอย่างดี

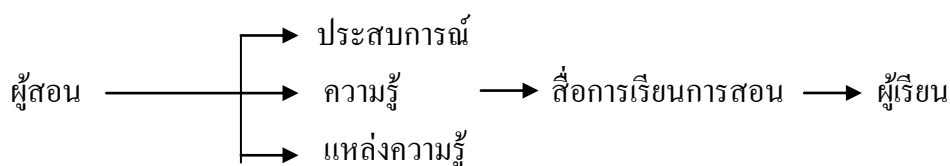
สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เป็นอย่างดี

---

⁶⁰ศึกษานิเทศก์, กรมสามัญ, เขตการศึกษา 3, “การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2540), หน้า 76.

ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ ได้กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภทหลายลักษณะผลิตขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการใช้ที่แตกต่างกัน สื่อการเรียนการสอนบางอย่างอาจซับซ้อน และสื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภทหลายลักษณะ ผลิตขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการใช้ที่แตกต่างกัน สื่อการเรียนการสอนบางอย่างอาจซับซ้อน และบางอย่างอาจง่ายต่อการทำความเข้าใจ เป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องเลือกสื่อต่างๆ เหล่านี้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละครั้งซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ดังแผนภูมิ

แผนภาพที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน ผู้เรียนและสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนจึงหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้แก่ วัตถุประสงค์ของที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมา รวมทั้งวิธีการสอนและกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ

จึงเห็นได้ว่าสื่อการเรียนการสอน มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมสิ่งต่างๆ ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องวิธีการ และกิจกรรม ซึ่งได้เลือกมาช่วยในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเรียนการสอน

เนื่องจากการสอนเป็นกระบวนการสื่อความหมายระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยมีเจตนาที่จะถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก ทักษะคิด ค่านิยมและทักษะจากครู ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งไปยังนักเรียน ซึ่งเป็นผู้รับ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยตัวกลางในรูปแบบต่างๆ เป็นพาหนะนำไป ตัวกลางจึงเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยงที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง⁶¹

ท่านผู้รู้ในทางการศึกษาได้เรียกชื่อตัวกลางแตกต่างกันออกไปตามสมัยตามความคิดเห็นและความเหมาะสม เช่น อุปกรณ์การสอน โสตทัศนอุปกรณ์ หรือโสตทัศนอุปกรณ์สื่อการเรียน และในปัจจุบันบางท่านใช้คำว่า สื่อการเรียนการสอน แต่ละคำหมายถึงตัวกลางทั้งสิ้น แต่มีความหมายกว้างขวางลึกซึ้งแตกต่างกันสื่อการสอนเน้นที่ตัวผู้สอน ส่วนสื่อการเรียนเน้นที่ตัว

⁶¹ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ, “เทคนิคและวิธีการสอน”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, 2541), หน้า 98.

ผู้เรียน แต่เนื่องจากการเรียนการสอนมักจะเกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกัน จึงน่าจะเรียกตัวกลางที่ใช้ในการเรียนและการสอนว่า สื่อการเรียนการสอน

เดิมใช้คำว่า อุปกรณ์การสอน (Teaching Aids) เน้นถึงสิ่งทีนำมาใช้ช่วยในการสอนแต่เนื่องจากสิ่งนำมาใช้ช่วยในการสอนนั้นส่วนใหญ่ต้องใช้ประสาทตา และประสาทหูรับรู้ จึงหันมาใช้คำว่า โสตทัศนูปกรณ์ (Audio - Visual Aids)

ต่อมาเมื่อการพิจารณารูปแบบของการเรียนการสอน ว่าลักษณะกระบวนการสื่อความหมายมีองค์ประกอบครบ ได้แก่ ผู้สอนทำหน้าที่ผู้ส่งเนื้อหาตามหลักสูตร คือ สาร อุปกรณ์การเรียนการสอน และวิธีการคือ ผู้เรียนคือผู้รับ ซึ่งสื่อที่ว่าเป็นสื่อตัวกลางนั่นเอง

2.5.2 ประเภทของสื่อการสอน

แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **สื่อเก่า (Old or traditional media)** ซึ่งได้แก่ หุ่นจำลอง วัสดุกราฟฟิกส์ทั้งหลาย ภาพยนตร์ ภาพฉายนิ่งทั้งหลาย เทปบันทึกเสียง

2. **สื่อใหม่ (New Media)** ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องสอนตลอดจนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน ชุดการสอนเอ็นกร้าเดลล์ (Edgar Dale) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนเป็นประเภทต่างๆ 10 ประเภท โดยพิจารณาจากลักษณะของประสบการณ์ที่ได้รับจากสื่อการสอนประเภทนั้น โดยยึดถือเอาความเป็นรูปธรรมเป็นหลักในการจัดแบ่งประเภท เขาถือว่าประสบการณ์ที่นักเรียนกระทำตรงโดยมีจุดมุ่งหมายนั้นเป็นประสบการณ์ที่มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด ส่วนประสบการณ์ที่ได้จากสื่อประเภทอื่นๆ นั้นมีความเป็นรูปธรรมลดน้อยไปเรื่อยๆ จนกระทั่งที่ความเป็นนามธรรมมากที่สุด คือ ประสบการณ์จากสื่อการสอนประเภทวจนสัญลักษณ์ Dale ได้เขียนให้เห็นความเกี่ยวพันของประสบการณ์จากสื่อต่างๆ เอาไว้ด้วยเรียกว่า กรวยประสบการณ์ (Come of Experience)⁶²

การเรียงลำดับประสบการณ์ 10 ชั้นนี้เริ่มจากฐานกรวยขึ้นไปยังยอดของกรวย ดังนี้

1. **ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย (Direct Purposeful Experience)** ประสบการณ์ชั้นนี้เป็นรากฐานอันมั่นคงของการศึกษาทั้งปวง ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับมาจากความเป็นจริงและด้วยตัวของตัวเองโดยตรง ผู้รับประสบการณ์นี้ ได้เห็น ได้ชิม ได้ทำ ได้รู้สึก ได้ดมกลิ่น จากของจริงในชีวิตของตน ประสบการณ์นี้ไม่เพียงแต่ผู้รับได้ประสบมาด้วยตนเองเท่านั้น แต่ยังมี ความหมายแก่ผู้ประสบด้วย

⁶² พระครูสุนทรธรรมโสภณ, “องค์คุณแห่งความรู้ : ฐานคติของความเป็นครู”, อ้างแล้ว, หน้า 34.

2. **ประสบการณ์รอง (Contrived Experience)** เป็นการถ่ายทอดจำลองแบบจากของจริง เพราะของจริงนั้นอาจจะใหญ่โตหรือซับซ้อนเกินไปถ้าใช้ของจำลองทำให้เข้าใจได้ง่ายกว่า เช่น แผนที่เมือง คู่มือแผนที่จะเข้าใจง่ายขึ้นและเสียเวลาน้อยกว่าที่จะไปดูให้ครบถ้วนทุกถนนทุกแห่งของเมือง ประสบการณ์นี้ได้แก่ ของตัวอย่าง (Specimen) หุ่นจำลอง (Model) เป็นต้น

3. **ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized Experience)** บางแห่งเรียกการแสดงละคร การมีส่วนร่วมในการแสดงละคร โดยเป็นผู้แสดงหรือผู้ดูก็ตามจะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจลึกซึ้งกับสภาพความเป็นจริงของเหตุการณ์ต่างๆ ได้มากที่สุดที่จะมากได้ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กทำงานร่วมกัน ประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาเนื้อเรื่องที่จะแสดง การจัดฉาก การบอกบท ดนตรี การแต่งบทละคร ฯลฯ เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนรู้จักแบ่งหน้าที่และทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4. **การสาธิต (Demonstration)** คือการทำให้ดูเป็นตัวอย่างประการการอธิบาย การสาธิตที่ดีย่อมต้องมีอุปกรณ์ประกอบและผู้สาธิตควรรู้จักใช้อุปกรณ์ประกอบการสาธิตนั้นด้วย การสาธิตอาจจะใช้ได้เกือบทุกวิชา เช่น ในการสอนภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ครูอาจจะออกเสียงที่ถูกต้องให้นักเรียนฟัง การสอนวิทยาศาสตร์ครูมีโอกาสจะทำการทดลองประกอบคำอธิบาย ในวิชาการฝีมือ ครูมักจะทำการสาธิตให้นักเรียนสังเกตวิธีปฏิบัติเป็นขั้นๆ ไป เป็นต้น

5. **การไปศึกษานอกสถานที่ (Field Trips)** บางทีเรียกว่า ทัศนศึกษา ทัศนจร หมายถึงการจัดพานักเรียนออกไปนอกสถานที่ เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และความรู้กว้างขวางขึ้น เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบกับบางสิ่งโดยตรง ซึ่งไม่สามารถจะจัดได้ในห้องเรียน เช่น การไปชมสิ่งที่น่าสนใจที่ฟาร์ม โรงงาน ตลอดจนสัมผัสกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

6. **นิทรรศการ (Exhibition)** หมายถึง การจัดแสดงสิ่งของต่างๆ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ดู บางครั้งอาจใช้หุ่นจำลองที่ทำงานได้มาแสดงเท่านั้น บางครั้งอาจมีรูปภาพชุดต่างๆ ที่ใช้กับหุ่นจำลอง แผนภูมิหรือภาพโฆษณา หรือบางทีอาจจัดให้มีการสาธิต หรือฉายภาพยนตร์อยู่ด้วยก็ได้ ผู้เรียนก็เรียนด้วยการไปดูเป็นส่วนใหญ่ นิทรรศการนี้มี 2 ประเภท คือประเภทที่เขาจัดไว้สำเร็จรูปแล้ว เช่น ในพิพิธภัณฑ์ โรงงาน และองค์การต่างๆ อย่างหนึ่ง กับที่ผู้เรียนช่วยกันจัดขึ้นอีกอย่างหนึ่ง

7. **โทรทัศน์และภาพยนตร์ (Television and Motion Pictures)** รายการโทรทัศน์จะช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นและได้ยินเสียงเหตุการณ์และความเป็นไปต่างๆ ได้ในขณะที่เดียวกับที่มีการถ่ายทอดเหตุการณ์นั้นๆ อยู่ ภาพยนตร์ก็สามารถจำลองเหตุการณ์มาให้ผู้เรียนได้ดูและได้ฟังใกล้เคียงกับความเป็นจริง แม้จะไม่ใช้เวลาเดียวกับเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น ทั้งภาพยนตร์และโทรทัศน์จัดว่าเป็นสื่อกลางในการสาธิตได้ดีมาก เพราะเปิดโอกาสให้ผู้เห็นขบวนการทั้งหมดได้อย่างใกล้ชิดและยังช่วยให้ประสาทสัมผัส ความเป็นรูปธรรม ความเป็นจริง ช่วยเน้นตัวบุคคลและบุคลิกภาพ ตลอดจนมีความสามารถที่จะทำให้อ่านเรื่องน่าชม ทำให้เด่นและทำให้ชัดเจนได้

8. ภาพนิ่ง วิทยุ และการบันทึกเสียง (Still Picture, Radio and Recordings) ภาพนิ่ง ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพโปสเตอร์ สไลด์ ฯลฯ เกี่ยวกับการแลเห็น ส่วนวิทยุและการบันทึกเสียง เกี่ยวกับการฟังทั้งภาพนิ่ง วิทยุและการบันทึกเสียงสามารถใช้กับการเรียนรายบุคคลและเป็นหมู่ ภาพนิ่งถ้าจะใช้กับนักเรียนจำนวนมากควรใช้กับเครื่องฉาย เพราะจะทำให้ได้ภาพที่ขยายใหญ่ ภาพนิ่งประเภทภาพถ่าย ภาพวาดที่ไม่โปสเตอร์ให้ใช้กับเครื่องฉายภาพทึบแสง (Opaque Projector) ภาพนิ่งประเภทโปสเตอร์ เช่น สไลด์ ใช้กับเครื่องฉายสไลด์ (Slide Projector) फिल्मสตริปใช้กับเครื่องฉายฟิล์มสตริป (Filmstrip Projector) ภาพโปสเตอร์ขนาด 7 X 7 หรือ 10 X 10 นี้ใช้กับเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (Overhead Projector) ภาพเหล่านี้สามารถจำลองความเป็นจริงมาให้เราได้ศึกษา วิทยุและเครื่องบันทึกเสียงจะให้ข่าว ความรู้แก่ผู้ฟัง โดยไม่ต้องอ่าน

9. ทัศนสัญลักษณ์ (Visual Symbols) ได้แก่ แผนที่ แผนภาพ แผนภูมิ แผนสถิติ ภาพโฆษณา การ์ตูน ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ สำหรับถ่ายทอดความหมายได้รวดเร็ว ทัศนสัญลักษณ์เหล่านี้เรานำมาใช้แทนความหมายที่เป็นข้อเท็จจริง แนวความคิดบางที่ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการอธิบายเพิ่มเติมบ้างตามสมควรที่จะได้รับประสบการณ์ภาษาสัญลักษณ์ด้วย และถ้าผู้เรียนได้ฝึกลงมือทำด้วยตนเองจะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับภาษาของสัญลักษณ์ยิ่งขึ้น

10. วจนสัญลักษณ์ (Verbal Symbols) อุปกรณ์การสอนประเภทนี้ ได้แก่ ตัวหนังสือ ตัวอักษร หรือคำพูดที่ผู้ที่จะเข้าใจสัญลักษณ์นี้ได้อาศัยประสบการณ์เดิมเป็นรากฐานมามากพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามการพูดและการเขียนนี้มีประโยชน์มากในการสื่อความหมายในปัจจุบัน

2.5.3 เกณฑ์ในการเลือกสื่อการสอน

1. เหมาะแก่ระดับความรู้ของผู้เรียน
2. เหมาะแก่วัยของผู้เรียน
3. มีเนื้อเรื่องถูกต้องตามหลักสูตร
4. มีเนื้อเรื่องถูกต้องตามความเป็นจริง
5. เหมาะสมกับบทเรียนที่สอนอยู่
6. มีคุณภาพเทคนิคดี
7. คู่กับเงินและเวลาที่เสียไป
8. ช่วยในการสอนของผู้สอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น
9. ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงอุปกรณ์การสอนนั้นพอดีกับเวลาที่กำหนดให้
10. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่อเนื่อง
11. ง่ายต่อการใช้

12. ใช้ร่วมกับเครื่องมืออื่นๆ ได้
13. แข็งแรงทนทาน
14. ซ่อมแซมง่าย
15. เคลื่อนย้ายสะดวก
16. ผู้ผลิตสื่อมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ
17. มีรับประกัน
18. บริการดี
19. ทันสมัย

2.5.4 การใช้สื่อการสอน

ในห้องเรียนที่ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนการสอน มีกิจกรรมการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง การใช้สื่อการสอนควรจัดในรูปแบบของสื่อผสม (Multi-Media Presentation) วิธีการใช้สื่อผสมหมายถึง “วิธีการที่อาศัยหลักการจัดระบบนำเอาสื่อการสอนหลายอย่างมาสัมพันธ์กัน และเป็นสื่อที่มีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่อการสอนอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อสร้างความสนใจในขณะที่อีกอย่างหนึ่งใช้เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหา และอีกอย่างหนึ่งอาจจะใช้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง”⁶³

การใช้สื่อผสมจะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากประสาทสัมผัสที่ผสมผสานกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนพบวิธีการที่จะเรียนในสิ่งที่ต้องการได้ด้วยตนเองมากขึ้น

ในปี ค.ศ. 1957 มัวริส บี แคมป์ (Maurice B. Camp) ได้ศึกษาองค์ประกอบของการใช้โสตทัศนูปกรณ์ของครูว่า อะไรเป็นปัจจัยสำคัญในการใช้โสตทัศนูปกรณ์ของครู พบว่า

1. การใช้โสตทัศนูปกรณ์ของครูกับระดับความรู้ในการใช้โสตทัศนูปกรณ์มีความสัมพันธ์กันคือ ครูที่มีความรู้เกี่ยวกับโสตทัศนูปกรณ์มากจะใช้โสตทัศนูปกรณ์มาก
2. ครูส่วนมากมีความเห็นว่า การใช้โสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ในสมัยที่เป็นนักศึกษาฝึกหัดครูมีอิทธิพลต่อการใช้ในขณะที่เป็นครู
3. ผู้บริหารและครูเชื่อว่าวิชาโสตทัศนศึกษามีความจำเป็นและสมควรบังคับให้ครูทุกคน
4. โดยทั่วไปแล้วโสตทัศนวัสดุโรงเรียนยังมีไม่เพียงพอ⁶⁴

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

2.5.5 ขั้นตอนในการใช้สื่อการสอน

การใช้สื่อการสอนนั้นอาจจะใช้เฉพาะขั้นตอนหนึ่งของการสอน หรือจะใช้ในทุกขั้นตอนก็ได้ ดังนี้

1. **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียนนั้น สื่อที่ใช้ในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้างๆ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อนยังมีสื่อที่เน้นเนื้อหาเฉพาะอย่างแท้จริง อาจเป็นสื่อที่เป็นแนวปัญหาหรือเพื่อให้ผู้เรียนคิด และควรเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอในระยะเวลาอันสั้น เช่น ภาพ บัตรคำ หรือบัตรปัญหา เป็นต้น

2. **ขั้นดำเนินการสอนหรือประกอบกิจกรรมการเรียน** เป็นขั้นสำคัญในการเรียนเฉพาะเป็นขั้นที่จะให้ความรู้เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนต้องเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวิธีการสอนหรืออาจจะใช้สื่อประสมก็ได้ ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน การใช้สื่อในขั้นนี้จะต้องเป็นสื่อที่เสนอความรู้อย่างละเอียดถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้เรียน เช่น ภาพยนตร์ สไลด์ แผ่น โปร่งใส แผนภูมิ วิดีทัศน์ เทปเสียง หรือชุดการเรียน เป็นต้น

3. **ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ** เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองนำความรู้ด้านทฤษฎีหรือหลักการที่เรียนมาแล้ว ไปใช้แก้ปัญหาในขั้นฝึกหัดโดยการลงมือฝึกปฏิบัติเองสื่อในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่เป็นประเด็นปัญหาให้ผู้เรียนได้ขบคิดโดยผู้เรียนเป็นผู้ใช้สื่อเองมากที่สุด เช่น ภาพ บัตรปัญหา เทปเสียง สมุดแบบฝึกหัด หรือชุดการเรียน เป็นต้น

4. **ขั้นสรุปบทเรียน** เป็นขั้นตอนของการเรียนการสอนเพื่อการย้ำเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงตามความประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วย ขั้นสรุปนี้ควรใช้เพียงระยะเวลาสั้น ๆ เช่นเดียวกับขั้นนำสื่อที่ใช้สรุปจึงควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมดโดยย่อและใช้เวลาน้อย เช่น แผนภูมิ แผ่น โปร่งใส เป็นต้น

5. **ขั้นประเมินผลเรียน** เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใดและบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ สื่อในการประเมินผลนี้มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียนโดยอาจมีภาพประกอบด้วยก็ได้ อาจจะนำบัตรคำหรือสื่อต่างๆ ที่ใช้ในขั้นกิจกรรมการเรียนมาถามอีกครั้งหนึ่ง และอาจเป็นการทดสอบโดยการปฏิบัติจากสื่อหรือการกระทำของผู้เรียนเพื่อทดสอบว่าผู้เรียนสามารถมีทักษะจากการฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่⁶⁵

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

2.5.6 จุดมุ่งหมายในการใช้สื่อการสอน

1. สร้างรากฐานที่เป็นรูปธรรมขึ้นในแนวความคิดของผู้เรียน และได้รับประสบการณ์ตรงมากขึ้น
2. สร้างความสนใจ และเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น
3. ให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนได้เป็นเวลานาน
4. นำสิ่งที่จริงจากแหล่งต่าง ๆ ในโลกมาสู่ห้องเรียนได้มากขึ้น
5. สร้างรากฐานที่ดีแก่ความคิดของผู้เรียน
6. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้แจ่มแจ้งขึ้น
7. เสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อบทเรียน
8. เป็นเครื่องมือสำหรับบทบาทบทบาทตนสรุป และทำให้อาจารย์วิชาสัมพันธ์กัน
9. เสริมสร้างกิจกรรมที่แปลกออกไป และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการบทเรียนที่กำลังเรียนอยู่
10. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้เร็วขึ้น

การเลือกสื่อการเรียนการสอนนับว่ามีความสำคัญ สื่อการสอนมีหลายประเภทหลายชนิด การนำเอามาใช้ต้องเลือกให้เหมาะสมจึงจะเกิดประโยชน์เต็มที่ เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องพิจารณาตัดสินใจ

ในการจัดระบบการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องเข้าใจเนื้อหา ทราบวัตถุประสงค์ในการสอน มีความเข้าใจสภาพของผู้เรียน แล้วจึงกำหนดวิธีสอนที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดสื่อและกิจการเรียนจากแนวคิดเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ครูผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วัสดุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมารวมทั้งวิธีการสอนและกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ จึงเห็นได้ว่าสื่อการเรียนการสอน มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมสิ่งต่างๆ ทั้งวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ วิธีการ และกิจกรรม ซึ่งได้เลือกมาใช้เพื่อช่วยในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเรียนการสอน

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระภิกษุ

พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ทั้งโดยพระธรรมวินัยและบทบาทหน้าที่ทางสังคม บทบาทหน้าที่ทั้งโดยพระธรรมวินัยนั้นเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ต้องปฏิบัติต่อพระธรรมวินัยโดยตรง รวมทั้งหน้าที่ที่คณะสงฆ์กำหนดให้เช่นรักษาศีลให้บริสุทธิ์ ทำกิจวัตรต่างๆ ให้ครบถ้วนศึกษาไตรสิกขา บริหารคณะสงฆ์ตามตำแหน่งหน้าที่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไปเป็นต้น ในส่วนบทบาทหน้าที่ทางสังคมก็นับว่ามีความสำคัญอย่างมากเช่นการอบรมให้ประชาชนมีคุณธรรม จัดให้มีการอบรมสมาธิเพื่อให้ประชาชนมีความสงบในจิตใจการนำประชาชนมาประกอบพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นต้น เหตุนี้การที่พระสงฆ์จะกำหนดบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าไปช่วยแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาอันเกิดขึ้นนั้นจึงนับว่ามีความสำคัญต่อความรู้สึทางด้านจิตใจและความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนที่จะมีต่อพระสงฆ์ อีกทั้งยังได้มีผู้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้หลายทรรศนะด้วยกันดังนี้

สุภาพรณ ฌ บางช้าง กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชนว่ามีบทบาทเป็นสองทางคือ

1. บทบาทหลักหรือบทบาทโดยตรงของพระสงฆ์คือการเป็นผู้นำชุมชนในทางด้านจิตใจเสริมศีลธรรมสติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน
2. บทบาทรองคือในฐานะที่เป็นพระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับความศรัทธาจากชาวบ้านอาจจะแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นลู่ทางของการพัฒนาทางด้านจิตวัตถุที่เหมาะสมอาจเป็นผู้ประสานการรวมตัวของชาวบ้านในการพัฒนาวัตถุอาจให้ที่วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่มเป็นต้น⁶⁶

วันชัย อาจเขียน ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชนดังนี้⁶⁷

1. ส่งเสริมการสาธารณสุขโดยการทำตนเป็นตัวอย่างแนะนำประชาชนให้เอาใจใส่การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งของร่างกายและสิ่งแวดล้อม
2. ส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎรให้มีรายได้เพิ่มขึ้นแนะนำให้รู้จักอดทนขยันหมั่นเพียรและชวนช่วยในการประกอบอาชีพที่ชอบธรรม

⁶⁶สุภาพรณ ฌ บางช้าง, แนวคิดพัฒนาสังคมการพัฒนาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร, 2547), หน้า 86, (อัดสำเนา).

⁶⁷วันชัย อาจเขียน, อ่างในพระมหาสุวิทย์ คงช่วย, “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคมศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก), 2543, หน้า 15-16.

3. ส่งเสริมการศึกษาพยายามสอนให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในด้าน
ดำเนินงานต่างๆ ได้เองสอนให้รู้จักใช้สติปัญญาในกิจการงานทั้งปวงให้รู้จักคิดไม่เป็นคนเชื่ออย่าง
ง่าย
4. ส่งเสริมการสร้างสาธารณสมบัติเพื่อเป็นจุดรวมความสามัคคีของชุมชนเพื่อให้
ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มและรู้จักรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
5. ส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่อง
ก่อให้เกิดความสงบสุขเป็นเครื่องสมานสามัคคีของประชาชนในชุมชนนั้นๆ
6. ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นสอนให้ประชาชนมีความสามัคคีกันให้ทุกคน
รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองเพราะเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชนคือการปกครอง
ตนเอง

รัชนิกร เศรษฐโช กล่าวถึงบทบาทที่เด่นและสำคัญของพระสงฆ์ในชนบทไทยสรุปได้ดังนี้⁶⁸

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและส่งเสริมให้ชาวชนบททำบุญกุศลต่างๆ
2. ศึกษาวาสุโสหรือสมภารทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ประนีประนอมและบางครั้งทำ
หน้าที่เยียวารักษาผู้เจ็บป่วย
3. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้านโดยช่วยขจัดความขัดแย้งของ
ประชาชนในหมู่บ้านได้เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระสงฆ์ผู้ทรงศีลอยู่แล้ว
4. พระสงฆ์ทำหน้าที่อุปสังสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วย
ตนเองรวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
5. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัดเช่น
สถาปัตยกรรมช่างไม้ช่างก่ออิฐปูนช่างปรับปรุงการเกษตร เป็นต้นและในปัจจุบันนี้พระสงฆ์ได้
เรียนรู้วิธีการสาธารณสุขแล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จักการสร้างบ่อน้ำการสร้างและใช้
สวมซีมตลอดจนรู้ถึงหลักการสาธารณสุข
6. พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้านทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำและ
สนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่างๆในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะ
เจ้าหน้าที่รัฐบาลของความร่วมมือจากชาวบ้านโดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ

---

⁶⁸รัชนิกร เศรษฐโช, อ่างในพระมหาสุวิทย์ คงช่วย, “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้าน
สวัสดิการสังคมศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก), 2543, หน้า 16.

7. พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญูณเป็นที่พึ่งทางจิตใจพระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือดร้อนใจ

8. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริกซึ่งไปเผยแผ่หลักธรรมแก่ชาวเขาทำให้ชาวเขาเกิดความรู้สึกรักชาติไม่ทำอะไรเลือนลอยและหันมานับถือพุทธศาสนา

ขำเลียง วุฒิจันทร์ กล่าวถึงงานของพระสงฆ์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติไทยในสังคมปัจจุบันแบ่งได้เป็นสามประเภทคือการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองการสงเคราะห์ประชาชนและการช่วยเหลืองานของทางการดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคุณภาพพลเมืองคุณภาพของพลเมืองโดยเฉพาะในด้านคุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยิ่งงานของพระสงฆ์ในด้านนี้ได้แก่

1.1 การให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรของชาติทุกระดับอายุให้ได้เข้ามาอยู่ในพระธรรมวินัยศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

1.2 การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัดในวันธรรมสวนะและในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆตามประเพณีหรือในงานเทศกาลต่างๆการเทศน์ทางวิทยุทางโทรทัศน์การบรรยายธรรมการสนทนาธรรมการปาฐกถาธรรมการเขียนบทความเผยแผ่ทางหนังสือพิมพ์การเรียบเรียงหนังสือธรรมะเผยแผ่ในงานและโอกาสต่างๆตลอดจนกิจกรรมเผยแผ่พุทธศาสนาทั้งปวงเช่นงานพระธรรมทูตงานพระธรรมจาริกงานตามโครงการอบรมประชาชน

1.3 การจัดสอนศาสนาศึกษาแก่เด็กและประชาชน

1.4 การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดของชุมชนต่างๆทั่วประเทศ

2. การสงเคราะห์ประชาชนเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์พระสงฆ์ได้สงเคราะห์ประชาชนทั้งทางด้านขวัญและกำลังใจและทางวัตถุเสียอีกด้วยดังนี้

2.1 การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและตามประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม

2.2 การช่วยประกอบศาสนาพิธีในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ

2.3 การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียนนิสิตนักศึกษาต่างท้องที่ที่มาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมืองการให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาอาการให้ที่พักพิงหรือให้เช่าที่ดินในราคาถูกให้ประชาชนที่ขาดเงินปลูกบ้านพักอาศัย

2.4 การให้โชคชะตาราศีการประพรมน้ำพระพุทธมนต์การให้ฤกษ์ยาม

2.5 การให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่ของวัดเป็นหน่วยเลือกตั้งจัดงานหารายได้เพื่อสาธารณกุศลตลอดจนการให้ใช้ที่ดินของวัดสร้างสาธารณสถานต่างๆ

2.6 การรักษาโรคภัยไข้เจ็บการให้คำปรึกษาในหน้าที่การงานการเป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น

2.7 การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยธรรมชาติการรวบรวมสิ่งของจากผู้บริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างท้องถิ่น

3. การช่วยเหลืองานของทางราชการพระสงฆ์พยายามที่จะช่วยเหลือทางราชการทางด้าน การปกครองการสงเคราะห์ประชาชนและการรักษาความปลอดภัยของชาติเช่น

3.1 ช่วยในการอบรมชี้แจงราษฎรให้รู้จักผิดชอบชั่วดีการปฏิบัติตามคำแนะนำ ชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครองบ้านเมืองระดับต่างๆ

3.2 ช่วยกิจการบริหารตามปรกติของเจ้าหน้าที่รัฐบาล

3.3 ช่วยสงเคราะห์ประชาชนโดยรับช่วงงานจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลให้การ สงเคราะห์ประชาชนในท้องที่กันดารที่วัดตั้งอยู่

3.4 การช่วยทางราชการเกี่ยวกับกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคง⁶⁹

ณรงค์ นุ่นทอง กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการศึกษาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นว่าการศึกษาของราษฎร โดยทั่วไปซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาของฝ่ายอาณาจักรนั้นในวัดเป็น สถานศึกษาที่สำคัญโดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนเพราะในวัดย่อมมีพระผู้สอนหนังสือ⁷⁰

อัจฉรา กาญจนโมทย์ กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาในปัจจุบันว่าพระสงฆ์ได้มี บทบาทในการศึกษานอกระบบมากขึ้นดังจะพบว่าพระสงฆ์ได้เป็นครูสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนาวินิจฉัยในชนบทบางแห่งพระสงฆ์ตั้งศูนย์เด็กเล็กโดยเป็นผู้ให้ความรู้และดำเนินงาน เกี่ยวกับกิจการนี้พระสงฆ์หลายรูปเป็นนักพัฒนาได้นำความรู้และดำเนินงานเกี่ยวกับกิจการนี้ พระสงฆ์หลายรูปเป็นนักพัฒนาได้นำความรู้ทั้งที่เป็นงานช่างและการพยาบาลมาใช้กับประชาชน เป็นต้น⁷¹

⁶⁹ ชำเลียง วุฒิจันทร์, “การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคง แห่งชาติ”, (กรุงเทพมหานคร, 2546), หน้า 38-40, (เอกสารอัดสำเนา).

⁷⁰ ณรงค์ นุ่นทอง, อ้างในพระมหาสุวิทย์ คงช่วย, “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้าน สวัสดิการสังคมศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา บัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก), 2543 หน้า 18.

⁷¹ อัจฉรา กาญจนโมทย์, อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2548), หน้า 95.

คุณณี ทองสิมา กล่าวถึงพระสงฆ์กับการแนะนำว่าท่านอาจจะให้คำแนะนำได้ดีกว่าใครถ้าเราจะของร้องให้ท่านรับบทบาทของนักแนะแนวอันเป็นบทบาทใหม่ที่ท่านยังมีได้คิดมาก่อนว่าท่านควรจะทำให้และจะเป็นประโยชน์โดยตรงแก่ชาวบ้านที่มาพึ่งท่านทั้งนี้อาจจะใช้วิชาโหราศาสตร์เป็นเปลือกและใช้หลักการแนะแนวเป็นแก่นก็ได้พระสงฆ์ในปัจจุบันท่านยังขยันศึกษาหาความรู้ถ้าท่านจะศึกษาหลักการแนะแนวเพื่อช่วยชาวบ้าน โดยทางราชการเปิดโอกาสให้ท่านเฉพาะเหมือนที่มีการเปิดการอบรมหลักสูตรสูตรระยะสั้นให้ตามสถานศึกษาทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัดคงจะไม่มีใครตำหนิว่าสอนหนังสือสงฆราชเป็นแน่เพราะเป็นการที่ฆราวาสขอความร่วมมือจากพระสงฆ์ต่างหากอย่างน้อยก็ใช้หลักการและแนวช่วยแก้ปัญหาลูกศิษย์ในวัดก็ยังดีบทบาทของพระสงฆ์ทางด้านสังคมสงเคราะห์พระสงฆ์ในชนบทยังคงมีบทบาทที่สำคัญอยู่มาก⁷²

วิลเลียม เคราต์เนอร์ กล่าวว่า พระสงฆ์ย่อมเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ในด้านเหล่านี้ได้อย่างไม่มีข้อขัดขวางการชักชวนให้ชาวบ้านรู้จักป้องกันสุขภาพตัวเองในการก่อสร้าง เช่น ถนนบ่อน้ำ ฯลฯ พระสงฆ์จะเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำหรือทำงานในด้านทฤษฎีเป็นรายงานการที่พระสงฆ์มีบทบาทในขบวนการพัฒนาชาตินั้นพระสงฆ์ท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างดีและจะช่วยให้ความเกี่ยวพันที่มีต่อชุมชนในท้องถิ่นนั้นเข้มแข็งขณะเดียวกันการบริการชุมชนของพระสงฆ์จะช่วยสร้างและประสานให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างความเชื่อและข้อปฏิบัติทางศาสนาที่มีมาแต่เดิมกับแรงกระตุ้นในการพัฒนา⁷³

---

⁷²คุณณี ทองสิมา, อ้างในพระมหาสุวิทย์ คงช่วย, “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคมศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก), 2543, หน้า 18-19.

⁷³Klausner, William J., **Reflection on Thai culture**, สะท้อนวัฒนธรรมไทย. แปลโดยสิริวัฒน์ คำวันสา, (กรุงเทพมหานคร : อรุณกาลาดพร้าว, 2539), หน้า 19.

บรรพต วีระสัย บุญลือ วันทายนต์และอร วีระสัย ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ โดยการศึกษาเฉพาะกรณีวัดในกรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทราผลการศึกษาพบว่า⁷⁴

1. พระสงฆ์มีบทบาทในด้านสังคมการอบรมจริยธรรมการลดการเสพยาเสพติดการอนุเคราะห์ผู้ยากไร้การสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางใจการอนุเคราะห์ผู้เดินทางและการช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชนในการช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชนมีกิจกรรมต่างๆ

2. พระสงฆ์มีบทบาทในการศึกษาได้แก่การให้ความรู้แก่พระสงฆ์และประชาชนทั้งภายในและภายนอกวัดการสร้างโรงเรียนในวัด

3. พระสงฆ์มีบทบาทในด้านเศรษฐกิจด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นมีบทบาทในการสอนงานอาชีพด้านฝีมือเช่นการนวดแผนโบราณยาสมุนไพรศิลปกรรมการก่อสร้าง เป็นต้น

เฉลิม อุตกฤษฎ์ ได้ศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชุมชนซึ่งทำการศึกษาจากรายงานการปฏิบัติศาสนากิจในส่วนภูมิภาคของพระภิกษุในโครงการอบรมพระภิกษุเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นผลการศึกษาพบว่าพระภิกษุมีบทบาทในงานพัฒนาชุมชนในเรื่องต่างๆดังนี้⁷⁵

1. เรื่องการพัฒนาวัดนั้นพระภิกษุมีบทบาทมากที่สุดคือการปรับปรุงที่อยู่อาศัยการคมนาคมภายในวัด

2. เรื่องการพัฒนาหมู่บ้านพระภิกษุมีบทบาทมากที่สุดคือการสร้างปรับปรุงบริเวณโรงเรียนและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา

3. เรื่องการบริการสังคมพระภิกษุมีบทบาทมากที่สุดคือการอบรมศีลธรรมประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรม

---

⁷⁴บรรพต วีระสัย, บุญลือ วันทายนต์และอร วีระสัย, “ทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในกรุงเทพมหานคร”, ในเอกสารงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. , 2543), หน้า 26.

⁷⁵เฉลิม อุตกฤษฎ์, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”, (กรุงเทพมหานคร, 2541), หน้า 31-34, (เอกสารอัดสำเนา).

พระวิเชียร ดี่หาบุตร ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษากรณีพระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่าท่านมีบทบาทในการพัฒนาสังคมได้ 3 ด้านโดยสรุปดังนี้⁷⁶

1. ด้านให้การสนับสนุนด้านการเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์โดยผ่านการศึกษาด้านการศึกษาสาธารณสุขและองค์การของรัฐและเอกชนด้านอื่นๆ เพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการพัฒนาสังคมมากขึ้น

2. ด้านการพูดคุยสนทนาการแสดงธรรมต่างๆเพื่อให้ประชาชนดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยธรรมทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความจริงของชีวิตความเป็นจริงของปัจจัยแวดล้อมที่เป็นจริงจึงเป็นการดำเนินบทบาทให้ความคิดหรือการเตือนสติทางสังคม

3. ด้านการให้ความคิดด้านการให้ความรู้ความคิดของประชาชนคือเมื่อได้รับการเตือนสติแล้วทำให้มีความคิดถ้าความคิดเป็นประเด็นหลักที่สำคัญเพราะคนเรากล้าความคิดถูกต้องแล้วย่อมนำไปสู่แนวทางที่ดีในสังคม

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม ทำวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเพื่อต้องการทราบว่า พระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมมากน้อยเพียงใด โดยมีพระสงฆ์ตัวอย่างซึ่งเป็นพระสังฆาธิการจาก 215 วัดในเขตกรุงเทพฯ พบว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านการให้การศึกษแก่ประชาชนทั้งทางโลก (สามัญศึกษา) และทางธรรม (ปริยัติธรรมศึกษา) การเผยแผ่ธรรมการสงเคราะห์ประชาชนและพระสงฆ์ส่วนใหญ่ประสงค์ที่จะมีบทบาททางด้านการศึกษามากขึ้นเช่นสามารถเข้าไปสอนในโรงเรียนมากกว่าที่เป็นอยู่

บรรพต วีระสัยและคณะ ทำวิจัยเรื่องพระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจการเมืองและการปกครองกรณีศึกษาวัดในกรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทราจำนวน 230 รูปเพื่อทราบบทบาทของพระสงฆ์ในมิติเศรษฐกิจสังคมการศึกษาและการเมืองการปกครองพบว่าด้านการศึกษามีบทบาทในการให้ความรู้แก่พระสงฆ์และประชาชนทั้งภายในและนอกวัดการสร้างโรงเรียนในวัด

⁷⁶พระวิเชียร ดี่หาบุตร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมมหาวิธานวัตร วัดไร่ขิง อ.สามพราน จ.นครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537), หน้า 139-140.

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์นอกจากการที่จะต้องปฏิบัติต่อพระธรรมวินัยอันเป็นหน้าที่โดยตรงแล้วในส่วนหน้าที่ทางสังคมก็นับว่ามีความสำคัญอย่างมากเพราะการที่พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการเข้าไปช่วยแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาต่างๆ หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมก็นับว่ามีความสำคัญต่อความรู้สึกทางด้านจิตใจและความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนที่จะมีต่อพระสงฆ์อีกทั้งยังเป็นการทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไปอันจะทำให้เกิดความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาอีกด้วย

2.7 สรุปบทบาทของพระภิกษุ

สถาบันทางศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม โดยเฉพาะพระพุทธศาสนานั้น ได้รับการยกย่อง และจัดว่าเป็นศาสนาประจำชาติ โดยประชาชนชาวไทยที่นับถือพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน นับว่าเป็นประชากรส่วนมากของประชากรทั้งประเทศ พระพุทธศาสนาเป็นทั้งตำราครองชีวิต เป็นทางดำเนินชีวิตและเป็นหลักชีวิตของพุทธศาสนิกชน เมื่อพระพุทธศาสนาประดิษฐานในประเทศไทยแล้ว วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตของประชาชน วัดกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นศูนย์กลางของสังคมไทย ซึ่งมีบทบาทพอที่จะสรุปได้ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านสังคม
2. ด้านพยาบาล/สาธารณสุข
3. ด้านการศึกษา
4. ด้านพัฒนาชุมชน
5. ด้านเศรษฐกิจ

1. ด้านสังคม

สถาบันวัดและพระสงฆ์เป็นแกนหลักของสังคมพุทธชีวิตของคนไทยผูกพันกับวัดวัดเป็นศูนย์กลางจิตใจของประชาชนส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางด้านจิตของประชาชนเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อถือและร่วมมือกันสามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านในด้านของจริยธรรมพระสงฆ์เป็นผู้ที่ให้คำแนะนำคำปรึกษาและการปลอบใจแก่ประชาชนผู้ที่ขอคำแนะนำปรึกษาอันเกี่ยวกับปัญหาอันยุ่งยากในครอบครัวหรือในธุรกิจการงานมากขึ้นเพื่อให้ท่านเหล่านี้คลายความทุกข์กังวลให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้สังคมอยู่กันอย่างไม้อารับเอาเปรียบซึ่งกันและกันในภาวะสังคมที่วุ่นวายสงเคราะห์อนุเคราะห์เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านยากจนได้อาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียนและผู้มีอายุผู้มีฐานะยากจนได้ขอพึ่งอาศัยตลอดถึงเป็นสถานที่อาศัยของคนเดินทางที่สามารถเข้าพักค้างคืนได้ไม่ต้องเสียค่าที่พักค่าเล่าเรียนและค่าขอใช้บริการด้านอื่นๆ

2. ด้านพยาบาล/สาธารณสุข

วัดเป็นสถานพยาบาล สถานที่จ่ายยา และเป็นสถานที่พักพิงของผู้เจ็บป่วยคนพิการคนทุพพลภาพหรือวิกลจริต ผู้ถูกทอดทิ้ง บุคคลเหล่านี้ ถ้าไม่มีครอบครัวช่วยอะไรไม่ได้จะมากินอยู่ที่วัด พระสงฆ์มีส่วนสำคัญมากในปัจจุบัน ในการรักษาโรคทางกายและใจของคนไทยเสมอมา ซึ่งเป็นการรักษาทางใจควบคู่กับการรักษาทางกาย กล่าวถึงเป็นการให้กำลังใจความเชื่อมั่นเป็นการช่วยให้จิตใจดีขึ้นซึ่งมีผลทางกายด้วย

3. ด้านการศึกษา

ในสังคมชนบทหรือในสังคมเมือง ศาสนาเข้ามามีส่วนสนับสนุนเป็นอย่างมากในการศึกษา ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตลอดถึงวิทยาการทางโลกการจัดสอนศาสนาศึกษาแก่เด็ก และประชาชน เช่น การสอนศีลธรรมในสถานศึกษาต่างๆ พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน การจัดหน่วยผู้เยาว์ในวัด ในหมู่บ้าน ตำบล การจัดตั้งและดำเนินการ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์การจัดตั้งห้องสมุดในวัดงาน เหล่านี้ล้วนมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินงาน

4. ด้านพัฒนาชุมชน

พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนทั้งในที่ใกล้และไกลเพราะวัดเป็นแหล่ง หรือศูนย์กลางของชุมชน สิ่งนี้เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ทางสังคมที่สำคัญที่สุดของวัด ความ เป็นอยู่ และชีวิตของคนไทยมีความสัมพันธ์อยู่กับวัด และพระสงฆ์ การที่วัดเข้าไปมีส่วนร่วมเป็น การช่วยเหลือรัฐ โดยทางอ้อมในการจัดระบบต่างๆ ตลอดถึงความสงบสุขทางด้านจิตใจความ สะดวกทางด้านร่างกาย กล่าวคือการพัฒนาชุมชนซึ่งทางวัดและพระสงฆ์เป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย บางส่วนก็ตาม ถือเป็นหน้าที่ที่เป็นผู้ให้ตลอด

5. ด้านเศรษฐกิจ

พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการรับบริจาค โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการรับบริจาค เช่น กฐิน ผ้าป่า รายได้จากการทอดผ้าป่าและกฐิน จะมีการทอดกันเป็นประจำทุกปี โดยการทอดผ้าป่าจะทอดกัน ตลอดทั้งปี จะทอดผ้าป่ากี่ครั้งต่อปีก็ได้โดยไม่มีจำกัดวัด และเวลาการทอดผ้าป่าตามสะดวกแก่ พุทธศาสนิกชนทั่วไป ซึ่งเป็นรายได้ของวัดที่วัดที่จัดได้ว่ามาก ในการรับในการทำบุญแต่ละครั้ง การรับบริจาค วัดเป็นจุดศูนย์กลางของการทำบุญทุกประเภทของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะการ บริจาค กล่าวคือ ปัจจัยในการบำรุงวัดเพื่อให้วัดนำปัจจัยส่วนนี้ ไปเป็นค่าใช้จ่ายหลักค่าปฏิสังขรณ์ เสนาสนะ วัดส่วนมากจะจ่ายเงินไปกับการปฏิสังขรณ์เสนาสนะ เช่น การสร้างหรือซ่อมแซมพระ อุโบสถ ศาลาการเปรียญ วิหาร กุฏิ เจดีย์ สะพาน และถาวรวัตถุอื่นๆ ภายในวัด ตลอดถึงค่าใช้จ่าย ในการจ้างคนงานดูแลวัดหรือสิ่งของเครื่องใช้จำเป็นในวัด ค่าน้ำ-ค่าไฟ วัดทุกแห่งจะต้องมีรายจ่าย

ในเรื่องค่าน้ำและค่าไฟและค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ อาจจะมีไม่เท่ากันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมของวัด เช่น วัดที่มีงานฌาปนกิจศพบ่อยครั้งทำให้ค่าใช้จ่ายส่วนนี้สูงกว่าวัดที่ไม่มีการเผาศพหรือวัดที่มีพระสงฆ์ สามเณรมากค่าน้ำและค่าไฟก็เพิ่มขึ้นมากกว่าวัดอื่นๆ ที่มีพระสงฆ์และสามเณรน้อย

การศึกษาวัดเกือบทุกวัด จะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนปริยัติธรรม สำหรับพระสงฆ์และสามเณรและประชาชนทั่วไป ที่มาเรียนพุทธศาสนาวินัยวิทยา รวมถึงวัดได้ใช้จ่ายในงบประมาณปี ภัตตาหารวัดที่มีค่าใช้จ่ายในด้านภัตตาหารเพลแก่พระภิกษุสงฆ์และสามเณรเป็นประจำทุกวัน เพื่อให้ภิกษุสามเณรเหล่านี้ ได้เป็นกำลังแก่พุทธศาสนาในอนาคต ซึ่งในแต่ละวันงบประมาณส่วนนี้มีในเทศกาลเข้าพรรษาจ่ายอื่นๆ วัดเกือบทุกที่จะต้องมีรายจ่ายที่ไม่ปรากฏว่าเป็นรายจ่ายประเภทใดบ้างแต่ก็จัดไว้เป็นหมวดประเภทเบ็ดเตล็ดซึ่งถือว่าเป็นรายจ่ายหลากหลายรายงานและเป็นยอดเงินที่จ่ายไปสูงมากรายจ่ายทั้งหมดนี้แล้วแต่ได้รับเงินบริจาคของพุทธศาสนิกชนทั้งสิ้นผู้ที่มิจิตศรัทธาเลื่อมใสจะเป็นผู้บริจาคแต่ระยะเวลาเกือบ 3 ปียอดของการรับบริจาคส่วนนี้ลดลงเป็นอย่างมากทางวัดต้องเอาเงินส่วนอื่นเช่นจากมูลนิธิออกมาใช้จ่ายในส่วนนี้ เพื่อชดเชยในส่วนที่ขาดเหลือ ตลอดถึงได้ตัดงบอื่นๆ ออก เป็นการประหยัดในยุคเศรษฐกิจตกต่ำ การทำบุญตักบาตร กิจอีกอย่างที่พุทธศาสนิกชนจำต้องทำการบำรุงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไป ก็คือการให้ทานด้วยการทำบุญตักบาตร เพื่อให้กำลังแก่พระสงฆ์ตลอดถึงสามเณร ได้มีกำลังในการศึกษาพระธรรมวินัยให้เกิดความรู้ แล้วนำมาปฏิบัติ ตลอดถึงเผยแพร่ความรู้ที่ได้ศึกษานำไปสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชนต่อไป ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา พระสงฆ์ในพุทธศาสนาได้รับการบำรุงส่วนนี้ด้วยดีตลอดมา

2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

2.8.1 ประวัติตำบลโนนฆ้อง

ตำบลโนนฆ้อง จากคำบอกเล่าสืบต่อกันมา เมื่อปี พ.ศ. 2489 ตำบลโนนฆ้องแยกมาจากตำบลบ้านเหล่า เมื่อสมัยก่อนเรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหนองหญ้าจั่นก ต่อมามีการขุดลำห้วยโสภณ และได้เจอฆ้องสมัยโบราณ จึงได้เปลี่ยนชื่อว่า "บ้านโนนฆ้อง" และได้นำมาตั้งเป็นชื่อตำบลมาจนถึงปัจจุบัน มีหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านสร้างแก้ว หมู่ 2 บ้านโนนฆ้อง หมู่ 3 บ้านโนนคูณ หมู่ 4 บ้านหินสาว หมู่ 5 บ้านหนองสำโรง หมู่ 6 บ้านห้วยหว้า หมู่ 7 บ้านหินตั้ง หมู่ 8 บ้านห้วยหว้า หมู่ 9 บ้านหนองอีเลิง หมู่ 10 บ้านโนนฆ้อง

2.8.2 ข้อมูลทั่วไป

ตำบลโนนฆ้อง มีเนื้อที่ทั้งหมด 22,900 ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง และเป็นเขตป่าสงวน มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ต.หนองบัว และ ต.บ้านฝาง อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

ทิศใต้ ติดกับ ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.บ้านเหล่า อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.จระเข้ และ ต.ยางคำ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น

มีจำนวนประชากรของตำบลจำนวนทั้งสิ้น 5,993 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,239 หลังคาเรือน ประชากรของตำบลมีอาชีพหลัก ทำนา ทำไร่ ทำสวน รับจ้างอาชีพเสริม ปลูกผัก ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

2.8.3 ข้อมูลด้านสถานศึกษา

สถานศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีจำนวนทั้งสิ้น 5 โรงเรียน ได้แก่ ห้วยหัววัววิทยาคม มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 303 คน โนนฆ้องวิทยาคาร มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 85 คน หินตั้งหนองอีเลิง มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 62 คน หินฮาวครูประชาสรรค์ มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 58 คน พงษ์ภักดี 2 มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 124 คน

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิธิ โพร้ทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง เจตคติการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสอำเภอวังน้ำเย็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดี โดยรายด้านครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับค่อนข้างดี

เจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสอำเภอวังน้ำเย็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ⁷⁷

⁷⁷นิธิ โพร้ทอง, “เจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอวังน้ำเย็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1”, *ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), 2547, 85 หน้า.

พระกัณฺหาวิโร (แช่เฮ้อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2550 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นเพศชายจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 54.60 สอบผ่านธรรมศึกษาชั้นตรี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 76.30 โรงเรียนส่วนใหญ่มีนักเรียนเท่ากันคือ โรงเรียนบางคลองแค โรงเรียนวัดท่าเสา และโรงเรียนบ้านแครายเกษตรพันธุ์วิทยาการ มีจำนวนนักเรียน 43 คนคิดเป็นร้อยละ 28.30 และมีภูมิลำเนาจากภาคกลาง จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 73.00

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการใช้สื่อการสอนอยู่ในระดับมาก และด้านวิธีการสอนอยู่ในระดับมากตามลำดับ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีสถานศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่าง และเมื่อแยกสอบในแต่ละด้าน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีสถานศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากรในด้านวารสอน และการใช้สื่อการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่าง

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร คือ 1) พระธรรมวิทยากรไม่มีการนำสื่อวีดิทัศน์มาฉายให้ดู จึงควรหาวีดิทัศน์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาฉายให้ดูเพื่อจะได้เข้าใจมากขึ้น 2) พระธรรมวิทยากรดูสอนน่าเบื่อ จึงอยากให้พระธรรมวิทยากรยิ้มแย้ม สอนให้สนุกสนานเฮฮาน่าเรียนรู้ และ 3) พระธรรมวิทยากรไม่พาไปเรียนนอกสถานที่ จึงอยากให้พระธรรมวิทยากรพาไปเรียนนอกห้องสถานที่บ้างเช่น ห้องสมุด และวัด⁷⁸

---

⁷⁸พระกัณฺหาวิโร (แช่เฮ้อ), “ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2550”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2551, 140 หน้า.

พระธีรชาติ ธีรส์โต (ธรรมวงศ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 มีปัญหาการใช้หลักสูตร (วิชาพระพุทธศาสนา) ในด้านการบริหารจัดการหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อพบว่าสถานศึกษามีปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรเรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ สถานศึกษาได้จัดประชุมชี้แจง จุดหมาย โครงสร้าง และเนื้อหาสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสาระพระพุทธศาสนาไม่ชัดเจน และทั่วถึง สถานศึกษาขาดการประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระพระพุทธศาสนา โดยวิธีการที่หลากหลาย เช่น จัดทำเอกสาร แผ่นพับ จัดป้ายนิเทศ เป็นต้น

ด้านการจัดการเรียนการสอนสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 มีปัญหาการใช้หลักสูตร (วิชาพระพุทธศาสนา) ในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อพบว่า สถานศึกษามีปัญหาการจัดการเรียนการสอนเรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ครูขาดความรู้และทักษะในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนในสาระพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูขาด ความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการทำแผน และวางแผนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ครูไม่ใช้ สื่อในการเรียนการสอนในสาระพระพุทธศาสนา

ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร พบว่า สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต 1 มีปัญหาการใช้หลักสูตร (วิชาพระพุทธศาสนา) ในด้านปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่สถานศึกษาขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนสาระ พระพุทธศาสนา ครูขาดสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วีซีดี สื่อวีดิทัศน์ หรือสื่ออื่นๆ ที่ สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้อันสาระพระพุทธศาสนา สถานศึกษาขาดห้องเรียนที่เอื้ออำนวยต่อ การเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา เช่น ห้องจริยศึกษา⁷⁹

⁷⁹พระธีรชาติ ธีรส์โต (ธรรมวงศ์), “การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา), 2546, 178 หน้า.

พระปลัดประสิทธิ์ สังข์สม ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังที่มีต่อสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนาร่อง และ โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ด้านหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาทำให้ประพฤตินเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาเมื่อเรียนสาระพระพุทธศาสนาแล้ว สามารถนำสาระพระพุทธศาสนาไปพัฒนาตนเองและสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความคาดหวังว่ากิจกรรมการเรียนการสอนควรมีเกม นิทานชาดก ข่าวดุสิต หรือกรณีตัวอย่างสอดแทรกในบทเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับเวลาเรียนและวัยของนักเรียน

ด้านพฤติกรรมการสอนของครูผู้สอน พบว่า นักเรียนมีความคาดหวังว่าครูผู้สอนควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ควบคุมอารมณ์ นำเอาความทุกข์มาที่สุด รองลงมาครูผู้สอนต้องมีบุคลิกภาพที่ดี น่าเลื่อมใส อดทน เต็มใจสอน

ด้านการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน พบว่านักเรียนมีความคาดหวังว่าเมื่อเรียนพระพุทธศาสนาแล้ว ทำให้เป็นคนยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นมากขึ้นมากที่สุด รองลงมาทำให้นักเรียนมีความเมตตา กรุณา เอื้ออาทร และเป็นที่พักของเพื่อนได้⁸⁰

พระมหาไชยา ขยสิทธิ์ (เสนแสนยา) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครู และนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บทบาทและวิธีการสอนของพระภิกษุ ครูในโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาว่ามีความเหมาะสมในระดับค่อนข้างมาก และมีความคาดหวังต่อพระภิกษุที่ทำการสอนธรรมศึกษาไว้สูงมาก ในด้านการสอน โดยต้องการให้พระภิกษุใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ไม่นเน้นการสอนแบบบรรยาย จะทำให้นักเรียนเบื่อธรรมะ และพระภิกษุบางรูปยังไม่พร้อมในการสอนหลายอย่าง เช่น ความรู้ ความแม่นยำในหลักสูตร และความหลากหลายในวิธีการสอนเด็ก

---

⁸⁰ พระปลัดประสิทธิ์ สังข์สม, “ความคาดหวังที่มีต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนาร่อง และ โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช), 2546, 111 หน้า.

วิธีการสอนของพระภิกษุ นักเรียนธรรมศึกษาเห็นว่า วิธีการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเหมาะสมในระดับเหมาะสมค่อนข้างมาก มีความคาดหวังต่อพระภิกษุในด้านการใช้อุปกรณ์การสอนที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานไม่เครียดกับวิชาการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และมีกิจกรรมร่วมอื่นๆในการเรียนการสอนวิชาธรรมะ

หลักสูตรธรรมศึกษา พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรธรรมศึกษาในส่วนที่เป็นข้อดี และข้อเสียตามประสบการณ์การสอนไม่แตกต่างกัน ดังนี้

ข้อดี เนื้อหาหลักสูตร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพอสมควร โดยเน้นผู้เรียนมีความรู้ในด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหา และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และส่งเสริมให้คนเป็นคนดีรู้จักนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวันอย่างมากมีเนื้อหาหลักสูตรที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ผู้ที่นำไปปฏิบัติสามารถดำรงชีวิตเป็นสุขได้ตลอดชีวิต

ข้อเสีย เนื้อหาวิชาที่ทำการสอนมากเกินไปเกินความต้องการของนักเรียน และมีศัพท์ธรรมะที่ยากเกินความสามารถของนักเรียน ซึ่งมีวุฒิภาวะเพียงชั้นประถมศึกษาเท่านั้น⁸¹

พระมหาทองดี ปญฺณาวชิโร (ก้นทวงค์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามทัศนะของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดเทพศิลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในภาพรวมและรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยอันดับแรก 2 ด้านคือ ด้านคุณลักษณะของครูพระช่วยสอน ด้านการจัดสภาพการเรียนรู้ ด้านวิธีการสอน และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนตามลำดับ

---

⁸¹พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา), “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครู และนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2549, 154 หน้า.

ผลการสอบสมมติฐาน พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันและมีเกรดเฉลี่ยรวมของทุกวิชาต่างกัน มีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนแตกต่างกัน และนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในภาคเรียนที่ผ่านมาต่างกัน ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05⁸²

พระสมุห์วิสุทธิศรี นนุชโย (เทียนพิเศษ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะคิดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีต่อวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนวัดคูบอน ปีการศึกษา 2550 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ระดับทักษะคิดของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีต่อพระผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 3 ด้านอยู่ในระดับมากตามลำดับ คือ 1) ด้านการประยุกต์ใช้หลักสูตรในการสอน 2) ด้านความรู้ของครูผู้สอน 3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน ส่วนด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพของครูผู้สอนอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีทัศนคติต่อครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่นักเรียนที่มีอายุและชั้นเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนวัดคูบอน นักเรียนบางกลุ่มไม่สนใจในการเรียน พุดคุยในขณะที่เรียน จึงทำให้ผู้ที่สนใจในการเรียนไม่เข้าใจเรื่องที่ครูสอน และนักเรียนไม่สามารถจับทศวคมนตรีได้ นักเรียนแปลภาษาบาลีไม่ได้ จึงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน

นักเรียนได้เสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผู้สอนควรใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น ควรจัดให้มีการทัศนศึกษาเพื่อให้เห็นสถานที่จริง ควรจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น เช่น เกม นิทรรศการทางพระพุทธศาสนา ควรตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และผู้สอนควรจัดการปฏิบัติธรรมเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง

---

⁸²พระมหาทองดี ปญญาวิโร (กันทวงศ์), “ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามทัศนะของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดเทพศิลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), 2547, 126 หน้า.

ผู้วิจัยแนะนำ ครูควรจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการ ความใส่ใจและความกดดันของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตัวเองได้ สูงสุดตามศักยภาพ และการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ ครูต้องเน้นและให้ความสำคัญกับผู้เรียนควบคู่ไปกับธรรมชาติ ครูจะต้องรู้จักนักเรียน ให้นักเรียนรู้ทั้งหลักการ วิธีการเรียนรู้ และคุณธรรมที่จะเกิดตามธรรมชาติของวิชา⁸³

สุวิมล สมไชย ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนยโสธรพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนยโสธรพิทยาคม มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน ในด้านบุคลิกภาพของครูผู้สอน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดประเมินผล การเรียนการสอน ด้านเนื้อหาวิชาในหลักสูตร และด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง⁸⁴

พระวุฒิชัย ชยวุฑฒ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดราชาธิวาส มีความพึงพอใจต่อการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ ด้านคุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรมรองลงมาได้แก่ ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระสอนศีลธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

---

⁸³พระสมุห์วิสุทธิ์ศรี นนุทชโย (เทียนวิเศษ), “ทัศนคติของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีต่อวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนวัดคูบ่อน ปีการศึกษา 2550”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2551, 83 หน้า.

⁸⁴สุวิมล สมไชย, “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนยโสธรพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2550, 133 หน้า.

โรงเรียนวัดราชาธิวาส ที่มีเพศ ระดับการศึกษา ระดับการศึกษาของผู้ปกครองและอาชีพของผู้ปกครอง ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระสอนศีลธรรมไม่แตกต่างกัน⁸⁵

ปนัดดา นพพานวัน ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ธรรมของสถาบันสงฆ์ไทย จากการศึกษาพบว่า วิธีการเผยแผ่ธรรมตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันเริ่มจากการใช้รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้หนังสือ สิ่งพิมพ์ธรรม และโสตทัศนูปกรณ์ อีกทั้งมีการเผยแผ่ธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ และได้มีการพัฒนารูปแบบในการเผยแผ่ธรรมจากการเทศน์ตามประเพณีดั้งเดิมมาสู่การบรรยายธรรม สนทนาธรรม ปาฐกถาธรรม และการจัดนิทรรศการทางพุทธศาสนา สำหรับพระสงฆ์ในฐานะผู้ส่งสารที่ทำการศึกษานี้มีจำนวน 5 รูป คือ พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ) พระทัตตะชิโวภิกขุ พระโพธิรักษ์ พระพยอม กัลยาโณ และพระเทพเวที (ประยูร ชาญโต) พบว่าพระสงฆ์ทั้ง 5 รูป มีวิธีการและกลวิธีในการเผยแผ่ธรรมะที่เป็นลักษณะเด่นร่วมกันคือ

1. รูปแบบการบรรยายธรรม
2. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย
3. มีการจัดลำดับความยากง่ายของหัวข้อธรรมะและการยกตัวอย่างประกอบเหมาะกับเหตุการณ์ชีวิตในปัจจุบันนำมาปฏิบัติได้
4. เป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม
5. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

มีวิธีการและการใช้สื่อเผยแผ่ธรรมในหลายระดับและหลายด้าน

หัวข้อธรรมะในฐานะสารที่ใช้ในการเผยแผ่พบว่า พระสงฆ์ทั้ง 5 รูป ไม่มีการกำหนดหรือเน้นหัวข้อธรรมะใดเป็นพิเศษในการเผยแผ่เป็นรายปีโดยเฉพาะ อาจจะมีการเทศน์ในหัวข้อธรรมะได้ซ้ำกันทุกปีก็ได้ ในส่วนความเห็นของผู้แทนภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธานุศาสนานั้น สามารถสรุปได้เด่นชัดคือ ควรเผยแผ่หัวข้อธรรมะที่สามารถช่วยในการดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขร่วมกันของคนในสังคมการใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์

⁸⁵ พระวุฒิชัย ชยวุฑฒ์, “ความพึงพอใจที่มีต่อการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2554, 144 หน้า.

และวัดต่างๆ พบว่า ส่วนใหญ่ยังคงใช้เพียงเครื่องขยายเสียงเป็นหลัก มีแต่วัดพระธรรมกายเท่านั้นที่มีการใช้สื่อและโสตทัศนูปกรณ์สมัยใหม่อย่างสมบูรณ์แบบ⁸⁶

พระพงศกร โปธิวิโส (हररชไพบูลย์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวม 5 ชั้นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ชั้นสรุปและนำไปประยุกต์ใช้มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือชั้นประเมินผล ชั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน และชั้นเตรียมการ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2. ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมทั้ง 5 ชั้น ไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีระดับชั้น และผลการเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมทั้ง 5 ชั้น แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05⁸⁷

จากงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น พอสรุปได้ว่า งานวิจัยที่นำมาส่วนใหญ่นั้นเป็นไปในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้สอน เนื้อหาสาระและหลักสูตร เทคนิคและสื่อการเรียนการสอน รวมถึงบรรยากาศในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจ ทศนคติ ความคิดเห็น และความคาดหวังของนักเรียน โดยส่วนมากใช้แบบสอบถามเพื่อให้ทราบถึงปัญหาต่างๆ ซึ่งมีทั้งลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในปัจจุบันนิยมการเรียนการสอนในลักษณะของการบูรณาการและการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ฉะนั้น เมื่อเราสามารถรับทราบถึงสิ่งที่นักเรียนต้องการย่อมสะท้อน

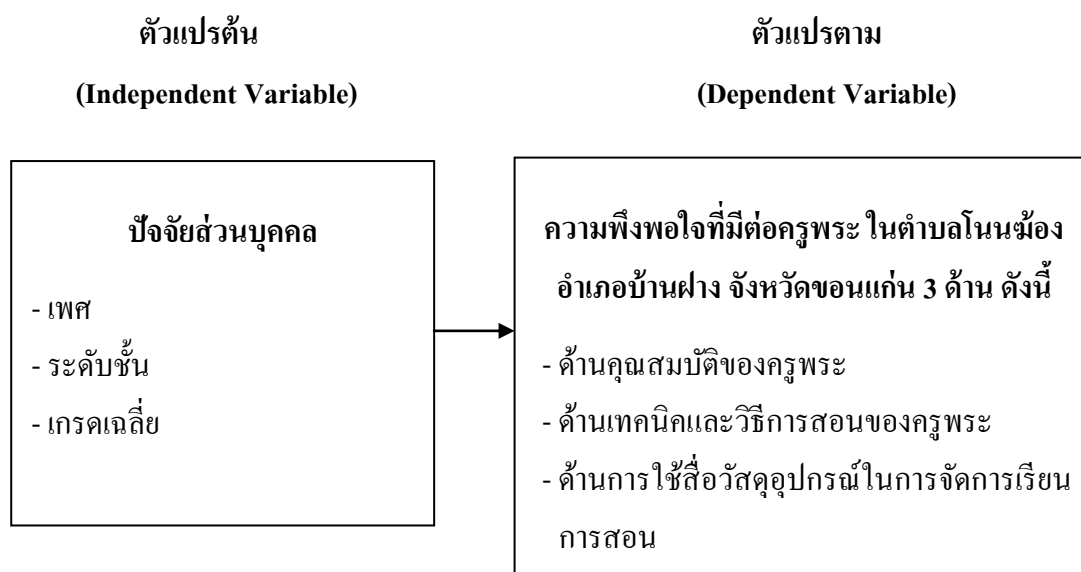
⁸⁶ ปนัดดา นพพานวัน, “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”, *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2532, 110 หน้า.

⁸⁷ พระพงศกร โปธิวิโส(हररชไพบูลย์), “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2554, 177 หน้า.

ให้เกิดการเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นเป็นอย่างมากว่า การศึกษาในเรื่องความพึงพอใจต่อการปฏิบัติการสอนของครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเข้าไปทำการสอนในทุกโรงเรียนในตำบล จะนำข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยเล่มนี้ไปปรับปรุง และพัฒนาในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.10 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยด้านความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสรุปความพึงพอใจต่อครูพระ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของครูพระ⁸⁸ ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ⁸⁹ และด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน⁹⁰ มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวแล้วข้างต้น 3 ประเด็นดังนี้

แผนภาพที่ 2.2 แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

⁸⁸ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), “พุทธวิธีในการสอน”, อ้างแล้ว, หน้า 26.

⁸⁹ จานง พรายเข้มแข, เทคนิคการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต, อ้างแล้ว, หน้า 45.

⁹⁰ ยุทธพงษ์ ไกยวรรณ, “เทคนิคและวิธีการสอน”, อ้างแล้ว, หน้า 98.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 ตัวแปรที่ศึกษา
- 3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 5 โรงเรียน ปีการศึกษา 2554 จำนวนทั้งสิ้น 210 คน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2554 จำนวนทั้งสิ้น 136 คนขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากการเปิดตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)¹ และทำการสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนแต่ละโรงเรียน (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก

---

¹บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2545), หน้า 43.

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยเทียบตารางสำเร็จรูปของ เกรจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 136 คนและใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนของนักเรียนในแต่ละโรงเรียน โดยการจับสลากดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 3.1 ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	สถานศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	โรงเรียนห้วยหัววิทยาคม	98	63
2	โรงเรียนพงษ์ภิญโญ 2	57	37
3	โรงเรียนหินสาวครูประชาสรรค์	15	10
4	โรงเรียนหินตั้งหนองอีเลิง	15	10
5	โรงเรียนโนนหม่องวิทยาคาร	25	16
	รวม	210	136

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วยเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเกณฑ์มาตรฐาน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

- 1) ด้านคุณสมบัติของครูพระ
- 2) ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ
- 3) ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดค่า ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับมากที่สุด
 ระดับ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับมาก
 ระดับ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับปานกลาง
 ระดับ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับน้อย
 ระดับ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับน้อยที่สุด
 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของนักเรียนที่มีต่อครูพระ

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

3.4.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับการสอนตลอดถึงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจต่อครูพระ

3.4.2 ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert)

3.4.3 กำหนดกรอบแนวคิด และขอบข่ายในการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวิจัย

3.4.4 เสนอ โครงร่างแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบรูปแบบ (Formal) และความชัดเจนเหมาะสมของภาษา (Wording) และด้านอื่นๆ หากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of item – Objective Congruence) เลือกข้อที่ค่า IOC ตั้งแต่ระดับ 0.67 ขึ้นไปมาเป็นข้อคำถาม

3.4.5 ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้อง

3.4.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด นำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.92

3.4.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้วไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นนำไปจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.5 ตัวแปรที่ศึกษา

3.5.1 ตัวแปรต้น (Independent Variables)

- 1) เพศ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม
  - (1) ชาย
  - (2) หญิง
- 2) ระดับชั้น จำแนกเป็น 3 กลุ่ม
  - (1) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
  - (2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
  - (3) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 3) เกรดเฉลี่ย จำแนกเป็น 4 กลุ่ม
  - (1) 0.00-1.00
  - (2) 1.01-2.00
  - (3) 2.01-3.00
  - (4) 3.01-4.00

3.5.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ความพึงพอใจต่อครูพระ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

- (1) ด้านคุณสมบัติของครูพระ
- (2) ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ
- (3) ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นตามขั้นตอนดังนี้

3.6.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อนำไปขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการสถานศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานศึกษาต่างๆที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.6.2 ส่งแบบสอบถาม พร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการรวบรวมข้อมูลไว้เป็นเวลา 1 สัปดาห์

3.6.3 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุดภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล และสรุปผลจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นหลังจากมีการกรอกข้อความสมบูรณ์ มาทำการวิเคราะห์ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดังนี้

3.7.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ในรูปแจกแจงความถี่และร้อยละ

3.7.2 ระดับความพึงพอใจ วิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.7.3 ทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษาจำแนกตามเพศ ใช้การทดสอบค่า t-test

3.7.4 เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาจำแนกตามระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ใช้การทดสอบค่า F-test กรณีพบความแตกต่างจะทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method)

เกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แปลค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยกำหนดน้ำหนักคะแนนในการแบ่งชั้นเป็น 5 ระดับ ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อครูพระในระดับน้อยที่สุด²

---

²บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2545), หน้า 103.

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.8.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน ด้านเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย

3.8.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

3.8.3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง ด้วยการทดสอบ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ด้วยการทดสอบ F-test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มีเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน และ 3) เพื่อศึกษาความข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นจำนวน 136 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดย Taro Yamane และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติสำหรับตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ มีลำดับขั้นตอนดังนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล จึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t – distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F – distribution)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)
Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
*	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อครูพระของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์การเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มี เพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน โดยใช้สถิติ (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม ในเรื่องเพศ และ F-test (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ในเรื่อง ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe') และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นซึ่งมีคุณลักษณะข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ ระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	54	39.70
หญิง	82	60.30
รวม	136	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30 และเพศชาย จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 39.70

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	34	25.00
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	63	46.30
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	39	28.70
รวม	136	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 46.30 รองลงมาเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 28.70

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
0.00-1.00	2	1.50
1.01-2.00	7	5.10
2.01-3.00	47	34.60
3.01-4.00	80	58.80
รวม	136	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 58.80 รองลงมามีเกรดเฉลี่ย 2.01-3.00 จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 34.60

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

การวิจัยความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูพระทั้ง 3 ด้าน

ความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านคุณสมบัติของครูพระ	4.22	0.49	มาก
2. ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ	4.29	0.44	มาก
3. ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน	4.16	0.46	มาก
รวม	4.22	0.40	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระรองลงมาได้แก่ ด้านคุณสมบัติของครูพระ

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัตินักเรียน

ด้านคุณสมบัตินักเรียน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. มีความรู้ในวิชาพระพุทธศาสนา	4.07	0.92	มาก
2. มีบุคลิกลักษณะน่าเลื่อมใส ศรัทธา	4.11	0.82	มาก
3. มีความยุติธรรม ไม่อคติหรือลำเอียง	4.29	0.81	มาก
4. มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์	3.96	0.88	มาก
5. มีความรัก เอาใจใส่ ช่วยเหลือให้กำลังใจแก่ศิษย์	4.32	0.69	มาก
6. เป็นคนทันสมัยเข้าใจคนทุกวัย	3.90	0.96	มาก
7. เป็นตัวอย่างในด้านกิริยามารยาทและความประพฤติ	4.12	0.82	มาก
8. เปิดโอกาสและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	4.34	0.76	มาก
9. ให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาค	4.26	0.80	มาก
10. เป็นผู้จริงจังและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอน มีความมั่นใจในขณะการสอน	4.35	0.78	มาก
11. มีความตั้งใจสอนด้วยจิตเมตตา สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง	4.32	0.76	มาก
12. สร้างความประทับใจให้เกิดความศรัทธาในการเรียนการสอน	4.23	0.80	มาก
13. มีความสามารถในการสอนให้นักเรียนเข้าใจในพระพุทธศาสนา	4.32	0.74	มาก
14. มีความขยันหมั่นเพียรและรับผิดชอบในการสอน	4.34	0.75	มาก
15. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนและชุมชน	4.41	0.78	มาก
รวม	4.22	0.49	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อคุณสมบัตินักเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนและชุมชนรองลงมาได้แก่ เป็นผู้จริงจังและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอน มีความมั่นใจและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ เป็นคนทันสมัยเข้าใจคนทุกวัย

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ
ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น
ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ

ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน	4.34	0.78	มาก
2. ครูจัดเตรียมเนื้อหา ตำรา เอกสาร ประกอบการสอน	4.37	0.64	มาก
3. ครูสอนจากเนื้อหาง่ายไปสู่เนื้อหายาก	4.29	0.79	มาก
4. ครูมีขั้นตอนในการสอนจากง่ายไปหายาก ไม่ทำให้สับสน	4.33	0.73	มาก
5. วิธีการสอนสอนให้นักเรียนได้ฝึกฝนการแสวงหาความรู้ และการแก้ปัญหา	4.37	0.78	มาก
6. วิธีการสอนที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์โรงเรียน	4.38	0.69	มาก
7. วิธีการสอนให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการไหว้พระ สวดมนต์ และการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ	3.99	0.87	มาก
8. วิธีการสอนให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้นอกโรงเรียน เช่น วัด และโบสถ์	4.15	0.77	มาก
9. มีวิธีการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหา	4.24	0.88	มาก
10. มีการสอดแทรกคติธรรมในเนื้อหาวิชา หรือสำนวนพุทธ ศาสนสุภาษิต	4.28	0.78	มาก
11. มีการนำหลักธรรมมาเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	4.16	0.78	มาก
12. มีการเชื่อมโยงสถานการณ์หรือประยุกต์เนื้อหาให้เข้ากับ เหตุการณ์ในปัจจุบัน	4.38	0.76	มาก
13. มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักคิด กล้าแสดงออกและ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.44	0.74	มาก
14. ครูใช้ภาษาสุภาพ ชัดเจน เข้าใจง่ายในการสอน	4.50	0.72	มาก
15. มีการวัดผลที่หลากหลาย และนักเรียนมีส่วนร่วมใน การวัดและประเมินผล	4.24	0.86	มาก
รวม	4.29	0.44	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ครูใช้ภาษาสุภาพ ชัดเจน เข้าใจง่ายในการสอนรองลงมาได้แก่ มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักคิด กล้าแสดงออกและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ วิธีการสอนให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการไหว้พระ สวดมนต์ และการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. การใช้เอกสารประกอบการสอน	4.29	0.79	มาก
2. การใช้แบบฝึกหัดหรือแบบทบทวนความรู้	4.28	0.74	มาก
3. การใช้สื่อประเภทภาพนิ่ง เช่น ภาพถ่าย ภาพวาดการ์ตูน	3.90	0.86	มาก
4. การใช้สื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอน	4.02	0.89	มาก
5. การใช้สื่อประเภทข่าว หนังสือ บทความ หรือเอกสารสิ่งพิมพ์อื่นๆ	4.08	0.81	มาก
6. การใช้อุปกรณ์ประเภทเกมและการจำลองสถานการณ์	3.82	1.04	มาก
7. การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ประกอบการสอน	4.27	0.76	มาก
8. การนำแผนภูมิต่างๆ มาประกอบการสอน	4.11	0.82	มาก
9. การใช้สื่อการสอนมีความหลากหลาย	4.24	0.81	มาก
10. การใช้สื่อประกอบการสอนกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียน	4.29	0.77	มาก
11. การใช้สื่อประกอบการสอนช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจ	4.27	0.82	มาก
12. การใช้สื่อการสอนช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น	4.20	0.79	มาก
13. การใช้สื่อประกอบการสอนช่วยให้นักเรียนเรียนอย่างสนุกสนานไม่เบื่อ	4.35	0.72	มาก
14. การใช้สื่อช่วยให้นักเรียนประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.17	0.77	มาก
รวม	4.16	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ การใช้สื่อประกอบการสอนช่วยให้นักเรียนเรียนอย่างสนุกสนานไม่เบื่อ รองลงมาได้แก่ การใช้เอกสารประกอบการสอนและการใช้สื่อประกอบการสอนกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ การใช้อุปกรณ์ประเภทเกมและการจำลองสถานการณ์

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อครูพระในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นของนักเรียนที่มี เพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ต่างกัน โดยใช้สถิติ t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม ในเรื่อง เพศ และ F-test (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ในเรื่องระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Scheffe'

สมมติฐานที่ 1 นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระ ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน

การวิเคราะห์สมมติฐานที่ 1 ใช้สถิติ t-test คือ กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มมีความเป็นอิสระต่อกัน ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% จะเป็นไปตามสมมติฐานต่อเมื่อค่า Sig น้อยกว่า .05 และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 3 ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ชาย	54	4.17	0.38	มาก
หญิง	82	4.26	0.41	มาก
รวม	136	4.21	0.39	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยของเพศหญิงสูงกว่าค่าเฉลี่ยของเพศชาย

ตารางที่ 4.9 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ชาย	54	4.17	0.38	1.36	0.17
หญิง	82	4.26	0.41		

จากตารางที่ 4.9 พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ชาย	54	4.15	0.49	มาก
หญิง	82	4.26	0.49	มาก
รวม	136	4.20	0.49	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความพึงพอใจต่อคุณสมบัติของครูพระอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยของเพศหญิงสูงกว่าค่าเฉลี่ยของเพศชาย

ตารางที่ 4.11 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นด้านคุณสมบัติของครูพระจำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ชาย	54	4.15	0.49	1.31	0.18
หญิง	82	4.26	0.49		

จากตารางที่ 4.11 พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อคุณสมบัติของครูพระไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระจำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ชาย	54	4.23	0.41	มาก
หญิง	82	4.33	0.46	มาก
รวม	136	4.28	0.43	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามเพศ พบว่ามากที่สุด คือ เพศหญิง

ตารางที่ 4.13 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระจำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ชาย	54	4.23	0.41	1.37	0.17
หญิง	82	4.33	0.46		

จากตารางที่ 4.13 พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ชาย	54	4.12	0.43	มาก
หญิง	82	4.18	0.48	มาก
รวม	136	4.15	0.45	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เมื่อแยกตามเพศ พบว่า เพศหญิงมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย

ตารางที่ 4.15 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ชาย	54	4.12	0.43	0.80	0.42
หญิง	82	4.18	0.48		

จากตารางที่ 4.15 พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อการใช้อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน

การวิเคราะห์สมมติฐานที่ 2 ใช้สถิติ F-test (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มากกว่า 2 กลุ่ม ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้น ถ้าเป็นไปตามสมมติฐานต่อเมื่อค่า Sig. น้อยกว่า .05 ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 3 ด้านจำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	34	4.35	0.53	มาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	63	4.26	0.35	มาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	39	4.06	0.28	มาก
รวม	136	4.22	0.40	มาก

จากตารางที่ 4.16 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมากเมื่อเรียงลำดับความพึงพอใจ พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 4.17 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 3 ด้าน จำแนกตามระดับชั้น

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.70	2	0.85	5.62	0.00
ภายในกลุ่ม	20.18	133	0.15		
รวม	21.89	135			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.17 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมจำแนกตามระดับชั้นด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe)

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
		4.35	4.26	4.06
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	4.35	-	0.08	0.29*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	4.26	-	-	0.20*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	4.06	-	-	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.18 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจแตกต่างกันกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจแตกต่างกันกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	34	4.39	0.54	มาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	63	4.21	0.50	มาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	39	4.09	0.39	มาก
รวม	136	4.22	0.49	มาก

จากตารางที่ 4.19 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ ด้านคุณสมบัติของครูพระ อยู่ในระดับมาก และเมื่อเรียงลำดับความพึงพอใจ พบว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจมากกว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 4.20 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามระดับชั้น

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.62	2	0.81	3.40	0.03
ภายในกลุ่ม	31.84	133	0.23		
รวม	33.47	135			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.20 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อครูพระ ด้านคุณสมบัติของครูพระ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe') ดังตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามระดับชั้นด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')

ระดับชั้น	$\bar{x}$	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
		4.39	4.21	4.09
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	4.39	-	0.17	0.29*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	4.21	-	-	0.11
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	4.09	-	-	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 4.21 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจแตกต่างกันกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.22 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ
ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น
ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระจำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	34	4.24	0.60	มาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	63	4.31	0.39	มาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	39	4.15	0.31	มาก
รวม	136	4.29	0.44	มาก

จากตารางที่ 4.22 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระด้านเทคนิคและวิธีการสอน
ของครูพระ อยู่ในระดับมาก และเมื่อเรียงลำดับความพึงพอใจ พบว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 5 มีความพึงพอใจมากกว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนระดับชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 4.23 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียน
ระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิค
และวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามระดับชั้น

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.34	2	0.67	3.49	0.03
ภายในกลุ่ม	25.62	133	0.19		
รวม	26.96	135			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.23 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อครูพระ ด้าน
เทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการ
วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') ดังตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามระดับชั้นด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')

ระดับชั้น	$\bar{x}$	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
		4.42	4.31	4.15
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	4.42	-	0.10	0.26*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	4.31	-	-	0.15
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	4.15	-	-	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.24 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจแตกต่างกันกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.25 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามระดับชั้น

ระดับชั้น	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	34	4.23	0.54	มาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	63	4.26	0.40	มาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	39	3.93	0.40	มาก
รวม	136	4.16	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.25 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก และเมื่อเรียงลำดับความพึงพอใจ พบว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจมากกว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 4.26 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนจำแนกตามระดับชั้น

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2.99	2	1.49	7.60	0.00
ภายในกลุ่ม	26.21	133	0.19		
รวม	29.21	135			

จากตารางที่ 4.26 พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเซฟเฟ้ (Scheffe') ดังตารางที่ 4.27

ตารางที่ 4.27 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามระดับชั้นด้วยวิธีการของเซฟเฟ้ (Scheffe')

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
		4.23	4.26	3.93
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	4.23	-	0.02	0.30*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	4.26	-	-	0.33*
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	3.93	-	-	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จากตารางที่ 4.27 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 3 นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน

การวิเคราะห์สมมติฐานที่ 3 ใช้สถิติ F-test (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้น ถ้าเป็นไปตามสมมติฐานต่อเมื่อ Sig น้อยกว่า .05 ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Scheffe' และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.28 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม 3 ด้าน จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
0.00-1.00	2	3.84	1.05	มาก
1.01-2.00	7	3.79	0.47	มาก
2.01-3.00	47	4.20	0.37	มาก
3.01-4.00	80	4.28	0.37	มาก
รวม	136	4.22	0.40	มาก

จากตารางที่ 4.28 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อเรียงลำดับความพึงพอใจ พบว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 2.01-3.00 เกรดเฉลี่ย 0.00-1.00 และเกรดเฉลี่ย 1.01-2.00

ตารางที่ 4.29 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามเกรดเฉลี่ย โดยรวมทั้ง 3 ด้าน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.89	3	0.63	4.18	0.00
ภายในกลุ่ม	19.99	132	0.15		
รวม	21.89	135			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.29 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe') ดังตารางที่ 4.30

ตารางที่ 4.30 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวม ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe')

เกรดเฉลี่ย	เกรดเฉลี่ย				
	$\bar{X}$	0.00-1.00	1.01-2.00	2.01-3.00	3.01-4.00
		3.84	3.79	4.20	4.28
0.00-1.00	3.84	-	0.04	0.36	0.44
1.01-2.00	3.79	-	-	0.40	0.48*
2.01-3.00	4.20	-	-	-	0.08
3.01-4.00	4.28	-	-	-	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.30 พบว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 มีความพึงพอใจแตกต่างกันกับนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 1.01-2.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.31 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
0.00-1.00	2	3.53	1.31	มาก
1.01-2.00	7	3.76	0.60	มาก
2.01-3.00	47	4.17	0.43	มาก
3.01-4.00	80	4.30	0.47	มาก
รวม	136	4.22	0.49	มาก

จากตารางที่ 4.31 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเรียงลำดับความพึงพอใจ พบว่านักเรียนที่เกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 1.01-2.00 เกรดเฉลี่ย 0.00-1.00 และเกรดเฉลี่ย 2.01-3.00

ตารางที่ 4.32 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	3.12	3	1.04	4.52	0.00
ภายในกลุ่ม	30.35	132	0.23		
รวม	33.47	135			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.32 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความพึงพอใจต่อครูพระ ด้านคุณสมบัติของครูพระ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe) ดังตารางที่ 4.33

ตารางที่ 4.33 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ยด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe)

เกรดเฉลี่ย	เกรดเฉลี่ย				
	$\bar{x}$	0.00-1.00	1.01-2.00	2.01-3.00	3.01-4.00
		3.53	3.76	4.17	4.30
0.00-1.00	3.53	-	0.22	0.64	0.77
1.01-2.00	3.76	-	-	0.41	0.54*
2.01-3.00	4.17	-	-	-	0.13
3.01-4.00	4.30	-	-	-	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.33 พบว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 มีความพึงพอใจแตกต่างกันกับนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 1.01-2.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.34 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
0.00-1.00	2	4.03	1.08	มาก
1.01-2.00	7	3.80	0.49	มาก
2.01-3.00	47	4.25	0.39	มาก
3.01-4.00	80	4.37	0.43	มาก
รวม	136	4.29	0.44	มาก

จากตารางที่ 4.34 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเรียงลำดับความพึงพอใจ พบว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 2.01-3.00 เกรดเฉลี่ย 0.00-1.00 และเกรดเฉลี่ย 1.01-2.00

ตารางที่ 4.35 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2.37	3	0.79	4.24	0.00*
ภายในกลุ่ม	24.59	132	0.18		
รวม	26.96	135			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.35 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความพึงพอใจต่อครูพระด้านเทคนิควิธีการสอนของครูพระ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ้ (Scheffe') ดังตารางที่ 4.36

ตารางที่ 4.36 แสดงผลการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ระดับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีสอนของครูพระ จำแนกตามเกรดเฉลี่ยด้วยวิธีการของเซฟเฟ้ (Scheffe')

เกรดเฉลี่ย	เกรดเฉลี่ย				
	$\bar{X}$	0.00-1.00	1.01-2.00	2.01-3.00	3.01-4.00
		4.03	3.80	4.25	4.37
0.00-1.00	4.03	-	0.23	0.22	0.33
1.01-2.00	3.80	-	-	0.45	0.57*
2.01-3.00	4.25	-	-	-	0.11
3.01-4.00	4.37	-	-	-	-

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.36 พบว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 มีความพึงพอใจแตกต่างกันกับนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 1.01-2.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.37 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนจำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
0.00-1.00	2	3.96	0.75	มาก
1.01-2.00	7	3.83	0.44	มาก
2.01-3.00	47	4.18	0.43	มาก
3.01-4.00	80	4.18	0.47	มาก
รวม	136	4.16	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.37 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเรียงลำดับความพึงพอใจ พบว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 และ 2.01-3.00 มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย 0.00-1.00 และเกรดเฉลี่ย 1.01-2.00

ตารางที่ 4.38 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	0.88	3	0.29	1.37	0.25
ภายในกลุ่ม	28.32	132	0.21		
รวม	29.21	135			

จากตารางที่ 4.38 พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความพึงพอใจด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ใน ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.39 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษาใน ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ

ข้อที่	ข้อเสนอแนะและความคิดเห็น	ความถี่
1	ครูควรพาไปทัศนศึกษาเพื่อให้เห็นสถานที่จริง	12
2	ครูควรจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น	5
3	ครูควรตั้งคำถามให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น	3
4	ครูควรให้มีการปฏิบัติธรรมเพื่อให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริง	2

จากตารางที่ 4.39 พบว่า นักเรียนได้เสนอแนะด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระมากที่สุดคือ ครูควรพาไปทัศนศึกษาเพื่อให้เห็นสถานที่จริง จำนวน 12 คน รองลงมาคือ ครูควรจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น จำนวน 5 คน ครูควรตั้งคำถามให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น จำนวน 3 คน และครูควรให้มีการปฏิบัติธรรมเพื่อให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริง จำนวน 2 คน

ตารางที่ 4.40 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาใน ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

ข้อที่	ข้อเสนอแนะและความคิดเห็น	ความถี่
1	ควรจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น	5
2	ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน	3

จากตารางที่ 4.40 พบว่า นักเรียนได้เสนอแนะด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุดคือ ควรจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น จำนวน 5 คน และควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน จำนวน 3 คน ส่วนด้านคุณสมบัติของครูพระ นักเรียนไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย รวมทั้งการสร้างเครื่องมือโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มีเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 5 โรงเรียน ปีการศึกษา 2554 จำนวนทั้งสิ้น 210 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 136 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านคุณสมบัติของครูพระ 2) ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ และ 3) ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบค่าที และสถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว สรุปผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น สรุปได้ดังนี้

5.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) จำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30 และเพศชาย จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 39.70

2) จำแนกตามระดับชั้น พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 46.30 รองลงมาเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 28.70 และเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 มีจำนวนต่ำที่สุด

3) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่านักเรียนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ย 3.01-4.00 จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 58.80 รองลงมามีเกรดเฉลี่ย 2.01-3.00 จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 34.60

5.1.2 วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ด้านคุณสมบัติของครูพระ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อคุณสมบัติของครูพระอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน และชุมชน รองลงมาคือ เป็นผู้รู้จริงและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอน มีความมั่นใจ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เป็นคนทันสมัยเข้าใจคนทุกวัย

ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือครูใช้ภาษาสุภาพ ชัดเจน เข้าใจง่ายในการสอนรองลงมาคือมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักคิด กล้าแสดงออกและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ วิธีการสอนให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการไหว้พระ สวดมนต์ และการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ

ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การใช้สื่อประกอบการสอนช่วยให้นักเรียนเรียนอย่างสนุกสนานไม่เบื่อร่องลงมา คือ การใช้เอกสารประกอบการสอนและการใช้สื่อประกอบการสอนกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียน และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การใช้อุปกรณ์ประเภทเกมและการจำลองสถานการณ์

5.1.3 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นโดยรวม จำแนกตามเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการสอนของครูพระ ต่างกัน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักเรียนมีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวม ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

สมมติฐานที่ 2 นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติการสอนของครูพระต่างกัน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 3 นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติการสอนของครูพระต่างกัน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.1.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่นมีดังต่อไปนี้

ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ พบว่า ครูควรพานักเรียนไปทัศนศึกษา เพื่อให้เห็นสถานที่จริง ครูควรจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น ครูควรตั้งคำถามให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และครูควรให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง

ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูควรจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้น และควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย ความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบล โนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ใน 3 ด้าน 1) ด้านคุณสมบัติของครูพระ 2) ด้านเทคนิค และวิธีการสอนของครูพระ 3) ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน สามารถนำมา อภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.1 การศึกษาความพึงพอใจต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อครูพระในโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิธิ โพธิ์ทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง เจตคติการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสอำเภอวังน้ำเย็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดี สอดคล้อง กับ พระวุฒิชัย ชยวุฑฺโฒ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการสอนของครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดราชธิวาส กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวม ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พระกวี ญาณวีโร (แช่เฮ้อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร : ศึกษาเฉพาะกรณีฯ โรงเรียนในเขตอำเภอกะทู้มูแบน จังหวัดสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2550 ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความคิดเห็นต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระธรรมวิทยากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พระสมุห์วิสุทธิศรี นนุทธโย (เทียนวิเศษ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทศนคติของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีต่อวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนวัดคูบอน ปีการศึกษา 2550 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ระดับทศนคติของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มี ต่อพระผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร (กันทวงศ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชา พระพุทธศาสนาตามทัศนะของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดเทพลีลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในการสอนของครูพระช่วยสอนวิชา พระพุทธศาสนา ในภาพรวมและรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ พระมหาไชยา ชยสิทธิ (แสนแสนยา) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครู และนักเรียนที่มี ต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บทบาทและวิธีการสอนของพระภิกษุ ครูใน โรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาว่ามีความเหมาะสมในระดับ ค่อนข้างมาก แต่ไม่สอดคล้องกับ สุวิมล สมไชย ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนที่มี ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนยโสธรพิทยาคม อำเภอมือง

จังหวัดยโสธร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนยโสธรพิทยาคม มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

5.2.2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

1) จากสมมติฐาน นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมไม่แตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า นักเรียนทั้งชายและหญิงต่างมีความพอใจต่อการปฏิบัติการสอนของครูพระไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่ได้เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ไม่ได้เป็นวิชาที่ต้องใช้ในการศึกษาต่อ แต่ครูพระสอนแล้วทำให้เข้าใจเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ มากกว่าครูฆราวาสสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทองดี ปญญาวิโร (กันทวงศ์) ได้ศึกษา ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพุทธศาสนา ตามทัศนคติของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนวัดเทพลีลา เขตบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ พระวุฒิชัย ชยวุฑฒ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระสอนศีลธรรมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ พระพงศกร โพธิวิโส (หรรษาไพบุลย์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม ไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ พระสมุห์วิสุทธิ์ศรี นนุทโย (เทียนวิเศษ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทัศนคติของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีต่อวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนวัดคูบอน ปีการศึกษา 2550 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีทัศนคติต่อครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน

2) จากสมมติฐาน นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจต่อครูพระ โดยรวมแตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐาน อภิปรายได้ว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีการพัฒนาทางความคิด ความสนใจ การรับรู้และการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ต่างกัน ทำให้มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทองดี ปญญาวิโร (กันทวงศ์) ได้ศึกษา ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพุทธศาสนา ตามทัศนคติของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดเทพลีลา เขตบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพุทธศาสนา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ พระพงศกร โภธิวิโส (हररขไพพูลย์) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์วิสุทธีศรี นนุทชโย (เทียนวิเศษ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะคิของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีต่อวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนวัดคูบอน ปีการศึกษา 2550 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีชั้นเรียนต่างกัน มีทัศนคติต่อครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวุฒิชัย ขยวฑูโต ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระสอนศีลธรรมไม่แตกต่างกัน

3) จากสมมติฐาน นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความพึงพอใจต่อครูพระแตกต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกันมีความพึงพอใจต่อครูพระโดยรวมแตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า เกรดเฉลี่ยเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อแนวความคิดของนักเรียนที่มีต่อครูพระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพงศกร โภธิวิโส (हररขไพพูลย์) ได้ศึกษา ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมทั้ง 5 ชั้น แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมการศาสนาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการฝึกอบรมครูพระ และใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินการปฏิบัติงานของครูพระ

2) ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา ควรสนับสนุนการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลายโดยให้ครูพระอบรมการใช้สื่อเทคโนโลยีร่วมกับทางโรงเรียน เพื่อสร้างความสนใจแก่นักเรียน

3) ครูพระควรมีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนใหม่ๆ หรือใช้การสอนที่หลากหลาย เช่น การสอนแบบพุทธวิธี การสอนแบบสถานการณ์จำลอง การสอนแบบบทบาทสมมติ เป็นต้น แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาในแต่ละคาบ และเหมาะสมวัยของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

4) ครูพระควรเน้นการใช้สื่อการสอนให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อช่วยให้การเรียนรู้สัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง โดยเบื้องต้นครูผู้สอนและนักเรียนควรร่วมมือกันในการจัดทำสื่อตามที่ต้องการ และสอดคล้องกับเนื้อหา ซึ่งอาจจะเรียนรู้วิธีการจัดทำจากผู้ชำนาญการผลิตสื่อโดยเฉพาะ นอกจากนี้ควรประยุกต์ใช้เศษวัสดุและอุปกรณ์ที่หาง่ายในท้องถิ่นมาผลิตสื่อเพื่อการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประหยัดค่าใช้จ่าย

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกมากมาย ที่จะทำการวิจัยได้ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

1) ควรศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธวิธีทางพระพุทธศาสนาในการเรียนการสอนนักเรียน

2) ควรศึกษาเรื่อง เทคนิควิธีการสอนของครูพระเพื่อการประยุกต์องค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3) ควรศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรม

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่ม 13.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

2) หนังสือทั่วไป

กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2541.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2542.

กิตติยา ปรีดีดิติก. ทฤษฎีการบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2542.

คำหมาน คนไค. 199 กระบวนท่าของครุมี้อาชีพ. กรุงเทพมหานคร : สายธาร, 2544.

จำนง อดิวัฒน์สิทธิ์. ศ. ดร. ศาสนาชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2547.

เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร. คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

เฉลิม วุฒิกฤษณ์. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาสังคม”. เอกสารอัดสำเนา,
2541.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. “การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ”.
กรุงเทพมหานคร : เอกสารอัดสำเนา, 2546.

พระมหาสุวิทย์ คงช่วย. “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคมศึกษาเปรียบเทียบก่อน
และหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”, 2528.

บรรพต วีระชัย บุญสื่อ วันพายนต์ และอร วีระชัย. “ทำวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ศึกษา
เฉพาะกรณีวัดในกรุงเทพมหานคร”. ในเอกสารงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2543.

บี. อาร์. อัมเบตการ์ดร. พระพุทธศาสนาแนวคิดเพื่อพัฒนาสังคมและการเมือง. แปลโดยพระราช
ปัญญาเมธี สมชัย กุศลจิตโต. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, 2548.

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2545.

_____. การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2545.

- ประเวศ วะสี. ศ.นพ. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, 2536.
- พระครูวินัยธรประจักษ์ จุกกธมฺโม (จำปาทอง). กระบวนการเรียนรู้แบบ “อริยสัจ 4”. ของ พระพุทธศาสนาเป็นต้นแบบที่มุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยแท้จริง. สุรินทร์ : โรงพิมพ์ศิริรัตน์ออฟเซต, 2545.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต). ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม : ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.
- พยุศักดิ์ นามวรรณ. ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนใน สถานีตำรวจภูธรจังหวัดขอนแก่น. ม.ป.ป., 2537.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลธรรม, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.
- พระราชวรมุนี (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต) และคณะ. พุทธศาสนสุภาษิตฉบับบันทึกธรรมประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2540.
- พระมหาอดิศร ธีรสีโล. คุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, 2540.
- พระราชวรมุนี (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรีนติ้งกรุ๊ปจำกัด, 2530.
- พระวิเชียร สีหาบุตร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมมหา วิราญวัตร วัดไร่จิง อ.สามพราน จ.นครปฐม”. มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.
- พุทธทาส อินทปญฺโญ. ธรรมิกสังคมนิยม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามประเทศ, 2538.
- ประเวศ วะสี. ศ.นพ. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ดี, 2536.
- รัชนิกร เศรษฐ. “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคมศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลัง วิกฤตเศรษฐกิจ”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2543.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. องค์การและการจัดการ (ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร การพิมพ์, 2545.
- สุภาพรรณ ฌ บางช้าง. แนวคิดพัฒนาสังคมการพัฒนาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, 2547.

3) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

ชวิณี เดชจินดา. “ความพึงพอใจของประชาชนต่อศูนย์บริการกำจัดภาคอุตสาหกรรม แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.

นิธิ โพธิ์ทอง. “เจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสในอำเภอวังน้ำเย็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1”.

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2547.

ประดิษฐ์ พรหมเสนา. วิทยานิพนธ์เรื่องการนำวิธีสอนในสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ปนัดดา นพพานวัน. “การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย”.

วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

พิน คงพล. “ความพึงพอใจที่มีต่อบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด ใน 14 จังหวัดภาคใต้”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, 2549.

พัชรารักษ์ พสุวัต. “การศึกษาสมรรถภาพความเป็นครูของนักศึกษาฝึกสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง”. โครงการวิจัยภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533.

พระกวี ญาณวิโร (แจ้เฮื้อ). “ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทยากร : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2550”.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551.

พระธีรชาติ ธีรสัสโส (ธรรมวงศ์). “การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1”.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2546.

พระปลัดประสิทธิ์ สังข์สม. “ความคาดหวังที่มีต่อสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนาร่อง และโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรมการศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช”.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2546.

พระพงศกร โปธิวิโส (หรรษาไพบุลย์). “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนบ้านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554.

พระมหาไชยา ชยสิทธิ์ (เสนแสนยา). “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครู และนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

พระมหาทองดี ปญญาวิชโร (กันทวงศ์). “ความพึงพอใจการสอนของครูพระช่วยสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามทัศนะของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดเทพลีลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2547.

พระวุฒิชัย ชยวุฑฒโฒ. “ความพึงพอใจที่มีต่อการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554.

พระมหาสมศักดิ์ วิชาสิงห์. “วิเคราะห์หลักสูตรพระพุทธศาสนาภายใต้นโยบายปฏิรูปการศึกษา”. **สารนิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, 2546.

พระสมุห์วิสุทธิ์ศรี นนุทชโย (เทียนวิเศษ). “ทัศนคติของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่มีต่อวิชาพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดคูบอน ปีการศึกษา 2550”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551.

พระมหาสุวิทย์ คงช่วย. “บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคมศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, 2543.

สุวิมล สมไชย. “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนยโสธรพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร”. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550.

อมรรัตน์ เชาวลิต. “ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตต่อระบบการจัดบริการสารสนเทศของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกริก”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541.

4) เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการงานบุคคล.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535.

2. ภาษาอังกฤษ

1) General Book

Vroom W. H. **Work and Motivation**. New York : John Wiley, 1964.

Shelly. Maynard W. **Responding to social change**. Strondsburg. Penn : Powden. Hutohison & Rose, 1975

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง

ความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง
อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ที่มีเพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ยต่างกัน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

แบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

- 1) ด้านคุณสมบัติของครูพระ
- 2) ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ
- 3) ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้องอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและโปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อ ผู้วิจัยจะเก็บคำตอบของท่านเป็นความลับและนำเสนอผลการวิจัยเป็นลักษณะภาพรวม โดยจะไม่ผลกระทบบต่อผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น

ขออนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือ

พระพงษ์ศักดิ์ ภูสีโต

นักศึกษาลัทธิศาสนาพุทธศาสนาเถรวาทบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. ระดับชั้น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3. เกรดเฉลี่ย

0.00-1.00

1.01-2.00

2.01-3.00

3.01-4.00

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาคำถามแต่ละข้อและทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของนักเรียน ซึ่งกำหนดระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับมาก
3	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

ลำดับ	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
ด้านคุณสมบัติของครูพระ						
1.	มีความรู้ในวิชาพระพุทธศาสนา					
2.	มีบุคลิกลักษณะน่าเลื่อมใส ศรัทธา					
3.	มีความยุติธรรม ไม่อคติหรือลำเอียง					
4.	มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์					
5.	มีความรัก เอาใจใส่ ช่วยเหลือให้กำลังใจแก่ศิษย์					
6.	เป็นคนทันสมัยเข้าใจคนทุกวัย					
7.	เป็นตัวอย่างในด้านกิริยามารยาทและความประพฤติ					
8.	เปิดโอกาสและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน					
9.	ให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาค					
10.	เป็นผู้จริงและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอน มีความมั่นใจในขณะการสอน					
11.	มีความตั้งใจสอนด้วยจิตเมตตา สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง					
12.	สร้างความประทับใจให้เกิดความศรัทธาในการเรียนการสอน					
13.	มีความสามารถในการสอนให้นักเรียนเข้าใจในพระพุทธศาสนา					
14.	มีความขยันหมั่นเพียรและรับผิดชอบในการสอน					
15.	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนและชุมชน					

ลำดับ	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ						
16.	ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน					
17.	ครูจัดเตรียมเนื้อหา ตำรา เอกสาร ประกอบการสอน					
18.	ครูมีขั้นตอนในการสอนจากง่ายไปหายาก					
19.	วิธีการสอนสอนให้นักเรียนได้ฝึกฝนการแสวงหา ความรู้และการแก้ปัญหา					
20.	วิธีการสอนให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการไหว้พระ สวดมนต์ และการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ					
21.	วิธีการสอนให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้นอกโรงเรียน เช่น วัด โบสถ์					
22.	มีวิธีการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหา					
23.	มีการสอดแทรกคตินิยมในเนื้อหาวิชา หรือสำนวน พุทธศาสนสุภาษิต					
24.	มีการนำหลักธรรมมาเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน					
25.	มีการเชื่อมโยงสถานการณ์หรือประยุคต์เนื้อหาให้เข้า กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน					
26.	มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักคิด กล้าแสดงออก และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ					
27.	ครูใช้ภาษาสุภาพ ชัดเจน เข้าใจง่าย					
28.	ครูใช้ภาษาชัดเจน เข้าใจง่ายในการสอน					
29.	มีการวัดผลที่หลากหลาย และนักเรียนมีส่วนร่วมในการ วัดและประเมินผล					

ลำดับ	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน						
30.	มีใบความรู้ประกอบการสอน					
31.	มีแบบฝึกหัดหรือแบบทบทวนความรู้					
32.	มีสื่อประเภทภาพนิ่ง เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด การ์ตูน					
33.	มีสื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอน					
34.	มีสื่อประเภทข่าว หนังสือ บทความ หรือเอกสารสิ่งพิมพ์ อื่นๆ					
35.	มีอุปกรณ์ประเภทเกมและการจำลองสถานการณ์ ประกอบการสอน					
36.	มีสื่อคอมพิวเตอร์มาใช้ประกอบการสอน					
37.	ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย					
38.	มีสื่อประกอบการสอนกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียน					
39.	มีสื่อการสอนช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่ เรียน ได้ชัดเจนมากขึ้น					
40.	มีสื่อการสอนที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น					
41.	มีสื่อการสอนที่ช่วยให้นักเรียนเรียนอย่างสนุกสนานไม่เบื่อ					
42.	มีสื่อช่วยให้นักเรียนประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง
จังหวัดขอนแก่น

1. ด้านคุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรม

.....
.....

2. ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ

.....
.....

3. ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

.....
.....

ผู้วิจัยขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผศ.ดร.อุดม ไชยวรรณ
การศึกษา ศษ.บ. ศษ.ม. ศศ.ด. (การบริหารการศึกษา)
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ดร.แสงสุรีย์ ดวงคำน้อย
การศึกษา ศษ.บ. ศษ.ม. ศศ.ด. (หลักสูตรและการสอน)
ตำแหน่งปัจจุบัน ศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ขอนแก่น เขต 1
3. ดร.จินตนา ศรีสารคาม
การศึกษา ศษ.บ. ศษ.ม. ศศ.ด. (การบริหารการศึกษา)
ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านไผ่ศึกษา อำเภอบ้านไผ่
จังหวัดขอนแก่น

ภาคผนวก ค

หนังสือขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ศธ 6012/ว 011

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน
ถนนราษฎร์คะนิง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40000

6 มกราคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผศ.ดร.อุดม ไชยวรรณ

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูติโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียน
วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครูพระ
ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนซ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” ในการนี้
จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บ
รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรงที่สุด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้
ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและ
พิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์
จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488 ต่อ 103

ที่ ศธ 6012/ว 011

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

6 มกราคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ดร.แสงสุริย์ ดวงคำน้อย

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูติโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาลัทธิศาสนาพุทธศาสนา
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้
วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครู
พระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” ในการนี้
จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อเป็นเครื่องมือในการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรงที่สุด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มี
ความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อ
ตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488 ต่อ103

ที่ ศธ 6012/ว 011

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

6 มกราคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ดร.จินตนา ศรีสารคาม

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูสีโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียน
วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครู
พระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” ในการนี้
จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อเป็นเครื่องมือในการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรงที่สุด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มี
ความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอแต่งตั้งท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อ
ตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488ต่อ103

ภาคผนวก ง

แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง
จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

1) แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและโปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อ ผู้วิจัยจะเก็บคำตอบของท่านเป็นความลับและนำเสนอผลการวิจัยเป็นลักษณะภาพรวม โดยจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น แต่ในทางตรงกันข้ามข้อมูลที่ท่านตอบจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) แบบสอบถามชุดนี้ มีจำนวน 4 หน้า ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

1. ด้านคุณสมบัติของครูพระ
2. ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ
3. ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยขอขอบคุณในความกรุณาของท่านมา ณ โอกาสนี้

3) วิธีการประเมิน ให้ทำ $\sqrt{\quad}$ ลงในช่องระดับการประเมิน 3 ระดับ ดังนี้

- วัดได้ (+1) หมายถึง มีความสอดคล้องกับคำนิยาม
 ไม่แน่ใจ (0) หมายถึง ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องกับคำนิยาม
 วัดไม่ได้ (-1) หมายถึง ไม่มีความสอดคล้องกับคำนิยาม

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1.	เพศ ชาย หญิง	1	1	1	3	1
2.	ระดับชั้น 1. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 3. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	1	1	1	3	1
3.	เกรดเฉลี่ย 1. 0.00-1.00 2. 1.01-2.00 3. 2.01-3.00 4. 3.01-4.00	1	1	1	3	1

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อครูพระของนักเรียนระดับประถมศึกษาในตำบลโนนฆ้อง อำเภอ
บ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
	1. ด้านคุณสมบัติของครูพระ					
1	มีความรู้ในวิชาพระพุทธศาสนา	1	1	1	3	1
2	มีบุคลิกลักษณะน่าเลื่อมใสศรัทธา	1	1	1	3	1
3	มีความยุติธรรม ไม่อคติหรือลำเอียง	1	1	0	2	0.67
4	มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์	1	1	0	2	0.67
5	มีความรัก เอาใจใส่ ช่วยเหลือให้กำลังใจ แก่ศิษย์	1	1	1	3	1
6	เป็นคนทันสมัยเข้าใจคนทุกวัย	1	1	1	3	1
7	เป็นตัวอย่างในด้านกิริยามารยาทและความ ประพฤติ	1	1	1	3	1
8	เปิดโอกาสและยอมรับความคิดเห็นของ นักเรียน	1	1	1	3	1
9	ให้ความสำคัญกับนักเรียนทุกคน อย่างเสมอภาค	1	1	1	3	1
10	เป็นผู้จริงจังและปฏิบัติจริงในสิ่งที่สอน มี ความมั่นใจในขณะที่สอน	1	1	0	2	0.67
11	มีความตั้งใจสอนด้วยจิตเมตตา สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้ม แจ่มใส ร่าเริง	1	1	1	3	1
12	สร้างความประทับใจให้เกิดความศรัทธาใน การเรียนการสอน	1	1	1	3	1
13	มีความสามารถในการสอนให้นักเรียน เข้าใจในพระพุทธศาสนา	1	1	0	2	0.67
14	มีความขยันหมั่นเพียรและรับผิดชอบใน การสอน	1	1	1	3	1

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
15	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียนและชุมชน	1	1	1	3	1
	2. ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ					
16	ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน	1	1	1	3	1
17	ครูจัดเตรียมเนื้อหา ตำรา เอกสารประกอบการสอน	1	1	0	2	0.67
18	ครูมีขั้นตอนในการสอนจากง่ายไปหายาก	1	1	1	3	1
19	วิธีการสอนสอนให้นักเรียนได้ฝึกฝนการแสวงหาความรู้และการแก้ปัญหา	1	1	0	2	0.67
20	วิธีการสอนให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการไหว้พระ สวดมนต์ และการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ	1	1	1	3	1
21	วิธีการสอนให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ นอกโรงเรียนเช่น วัด โบสถ์	1	1	1	3	1
22	มีวิธีการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหา	1	1	1	3	1
23	มีการสอดแทรกคตินธรรมในเนื้อหาวิชาหรือสำนวนพุทธศาสนสุภาษิต	1	1	1	3	1
24	มีการนำหลักธรรมมาเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	1	1	0	2	0.67
25	มีการเชื่อมโยงสถานการณ์หรือประยุกต์เนื้อหาให้เข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบัน	1	1	1	3	1
26	มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักคิดกล้าแสดงออกและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ	1	1	1	3	1
27	ครูใช้ภาษาสุภาพ ชัดเจน เข้าใจง่าย	1	1	1	3	1
28	ครูใช้ภาษาชัดเจน เข้าใจง่ายในการสอน	1	1	1	3	1
29	มีการวัดผลที่หลากหลาย และนักเรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล	1	1	1	3	1

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
	3. ด้านการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน					
30	มีใบความรู้ประกอบการสอน	1	1	1	3	1
31	มีแบบฝึกหัดหรือแบบทบทวนความรู้	1	1	1	3	1
32	มีสื่อประเภทภาพนิ่ง เช่น ภาพถ่าย ภาพวาด การ์ตูน	1	1	1	3	1
33	มีสื่อวีดิทัศน์ประกอบการสอน	1	1	1	3	1
34	มีสื่อประเภทข่าว หนังสือ บทความ หรือเอกสารสิ่งพิมพ์อื่นๆ	1	1	1	3	1
35	มีอุปกรณ์ประเภทเกมและการจำลองสถานการณ์ประกอบการสอน	1	1	1	3	1
36	มีสื่อคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประกอบการสอน	1	1	1	3	1
37	ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย	1	1	1	3	1
38	มีสื่อประกอบการสอนกระตุ้นความสนใจแก่นักเรียน	1	1	1	3	1
39	มีสื่อการสอนช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ชัดเจนมากขึ้น	1	1	1	3	1
40	มีสื่อการสอนที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหามากขึ้น	1	1	1	3	1
41	มีสื่อการสอนที่ช่วยให้นักเรียนเรียนอย่างสนุกสนานไม่เบื่อ	1	1	1	3	1
42	มีสื่อช่วยให้นักเรียนประยุกต์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน	1	1	1	3	1

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ΣR	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	ด้านคุณสมบัติของครูพระ	1	1	1	3	1
2	ด้านเทคนิคและวิธีการสอนของครูพระ	1	1	1	3	1
3	ด้านสื่อและอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอน	1	1	1	3	1

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ 6012/ว 091

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

27 มกราคม 2555

เรื่อง ขออนุญาตแจกและเก็บแบบสอบถาม เพื่อทดสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการ โรงเรียนหนองแขวงยาว

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูติโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครูพระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” โดยมีผศ. ดร.สถาพร ชันโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตให้ นักศึกษาดังกล่าว แจกและเก็บแบบสอบถามจากหน่วยงานของท่าน เพื่อทดสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488ต่อ103

ที่ ศธ 6012/ว0194

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

14 กุมภาพันธ์ 2555

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

เจริญพร ผู้อำนวยการ โรงเรียนหินตั้งหนองอีเลิง

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูติโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้
วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครู
พระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” โดยมี
ผศ.ดร. สถาพร ชันโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่ออนุญาตให้ นักศึกษาดังกล่าว เก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป
ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488ต่อ103

ที่ ศธ 6012/ว0194

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

14 กุมภาพันธ์ 2555

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

เจริญพร ผู้อำนวยการ โรงเรียนหินพนงษ์กัญญา 2

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูลีโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียน
วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครู
พระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” โดยมี
ศศ.ดร. สถาพร ชันโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่ออนุญาตให้ นักศึกษาดังกล่าว เก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป
ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488ต่อ103

ที่ ศธ 6012/ว0194

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

14 กุมภาพันธ์ 2555

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

เจริญพร ผู้อำนวยการ โรงเรียนหินสาวคุรุประชาสรรค์

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูลีโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้
วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครู
พระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” โดยมี
ศศ.ดร. สถาพร ชันโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่ออนุญาตให้ นักศึกษาดังกล่าว เก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป
ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488ต่อ103

ที่ ศธ 6012/ว0194

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

14 กุมภาพันธ์ 2555

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

เจริญพร ผู้อำนวยการ โรงเรียนห้วยหว้าวิทยาคม

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูลีโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้
วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครู
พระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” โดยมี
ศศ.ดร.สถาพร ชันโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่ออนุญาตให้ นักศึกษาดังกล่าว เก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป
ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488ต่อ103

ที่ ศธ 6012/ว0194

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

14 กุมภาพันธ์ 2555

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถาม

เจริญพร ผู้อำนวยการ โรงเรียน โนนฆ้องวิทยาคาร

ด้วย พระพงษ์ศักดิ์ ภูลีโต นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้
วิทยาเขตอีสานรหัสประจำตัวศึกษา 53142405004 กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความพึงพอใจต่อครู
พระ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น” โดยมี
ศศ.ดร.สถาพร ชันโต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่ออนุญาตให้ นักศึกษาดังกล่าว เก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป
ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

เจริญพร

(พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์)

รักษาการแทนรองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร.043-214495, 043214488ต่อ103

ภาคผนวก ฉ
คำสัมประสิทธิ์แอลฟา

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
ข้อ 1	173.5000	325.8448	.2605	.9223
ข้อ 2	173.6000	325.9034	.2130	.9228
ข้อ 3	173.9667	321.1368	.3286	.9219
ข้อ 4	174.0000	319.7241	.4040	.9211
ข้อ 5	174.0333	319.2057	.4361	.9208
ข้อ 6	174.0333	320.7230	.3834	.9213
ข้อ 7	173.8333	321.0402	.3487	.9217
ข้อ 8	173.9000	312.3000	.5811	.9193
ข้อ 9	174.0333	316.3092	.4637	.9206
ข้อ 10	173.8667	320.2575	.4054	.9211
ข้อ 11	173.7000	318.1483	.3958	.9213
ข้อ 12	173.9000	315.1276	.6041	.9193
ข้อ 13	173.6667	315.1264	.6158	.9193
ข้อ 14	173.7333	318.2023	.4385	.9208
ข้อ 15	173.6667	318.4368	.4928	.9204
ข้อ 16	173.6667	319.6092	.4233	.9210
ข้อ 17	173.6667	316.5057	.5644	.9197
ข้อ 18	173.7333	309.8575	.6057	.9190
ข้อ 19	173.8667	314.3954	.5812	.9194
ข้อ 20	173.6667	314.0230	.4937	.9203
ข้อ 21	173.8333	319.1092	.4120	.9211

ข้อ 22	174.1000	315.8172	.4153	.9212
ข้อ 23	173.9000	316.9207	.5085	.9202
ข้อ 24	174.4333	308.4609	.7080	.9179
ข้อ 25	173.9000	317.5414	.5158	.9201
ข้อ 26	174.0333	314.5161	.5428	.9198
ข้อ 27	173.8667	305.3609	.6795	.9180
ข้อ 28	173.7333	320.2713	.4147	.9210
ข้อ 29	173.6000	320.6621	.3765	.9214
ข้อ 30	174.1000	309.7483	.6244	.9188
ข้อ 31	173.5000	323.8448	.3437	.9216
ข้อ 32	173.8667	322.3954	.3518	.9216
ข้อ 33	174.1333	311.0851	.5221	.9200
ข้อ 34	174.0000	323.2414	.3033	.9220
ข้อ 35	174.0667	319.5816	.3581	.9217
ข้อ 36	173.8667	323.4299	.2943	.9221
ข้อ 37	173.8667	322.6713	.3208	.9219
ข้อ 38	173.9000	324.4379	.2374	.9228
ข้อ 39	173.9667	317.6885	.4588	.9206
ข้อ 40	173.9333	319.9954	.4409	.9208
ข้อ 41	173.8667	325.3609	.2272	.9227
ข้อ 42	173.6667	319.9540	.4113	.9211

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 42

Alpha = .9224

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-ฉายา** : พระพงษ์ศักดิ์ ภูสิทธิโต (รัตนเทศ)
- วัน เดือน ปีเกิด** : 13 มิถุนายน 2528
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดศรีจันทร์ (พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
- ประวัติการศึกษา**
พ.ศ. 2552 : ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต
คณะศาสนาและปรัชญา สาขาพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- สถานที่ทำงาน** : วัดศรีจันทร์ (พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น